Dorpspleinen

Een onderzoek naar de functie van het dorpsplein voor de huidige dorpen

Dorpspleinen

Een onderzoek naar de functie van het dorpsplein voor de huidige dorpen

Thesis:	Landschapsarchitectuur en Ruimtelijke Planning
Specialisatie:	Sociaal Ruimtelijke Analyse
Vakcode:	SAL- 80436
Datum:	zomer 2009
Student:	Annelien Kapper
Registratienummer	850518-421-090
begeleider WUR:	dr. H.J. de Haan
begeleider Het Oversticht:	ir. I.M. Nij Bijvank-van Herel
	mr. H.A.J. Meelissen

Samenvatting

Het platteland in Nederland is continue aan veranderingen onderhevig. De laatste jaren zijn een aantal trends waargenomen. Er heeft een verschuiving plaatsgevonden op het platteland van de producerende naar consumerende functie. Deze verschuiving heeft ook invloed op de bevolkingssamenleving in de dorpen. Een van de plekken waar de samenleving zichtbaar wordt is de openbare ruimte. In de dorpen is dit vaak het dorpsplein.
Dit onderzoek richt zich op de dorpspleinen. Onderzocht wordt hoe belangrijk het dorpsplein tegenwoordig nog is voor de dorpssamenleving in relatie tot de ruimtelijke kenmerken. Dit heeft tot de volgende onderzoeksvraag geleid:
Wat is de functie van het dorpsplein voor de dorpen tegenwoordig en hoe is deze rol in relatie tot de ruimtelijke kenmerken van het plein en welke aanbevelingen kunnen vervolgens gedaan worden voor de aanleg van nieuwe pleinen of herontwikkeling van bestaande?
Deelvragen gaan in op de huidige functie van pleinen, de gewenste functie en de bepaling van ruimtelijke kwaliteit.

Het onderzoek is vooral interessant voor de academische en professionele context. Vanuit academisch oogpunt is nog weinig bekend over de dorpspleinen. Daarnaast is het onderzoek praktisch qua opzet en geeft het aanbevelingen voor de aanleg van nieuwe pleinen of herinrichting van bestaande.

Door de mechanisatie en de toegenomen mobiliteit is het platteland erg veranderd. Het idyllische dorp van vroeger bestaat niet meer. De afstand tussen het dorp en de stad is kleiner geworden. Invloeden van de stad zijn nu ook merkbaar in het dorp. Relatief veel ouderen trekken naar het platteland voor de rust en de ruimte terwijl veel jongeren naar de stad trekken voor een opleiding of voor werk.
De komst van nieuwkomers heeft invloed op de samenleving in het dorp. Maar daarnaast verandert de autochtone dorpsbevolking ook. Vele indelingen worden gegeven om het platteland te categoriseren. Indelingen kunnen gemaakt worden naar bevolking maar ook naar type dorp. Onderscheid in bevolking komt neer op allochtone en autochtone dorpsbewoners met een aantal gradaties hier tussenin. Wat betreft de type dorpen gaat het om woondorpen of traditionele dorpen.
De betrokkenheid bij het dorp is nog wel aanwezig maar in een andere vorm. De relaties die bewoners met elkaar hebben worden niet bepaald door een bepaalde afstand maar door een gedeelde interesse. Het is niet meer automatisch dat je lid wordt van de vereniging in het dorp of omgaat met de mensen uit je eigen dorp. Het leven is individueler geworden maar het verenigingsleven bloeit nog steeds. Een van de plekken waar het vereni- gingsleven van de dorpssamenleving zichtbaar wordt is het (dorps)plein.
In Nederland zijn verschillende typen pleinen te onderscheiden. Deze kunnen worden ingedeeld naar ruimte, gebruik, ligging of het ontstaans- en ontwikkelingsproces.
De oorsprong van het plein ligt in de klassieke beschaving. Het plein biedt de mogelijkheid om te communiceren. Daarnaast wordt het plein vaak gezien als het centrum en staat het symbool voor de stad. Het is vaak een plek waar de sociale orde zichtbaar wordt, de verhouding tot de burgers en de autoriteit van de staat. Tenslotte is het plein ook een bewaarplek van de geschiedenis.
Het plein bestaat uit allerlei elementen en veel zaken zijn van invloed op het plein. Deze kunnen uiteengelegd worden in grofweg 5 categorieën. Dit zijn: (1) de geografische ligging, (2) functies van het plein, (3) Het ontwerp/ de inrichting van het plein, (4) activiteiten op het plein en (5) de beleving van het plein.

Om de eerste twee deelvragen te beantwoorden wordt gebruik gemaakt van casestudies.
Voor de casestudies worden een drietal dorpspleinen in kaart gebracht vanuit een ruimtelijk en sociaal oogpunt. Tot de ruimtelijke analyse horen de geografische ligging van het plein, de functies die het plein nu biedt en tenslotte het ontwerp/ de inrichting. Onder de sociale kant vallen de activiteiten en de beleving.
Voor de keuze van de cases wordt rekening gehouden met het landschapstype en dorpstype om nadien uitspraken te kunnen doen over de relatie tussen het type dorp en het plein. Daarnaast verschilt de staat van het plein. Een plein is recentelijk aangelegd, het volgende plein wordt dit jaar aangepakt en het derde plein is al een hele tijd hetzelfde.
Voor de analyse wordt gebruik gemaakt van een kaartstudie, interviews, enquêtes en bezoeken aan de pleinen. Om uitspraken te kunnen doen over de bepaling van ruimtelijke kwaliteit worden een aantal dorpen alleen ruimtelijk onderzocht. Aan de hand van een fotopresentatie worden aanbevelingen gedaan voor de inrichting van pleinen.

Het functioneren van het plein wordt bepaald door de ligging van het plein, de voorzieningen rondom het plein, de inrichting van het plein. Het plein moet goed leesbaar zijn. Naast esthetische waarde moet het plein ook een praktische waarde bezitten. Voor het verenigingsleven is het belangrijk dat het dorp een plein bezit. Zowel de autochtone bevolking als nieuwkomers vinden de aanwezigheid van een plein belangrijk. Het is vaak belangrijker dat het plein er is dan de hoeveelheid activiteiten die er georganiseerd worden.

Het dorpsplein speelt dus nog belangrijk binnen de dorpssamenleving. De functie is wel deels verschoven. Het is niet meer de marktplaats en mensen komen er niet om af te spreken, maar wanneer een feest georganiseerd wordt komen de bewoners er wel. Het ideale plein wordt gezien als centrale ontmoetingsplek. Hier zijn bomen aanwezig, speelmogelijkheden en zitmogelijkheden.

De ruimtelijke kwaliteit wordt bepaald door een tiental kenmerken. Het verdient de aanbeveling deze punten mee te nemen in toekomstige (her)ontwikkeling van dorpspleinen. Het gaat om de volgende punten: (1) de zichtbaarheid van entrees; (2) de randen; (3) de leesbaarheid; (4) de toegankelijkheid van de ruimtes; (6) de oriëntatie; (7) de overstapmogelijkheden; (8) de zitelementen; (9) de beplanting; (10) de voorzieningen. Naast deze aandachtspunten voor de inrichting is het belangrijk om rekening te houden met het erfgoed en dat de bewoners betrokken zijn bij het planproces zodat de wensen van de bewoners kunnen worden meegenomen.

Abstract

Het platteland is aan veranderingen onderhevig. Belangrijke veranderingen zijn de mobiliteit en de samenstelling van de bevolking in de dorpen. Een plek waar de samenleving zichtbaar wordt in het dorp is het dorpsplein. Dit afstudeeronderzoek richt zich op dorpspleinen in Overijssel en is uitgevoerd in samenwerking met Het Oversticht te Zwolle. Aan de hand van drie casestudies (Wanneperveen, Deurningen en Creil) is het dorpsplein onderzocht. Het onderzoek vond plaats vanuit een ruimtelijke en sociale insteek. Daarnaast is onderzoek gedaan naar de ruimtelijke kwaliteit. Hiervoor zijn dorpen in Salland onderzocht. Het onderzoek geeft inzicht in de huidige functie die het dorpsplein vervult in de dorpssamenleving en geeft aanbevelingen omtrent de inrichting van toekomstige dorpspleinen of de herinrichting van bestaande.

Keywords: dorp/ dorpsplein/ Overijssel/ sociaal ruimtelijke analyse/ social spatial research/ ruimtelijke kwaliteit

Woord vooraf

Voor je ligt het afstudeeronderzoek van mijn opleiding aan de Wageningen Universiteit. Het is een afstudeeronderzoek voor de masteropleiding Landschapsarchitectuur en Ruimtelijke planning met als specialisatie Sociaal- Ruimtelijke Analyse.

Tijdens mijn stage kwam ik voor het eerst bewust in aanraking met dorpspleinen. Ik kreeg toen de mogelijkheid om mee te werken aan de herinrichting van een dorpsplein. Ik vond het erg leuk om hier aan mee te werken. Ik kreeg het gevoel echt iets nuttigs te doen. Voor het eerst tijdens mijn studie werd een project tot uitvoering gebracht.
Mijn begeleider Henk de Haan was zowel tijdens mijn stage als mijn afstuderen mijn begeleider. Voor hem was deze stage de aanleiding om het onderwerp dorpspleinen voor te stellen als afstudeeronderzoek.

Graag wil ik hem danken voor zijn bijdrage aan dit afstudeeronderzoek. Naast hem wil ik ook Ingrid Nij Bijvank- van Herel en Hélène Meelissen danken voor hun input en de mogelijkheid om te werken op het kantoor van Het Oversticht te Zwolle. Mijn studiegenoot Tom Kraak wil ik nog bedanken voor het gezelschap tijdens het bezoek van de dorpen in Salland. Tenslotte wil ik mensen van de betrokken gemeentes en bewoners van de betrokken dorpen erg danken voor hun inzet om mij te willen helpen met dit onderzoek!

Veel leesplezier!

Annelien Kapper
18 augustus, 2009

Inhoudsopgave

Samenvatting 5

Abstract 7

Woord vooraf 9

Inhoudsopgave 11

1. Inleiding 13
1.1 Probleemstelling en hoofdvraag 13
1.2 Contexten 13
1.3 Leeswijzer 14

2. De dynamiek van dorpen en dorpspleinen 17
2.1 Transformatie van het platteland 17
2.2 Ontwikkeling van het plein 21
2.3 Eigenschappen van een plein 26
2.4 Onderzoeksvragen 33

3. Methodologie 35
3.1 Case-studies 35
3.1.1 Ruimtelijke analyse 37
3.1.2 Sociale analyse 38
3.2 Gewenste dorpsplein 40
3.3 Bepaling van ruimtelijke kwaliteit 40

4. Wanneperveen; een dorp in het veengebied 43
Analyse & Resultaten
4.1 Geografische ligging van het dorp 45
4.2 Functies van het plein 47
4.3 Ontwerp van het plein 47
4.4 Inrichting van het plein 52
4.5 Sociale analyse 54

5. Deurningen; een dorp op de flank van de es 57
Analyse & Resultaten
5.1 Geografische ligging van het dorp 59
5.2 Functies van het plein 61

5.3 Ontwerp van het huidige plein 63
5.4 Inrichting van het huidige plein 68
5.5 Ontwerp van het nieuwe plein 71
5.6 Inrichting van het nieuwe plein 73
5.7 Sociale analyse 74

6. Creil; een modern polderdorp *77*
Analyse & Resultaten
6.1 Geografische ligging van het dorp 79
6.2 Functies van het plein 81
6.3 Ontwerp van het plein 83
6.4 Inrichting van het plein 89
6.5 Sociale analyse 91

7. Resultaten Ruimtelijke kwaliteit *95*

8. Synthese *99*
8.1 Relaties met de geografische ligging van het plein 99
8.2 Relaties met de functie van het plein 101
8.3 Relaties met het ontwerp/ de inrichting van het plein 101
8.4 Relaties met de activiteiten op het plein 103

9. Conclusie *105*

10. Discussie & Aanbevelingen *107*
10.1 Dataverzameling 107
10.2 Data-interpretatie 107
10.3 Toepassing onderzoek 108
10.4 Verder onderzoek 108

Literatuurlijst *119*

Bijlage A Selectie dorpen 123
Bijlage B Enquête dorpsbewoners 127
Bijlage C Analyseschema ruimtelijke kwaliteit 131
Bijlage D Achtergronden voor aanleg Dorpsplein 133

Inleiding 1

Het Nerderlandse landschap bestaat voor het grootste gedeelte uit platteland. Het is een gebied dat net zoals de stad continue aan verandering onderhevig is. Het is een dynamisch geheel waar vele factoren van invloed op zijn. Het platteland heeft vele veranderingen doorgemaakt en de laatste jaren zijn nieuwe trends zichtbaar geworden. Een van die trends is het wonen. Veel mensen trekken van de stad naar het platteland op oudere leeftijd om van de rust en de ruimte te genieten. Daarentegen trekken veel jongeren weg van het dorp naar de stad. De opleiding of het werk trekt deze mensen naar de stad.
Naast de verandering in de bevolkingssamenstelling is een andere trend het voorzieningenniveau. Op het platteland is een continue dalende lijn in het voorzieningenniveau zichtbaar. Vooral winkels en scholen verdwijnen steeds meer uit het dorp.

De recreatieve functie van het platteland is een derde trend. Het landelijk gebied is de laatste jaren steeds meer in trek bij burgers. Fiets- en wandelpaden bieden burgers de mogelijkheid om het platteland in te gaan en veel dorpskernen worden opgeknapt. Het dorp wordt gezien als oud en idyllisch. Door beleidsmakers wordt hier op ingespeeld en veel dorpen hebben weer een historische aanblik gekregen. Het asfalt is uit het straatbeeld verdwenen en hiervoor zijn klinkers terug gekomen.

De bovenstaande trends laten een verandering van de dorpssamenleving zien. Het karakter van het dorp met haar samenleving verandert. De verandering van de bewoners en de afname van voorzieningen hebben invloed op de leefbaarheid. Zijn alle bewoners nog wel zo betrokken bij het dorp?

Een plek die de samenleving zichtbaar maakt is de openbare ruimte. In dorpen is deze ruimte vaak het dorpsplein. Het dorpsplein is een van de plekken die in dorpen vaak als centrum fungeert. Vroeger had dit plein een duidelijk functie als centrale ontmoetingsplek. Het was een plein dat diende als ontmoetingsplek, waar veemarkten en dorpsfeesten werden gehouden. De veemarkten zijn verdwenen maar heeft het plein nog wel de functie als ontmoetingsplek?

1.1 Probleemstelling en hoofdvraag

Door de verandering van het platteland is het niet meer duidelijk welke functie het plein vervult binnen de dorpssamenleving. Afgevraagd kan worden hoe belangrijk het dorpsplein nog is voor de bewoners. En hangt dit misschien ook samen met de inrichting van het plein? Of hangt dit ook af van de ligging van het plein? Om dit te kunnen onderzoeken is de volgende hoofdvraag opgesteld:

Wat is de functie van het dorpsplein in de dorpen tegenwoordig en hoe is deze rol in relatie tot de ruimtelijke kenmerken van het plein en welke aanbevelingen kunnen vervolgens gedaan worden voor de aanleg van nieuwe pleinen of herontwikkeling van bestaande?

1.2 Contexten

Dit onderzoek beslaat maar een klein deel binnen het onderzoek naar de openbare ruimte. De openbare ruimte loopt uiteen van straten, pleinen tot parkeerplaatsen en parken. Dit onderzoek beperkt zich tot de dorpspleinen van kleine dorpen in Nederland.

Het onderzoek vindt plaats vanuit een sociaal-ruimtelijke insteek. Hierbij gaat het vooral om de interactie tussen de mens, de ruimte en het ontwerp. In dit onderzoek gaat het om de relatie tussen de inrichting van het dorpsplein enerzijds en het gebruik en de waardering van dorpspleinen door de dorpsbewoners anderzijds. Het doel van het onderzoek is om inzicht te verschaffen in de functie die het dorpsplein vervult voor de huidige dorpssamenleving. Dan kunnen van hier uit aanbevelingen gedaan worden voor de ontwikkeling van toekomstige pleinen of de herinrichting van bestaande.

In dit onderzoek is sprake van empirisch onderzoek, er wordt gezocht naar nieuwe informatie over dorpspleinen waaruit nieuwe theorieën kunnen ontstaan. Deze informatie wordt verkregen door evaluatief onderzoek te doen.
Voor dit onderzoek is een methode ontwikkeld om dorpspleinen goed te kunnen analyseren. De methode is gebaseerd op de literatuur die beschikbaar is voor de analyse van pleinen in stedelijke omgevingen.

De uitkomsten van het onderzoek zijn vooral relevant binnen de academische en de professionele context. Binnen de academische context kan het onderzoek een bijdrage leveren aan de kennis over de functie en betekenis van dorpspleinen. Op dit moment is nog zeer beperkt informatie aanwezig over dorpspleinen. Veel onderzoek wordt gedaan naar de functie en betekenis van pleinen in een stedelijke context. Zeker nu het platteland weer belangrijker wordt in de maatschappij is het van belang hier beter inzicht in te krijgen.
Binnen de praktijk/ professionele context kan het onderzoek bijdragen aan direct toepasbare kennis over dorpspleinen.

Gekozen is om dit onderzoek te koppelen aan een organisatie, Het Oversticht te Zwolle. Deze kennis- en adviesorganisatie houdt zich vooral bezig met het realiseren van een kwalitatief hoogwaardige fysieke leefomgeving in de provincie Overijssel en de Noordoostpolder. Het Oversticht werkt aan een duurzame en goed functionerende omgeving met belevingswaarde (ruimtelijke kwaliteit) en daarnaast aan het behoud en ontwikkeling van landschappen en monumentale bouwwerken (ruimtelijk erfgoed). (www.oversticht.nl)

Vooral organisaties zoals gemeentes, dorpsverenigingen, en projecten van Het Oversticht zoals Cultuurlandschap met kwaliteit en DorpsplanPlus kunnen met de uitkomsten werken aan een verbetering van bestaande dorpspleinen. Met de informatie kunnen dorpspleinen beter worden ingericht en afgestemd op de bevolking. Er is dan meer kennis beschikbaar over de waardering van bewoners voor het plein en het gebruik van het plein.

Wat betreft het belang voor de politici geeft dit onderzoek inzicht in wat bewoners van dorpspleinen vinden en wat ze er mee willen. Deze uitkomsten kunnen misschien meegenomen worden in toekomstig beleid omtrent deze pleinen.

1.3 Leeswijzer

In de inleiding is al een korte schets weergegeven van de veranderingen op het platteland en de positie van het onderzoek binnen de verschillende contexten. In hoofdstuk 2 wordt dieper ingegaan op de verandering die het platteland heeft doorgemaakt de laatste jaren. Daarnaast wordt in dit hoofdstuk een literatuuroverzicht gegeven van de type pleinen, de functie van pleinen en het sluit af met de elementen waar het plein uit is opgebouwd.
Dit schema komt terug in het volgende hoofdstuk,

hoofdstuk 3. In dit hoofdstuk wordt de methodologie behandeld.
De volgende hoofdstukken, hoofdstuk 4 tot en met 7 presenteren de resultaten van de analyse. De eerste drie hoofdstukken zijn uitwerkingen van de drie case-studies en hoofdstuk 7 gaat in op de ruimtelijke kwaliteit.
In hoofdstuk 8 komen alle onderdelen van waaruit het plein is onderzocht samen in de synthese. De conclusie wordt gepresenteerd in hoofdstuk 9. In het volgende hoofdstuk, hoofdstuk 10, worden de discussie en aanbevelingen behandeld.
Het laatste hoofdstuk bestaat uit de literatuurlijst en het verslag wordt afgesloten met de bijlagen.

De dynamiek van dorpen en dorpspleinen 2

2.1 Transformatie van het platteland

Ontwikkeling van het platteland

De afgelopen 50 jaar zijn veel processen van invloed geweest op de ontwikkeling van het platteland in Nederland.
In Nederland bestaat het grootste gedeelte van het land uit platteland. Het platteland waar we het dan over hebben wordt gedefinieerd als een gebied met een adressendichtheid lager dan 1000 adressen per vierkante kilometer. Volgens deze definitie is 71 % van het Nederlandse grondoppervlak platteland en woont 38 % van de bevolking op het platteland (Vermeij 2008).
De ontwikkelingen in de jaren '50 van de vorige eeuw liggen ten grondslag aan de eerste grote verandering van het platteland. Na de Tweede Wereldoorlog was een snelle wederopbouw nodig en moest de landbouwproductie verhoogd worden. Om deze vergroting van de productie te realiseren vond een snelle schaalvergroting plaats die mogelijk was geworden door de mechanisatie (Dam 1995).
Voor deze schaalvergroting leefde en werkte men in hetzelfde dorp. De mensen bleven hun hele leven in hetzelfde dorp wonen, net als hun ouders en grootouders. Ze leefden redelijk afgezonderd van de 'buitenwereld' (Vermeij 2008).
Het gevolg van de mechanisatie was groot voor de dorpen. De arbeiders die voorheen op de boerderijen in de buurt werkten hadden geen werk meer en gingen op zoek naar ander werk. Daarvoor moesten ze vaak naar de grotere steden. Hierdoor liep het aantal bewoners in de dorpen op het platteland terug.

Een tweede belangrijke ontwikkeling is de opkomst van de auto. Sinds de jaren '60 van de vorige eeuw is het autobezit explosief gestegen. Doordat steeds meer mensen in het bezit van een auto kwamen konden grotere afstanden makkelijker worden afgelegd en nam de ruimtelijke schaal waarin de plattelanders leefden toe (Vermeij 2008). Hierdoor werd het platteland minder afgescheiden van de 'buitenwereld' en vervaagden de verschillen in bevolkingssamenstelling.

Al deze veranderingen hebben geresulteerd in een verandering van de producerende naar de consumerende functie van het platteland. Naast het toegenomen autogebruik is ook de afgelopen decennia sprake van een verstedelijking van het platteland. De woonfunctie van het platteland is toegenomen. Mensen kiezen om op het platteland te wonen voor de rust en ruimte. Dit heeft ervoor gezorgd dat het begrip platteland een nieuwe inhoud heeft gekregen. Het platteland wordt nu niet meer zozeer geassocieerd met culturele en sociale kenmerken, maar met 'het landschap' en ruimte (De Haan 1998).

Relatie stad - platteland

In de huidige maatschappij staat het platteland niet los van de stad. De oprukkende verstedelijking maakt de afstanden tussen de stad en het platteland kleiner. Daarnaast speelt de mobiliteit een grote rol. Door de toegenomen mobiliteit zijn afstanden makkelijker te overbruggen en zijn plaatsen beter te bereiken. Als derde wordt de afstand kleiner door het grote aantal verhuizingen. Veel jonge mensen trekken voor een opleiding naar de stad en oudere gezinnen trekken juist naar het platteland voor de aantrekkelijke leefomgeving (Vermeij 2008).

Bovenstaande ontwikkeling resulteert in het feit dat op dit moment nog niet een op de vier plattelandbewoners is geboren en getogen in de huidige woonplaats en bijna de helft van de plattelandbewoners in de stad heeft gewoond (Steenbekkers et al. 2008).

Met de toegenomen mobiliteit en de toenemende verstedelijking van het platteland, wordt de plattelandsbevolking echter voortdurend geconfronteerd met veranderingen in de eigen omgeving en met de praktische gevolgen van stedelijke beeldvorming. Het stedelijke is een element geworden van het platteland: of het nu gaat om de komst van stedelingen of om de groei van segmenten van de plattelandsbevolking die zich daarmee steeds meer identificeren (de Haan 1998).

Veranderende samenleving van het platteland

Veel mensen zien bij het woord platteland een 'autonoom' dorp voor zich. Ze zien een idyllisch dorp met een vreedzame, traditionele boerengemeenschap voor zich, een oud dorpsbeeld met karakteristieke boerderijen wat stamt uit de tijd voor de grote transformatie van het platteland. Wonen en werken vielen toen vaak samen binnen het agrarische bedrijf. Veel sociale contacten vielen samen met het gemeenschappelijk territoir van het dorp. De meeste dagelijkse voorzieningen waren voorhanden in het dorp en elk dorp had daardoor een eigen lokale cultuur. De dorpsbinding, heterogeniteit in demografische en sociaal-economische zin en de homogeniteit in culturele zin waren kenmerkend voor deze autonome dorpen (Thissen & Fortuin 1998).

Tegelijkertijd realiseren ze zich ook dat dit beeld niet meer bestaat. Het platteland bestaat nu ook uit grote, moderne boerderijen, nieuwbouwwijken en snelwegen doorkruisen het landschap. Het platteland heeft niet stilgestaan en ook de mensen zijn veranderd. De leefwereld is vergroot, het leven is zakelijker geworden en veel oude idyllische kleinschalige landschappen zijn verloren (De Haan 1998).
Wat betreft de gemeenschap op het platteland trekken veel jonge mensen voor een opleiding naar de stad en oudere gezinnen trekken juist naar het platteland voor de aantrekkelijke leefomgeving (Vermeij 2008).

Op het platteland heeft een grote verschuiving plaatsgevonden zoals hierboven wordt beschreven. Maar wat voor effect heeft deze verschuiving gehad voor de bewoners van de dorpen? Thissen en Fortuin gaan in hun artikel (1998) in op de gevolgen van de verschuiving van een autonoom dorp naar een woondorp voor de samenleving. Ze hanteren daarbij twee principes.
Vanuit een structureel perspectief is sprake van een verandering in de mogelijkheden voor omgang met anderen. Het woondorp is gebaseerd op mobiliteit en de activiteiten van het dagelijks leven vinden dan ook heel beperkt plaats in het eigen dorp. In een onderzoek in het Noorden, anno 1998 in de dorpen van de gemeente Hunze en Aa, Gieten e.o., was maar 17 % van de bewoners geboren en getogen in hun dorp, ruim een derde was geboren in de provincie en ongeveer de helft woonde korter dan 20 jaar in het dorp. Door deze dynamiek van verhuizende mensen is de kans op een homogeniteit van bewoners groter geworden. Bewoners streven te verhuizen naar een omgeving die bij hun situatie past. In een woondorp treffen ze zo medebewoners aan die dezelfde woonvoorkeuren hebben. Een opmerking die moet worden geplaatst is dat niet iedereen de financiële middelen heeft om hun voorkeur voor een aantrekkelijk dorp te kunnen realiseren. De homogeniteit naar welstand en levensfase komt daardoor vooral in de mooie en suburbane dorpen voor (Thissen en Fortuin 1998).

Anderzijds vanuit cultureel opzicht is sprake van een verandering van de regels die de omgang tussen mensen beschrijven. Hier vindt de verschuiving plaats in de gebondenheid van relaties en de specificiteit van relaties. In de traditionele samenleving waren de relaties lokaal gebonden. Men ging om met de mensen uit het dorp. Daarbij was iedere dorpsgenoot verwant, collega, klant, of verenigingsgenoot. Tegenwoordig zijn de relaties geclusterd in categorieën en niet gebonden tot een dorp, maar veel wijder in omtrek. Men onderhoudt contacten

met dorpsbewoners omdat bepaalde interesses gedeeld worden maar men onderhoudt ook contacten met mensen van elders op basis van andere interesses en belangen (Thissen en Fortuin 1998).

Door deze verandering hebben verschillende onderzoekers zich afgevraagd in hoeverre dit invloed heeft op de samenleving binnen het dorp. De (traditionele) dorpsbinding lijkt te verdwijnen, maar verdwijnt daarmee ook elke oriëntatie op de lokale samenleving? De ruraal socioloog Groot beschrijft in zijn bijdrage aan 'De achterkant van verstedelijkt Nederland' over deze maatschappelijke ontwikkelingen. Hij beschrijft dat de maatschappelijke ontwikkelingen de mogelijkheden voor dorpsbinding doen verminderen. Cruciaal hiervoor is de toegenomen leefruimte die mensen tegenwoordig hebben voor het ritme van de dagelijkse activiteiten. De dorpsbinding neemt dan wel af maar daar komt wel iets anders voor terug. Het zogenaamde 'lokaal bewustzijn' zoals Groot dit beschrijft. Hiermee bedoelt hij de oriëntatie op de lokale samenleving om zich te kunnen onderscheiden van de buitenwereld (Thissen & Fortuin 1998).

Belangrijk zijn de bewoners die van buiten naar het dorp komen. In Hoe God verdween uit Jorwert beschrijft Geert Mak de verandering van de dorpssamenleving. De sociale verandering wordt deels bepaald door de nieuwkomers van buitenaf. Maar ook de autochtone dorpsbewoners veranderen (Thissen en Fortuijn 1999).

Verondersteld wordt dat het leven van plattelandsbewoners door bovenstaande processen minder traditioneel en individueel is en meer op stedelingen gaat lijken. Anderzijds trekken jongeren naar de stad en trekken ouderen meer naar het platteland waardoor de verschillen misschien juist toenemen. Uit een eerdere studie van het Sociaal en Cultureel planbureau (Simon 2007) wordt aangetoond dat het sociale leven van het platteland zich onderscheidt in de ogen van plattelandsbewoners. Ook blijkt dat plattelandsbewoners iets meer contact hebben met hun buren en zijn ze actiever in het plaatselijk verenigingsleven (Vermeij 2008). De sociale lokale samenhang heeft zowel een positieve als een negatieve kant. Enerzijds is het prettig veel bekenden tegen te komen en dat de buurt een steun kan zijn in tijden van tegenslag. Anderzijds is een negatieve zijde van de lokale samenhang het geroddel. Wie een slechte reputatie heeft komt hier moeilijk vanaf. Voor het leven op het platteland hoeven de verhuizingen van de mensen van de stad naar het platteland en vice versa niet negatief beoordeeld te worden. Nieuwe bewoners worden niet altijd hartelijk ontvangen op het platteland terwijl ze een belangrijke bron van vooruitgang kunnen zijn (Vermeij 2008). Een verwijt dat nieuwkomers krijgen is dat ze te weinig betrokken zijn bij het sociale leven. Meedoen en aanpassen lijken op het Nederlandse platteland dan ook de belangrijkste sleutels tot succes.

De sociale vitaliteit van het platteland wordt bepaald door de bijdragen van de bewoners aan hun omgeving. Een sociaal vitaal platteland ontstaat door het vrijwillig organiseren van bijvoorbeeld lokale culturele tradities. Het verenigingsleven van de dorpen staat of valt met de inzet van de bewoners. Waar bewoners een gedeelde interesse hebben zal het verenigingsleven bloeien. Deze sociale vitaliteit is van oudsher sterk aanwezig op het platteland. Het zijn vaak oorspronkelijke bewoners met een lage opleiding die veel deelnemen aan culturele tradities. Met de komst van nieuwe bewoners en het stijgen van het opleidingsniveau lijkt het draagvlak af te nemen. Dit geldt echter sterker voor het lokale taalgebruik en het uitsteken van de vlag dan voor de lokale eetcultuur of voor festiviteiten met een historische betekenis, waar ook doelgroepen buiten de lokale gemeenschap voor bestaan.

Daarnaast bestaat sociale vitaliteit ook uit het goed omgaan met veranderingen. Een belangrijk voorbeeld hiervan is de komst van nieuwe groepen bewoners (Vermeij 2008).

Landschappelijk is het platteland van Nederland nog duidelijk herkenbaar, in sociaal opzicht is dit minder helder. Wel zien we bij de plattelandsbewoners een socialere leefstijl en iets behoudender opvattingen dan bij stedelingen. Plattelanders verschillen dus nog steeds van stedelingen. Volgens Schnabel bestaat er ondanks de mentale verstedelijking nog steeds een specifieke plattelandssamenleving (Schnabel 2006: p.178-182 http://www.google.nl/books?id=VkynbX yMMw4C&pg=PA178&dq=platteland+nederland#PPA182,M1).

Typen samenlevingen

Hierboven is al een tweedeling geschetst in de bewoners van het platteland. Er werd gesproken van de oorspronkelijke bewoners en de nieuwkomers. In studies die gedaan zijn naar de samenleving op het platteland kunnen verschillende categorieën mensen worden onderscheiden. De Haan haalt in zijn artikel (De Haan 1998) een onderverdeling aan waar aan de hand van regels 4 categorieën mensen worden onderscheiden. Allereerst de 'lokalen'. Hiermee worden de mensen bedoeld die geboren en getogen zijn op het platteland. De tweede groep bestaat uit de 'ruralen', deze zijn afkomstig van het platteland of werkzaam zijn in de landbouw. Onder de derde groep worden de 'landelijken' verstaan en hieronder vallen de mensen die de landelijke leefwijze praktiseren. De laatste groep wordt ook wel de gemeenschappelijke groep genoemd en hiertoe behoren de mensen die participeren in de lokale gemeenschap. Daarnaast kijken de verschillende groepen mensen ook nog verschillend tegen de anderen aan. Zo staan de lokalen afwijzend tegenover de nieuwkomers en nieuwe formaliteiten. Opvallend is ook dat de landelijken, stedelingen die voor hun status een mooi huis in het buitengebied bezitten, tegenover de stedelingen een hoge status hebben maar binnen de gemeenschap niet makkelijk geaccepteerd worden.

Een andere indeling wordt in hetzelfde artikel gegeven die zich onderscheid rondom de thematiek stad-platteland. De eerste groep zijn de 'lokalisten'. Deze mensen voelen zich op hun gemak in een vertrouwde omgeving, het kleinschalige karakter van de woonomgeving. Ze willen omringd zijn door familie en bekenden en hechten waarde aan sociale controle en behulpzaamheid. De tweede groep bestaat uit de 'naturalisten'. Deze mensen zijn niet of beperkt betrokken bij de dorpssamenleving. Voor deze mensen zijn de kwaliteiten van het platteland de natuur, de rust en ruimte en niet zozeer de dorpsidylle belangrijk. De laatste groep zijn de 'regionalisten'. Ze zijn gericht op conservering en revitalisering van authentieke streekkenmerken. Ze willen zich afzetten tegen de globalisering en het vervagen van de regionale identiteit. Deze identiteit is vaak een reden dat mensen zich verbonden voelen met een plek.

Al deze groepen mensen presenteren zich in verschillende typen dorpen. Het platteland is niet een homogeen gebied maar ook hier zijn vele verschillen in te onderscheiden. Door Thissen & Fortuin (1999) wordt onderscheid gemaakt tussen het traditionele dorp en de woondorpen. Over het traditionele dorp zeggen ze dat deze samenleving ook veranderd is. De samenleving is niet meer zo traditioneel als het vroeger was. Mensen zijn nog wel betrokken bij het verenigingsleven en voelen zich nog gebonden aan het dorp maar minder dan voorheen. Mensen zijn vaak donateur van de vereniging uit gewoonte. Omdat ze in het dorp wonen zijn ze donateur. Ook hebben ze nog veel contact met familie en buren, en vrienden worden gemaakt omdat je in hetzelfde dorp woont.
Daarnaast spreken ze over de woondorpen. De woon-

functie is bij deze dorpen veel belangrijker geworden dan vroeger. Dit komt omdat de arbeidsplaatsen in de dorpen zijn verdwenen en de afstand tussen wonen en werken is toegenomen. Daarnaast is het voorzieningenpeil erg gedaald en de woning neemt een steeds belangrijkere plaats in het leven in. De sociale cohesie is in deze dorpen dan ook kleiner dan in de traditionele dorpen. Benadrukt wordt door Thissen & Fortuin dat de sociale cohesie vooral anders is, het heeft een ander karakter dan in de traditionele dorpen. Deze mensen hebben een groter netwerk van vrienden die verder gaat dan alleen het dorp. Ze hebben wel een binding met het dorp maar die is niet zozeer gebaseerd op autochtoniteit en lange woonduur maar op lokaal bewustzijn zoals Groot dit noemt.

Thissen & Fortuijn (1999) hebben in Drenthe in hun onderzoek ook gekeken naar het verenigingsleven. Ze concluderen dat in bepaalde dorpen in bijna 50 jaar vrijwel geen vereniging is opgeheven. Er is eerder sprake van een bloei van het verenigingsleven dan van een teloorgang. Verschillende verenigingen verdwijnen maar daar komen weer andere voor terug.
Zo is het aantal sportverenigingen toegenomen maar ook het aantal verenigingen voor ouderen, hobbyisten en dorpsbelangen is erg toegenomen. De toegenomen welvaart ligt hieraan ten grondslag. Door de welvaart kregen mensen meer te besteden en hadden ze meer vrije tijd.
Ook in het verenigingsleven komt de veranderende sociale samenleving tot uiting. Zo kiezen bepaalde mensen er bewust voor om niet lid te worden van de vereniging in het dorp zelf maar juist in een ander dorp. Het is niet meer vanzelfsprekend om lid te worden van de vereniging in het eigen dorp.

Een van de plekken waar de sociale samenleving van het dorp tot uiting komt is de centrale openbare ruimte van het dorp: het dorpsplein. Dit is een plek van samenkomst, een plek waar feesten en activiteiten georganiseerd kunnen worden.

Hieronder wordt dieper op dit plein in gegaan waarbij gekeken wordt naar de functie van deze pleinen.

2.2 Ontwikkeling van het plein

Typen pleinen

In Nederland zijn verschillende typen pleinen aanwezig. Elk plein heeft zich op een manier ontwikkeld.
Naast vele pleinen zijn er ook vele manieren om de pleinen in te delen. Zucker (1959) bijvoorbeeld deelt pleinen in naar ruimte en niet naar functie. Hij onderscheidt the closed square, the dominated square, the nuclear square, grouped squares en tenslotte the amorphous square. Zijn redenen hiervoor zijn dat hetzelfde plein in de loop van de tijd verschillende functies kan hebben. Als voorbeeld kan een marktplein later de functie krijgen van monumentaal plein (Zucker 1959: p.8).
De Vries (1990) hanteert weer een andere manier om pleinen in te delen. Hij geeft in zijn boek Pleinen van Nederland een overzicht van de verschillende typen pleinen die in Nederland voorkomen. Veel indelingen zijn gebaseerd op de vorm en ruimtewerking van het plein, het gebruik, de ligging in en de samenhang met het stedelijke patroon. Volgens De Vries kunnen deze veelheid van eigenschappen de interne logica aantasten en hij vindt het beter om te zoeken naar een gemeenschappelijke noemer, die de verschillende eigenschappen van een plein in zich bergt. De gemeenschappelijke noemer is bij zijn indeling het ontstaans- en ontwikkelingsproces. De vorm en de functie van het plein zijn het gevolg van dit proces.
De overgang van de traditionele naar de moderne verloopt via twee overgangsperioden. De eerste periode loopt van 1575 tot 1675 en de tweede van 1875

tot 1900. De perioden worden begrensd door perioden van verande-
ring (het einde van de 16de en de 19de eeuw) en perioden van stilstand (laatste kwart 17de eeuw tot laatste kwart 19de eeuw).
De typen die binnen deze twee tijdsperioden vallen staan afgebeeld op figuur 1 en 2.
Deze indeling sluit goed aan bij dit onderzoek omdat in beide gevallen gekeken wordt naar het landschap met haar ontwikkeling. Bij deze indeling komt de ligging van het plein binnen het dorp naar voren. De ligging van het plein binnen het dorp heeft invloed op het gebruik ervan.
De ligging en de grootte van het plein kan invloed hebben op de functie van verschillende typen pleinen.

Fig.1 Pleintypologie van de traditionele stedebouw. (De Vries 1990)

Pleintype bepaald door waterloop			
Damplein	Kadeplein	Overkluizingsplein	Dempingsplein
Gewoon damplein	Gewoon kadeplein	In bestaande stad	
Zeeuws damplein	Bij stadsuitleg	In gestichte stad	
		Bij stadsuitleg	
Pleintypen bepaald door het wegennet			
Waterwegenplein	Wegenknooppuntenplein	Straatplein	Sloopplein
	In wegensplitsing	Gewoon straatplein	Gewoon sloopplein
	Bij wegenkruising	Strandwal straatplein	Sloopplein na ramp
	Brabants wegenknooppunten-plein	Rivieroeverwal straatplein	
		Bastide straatplein	
Pleintypen bepaald door een gebouw			
Stadspoortplein	Kasteelplein	Kerkplein	
Waterpoortplein		Gewoon kerkplein	
Algemeen stadspoortplein		Immuniteitsplein	
Voor de stadspoort		Twents kerkplein	
Achter de stadspoort		Fries terpkerkplein	
Pleintypen in de eerste overgangsperiode			
vestingsplein			

Fig.2 Pleintypologie van de moderne stedebouw. (De Vries 1990)

Pleintypen in de tweede overgangsperiode			
Stationsplein	Hoofdplein	buurtplein	
Monumentaal plein			
Pleintypen in het tijdvak 1910-1930			
Woonhofplein	Tuinstadplein	Hoofdplein	Buurtplein
Pleintypen in het tijdvak 1930-1970			
Hoofdplein	Buurtplein	Rotondeplein	
Pleintype vanaf 1975			
	Postmodern plein		

Pleinen in het verleden

De origine van de westerse publieke ruimten vindt haar oorsprong in de klassieke beschavingen. De Griekse polis bloeide rond de 5de eeuw BC en de Romeinse stad begon rond de 3de eeuw BC te bloeien. Beide beschavingen waardeerden de publieke ruimte als ruimte voor sociale interactie.
Het plein in de Griekse polis moest meerdere functies waarborgen. De publieke ruimte was destijds een democratische ruimte. De ruimte werd gebruikt voor commerciële doeleinden, het was een plek voor informele ontmoetingen. De esthetiek van de ruimte had een positieve bijdrage aan het plezier. Opgemerkt moet worden dat deze pleinen alleen voor de burgers toegankelijk waren. In die tijd was 1 op de 7 burger. Slaven, buitenlanders en vrouwen konden geen burgers zijn en hadden vaak geen toegang tot deze pleinen (Carmona 2008: p23-24).

Low (2000) beschrijft in zijn boek On the Plaza dat de Romeinen een standaardplan ontwikkelden, de zogenaamde castrum, voor nederzettingen in Europa. Het plan is gebaseerd op een grid en dient als militair kamp met een klein plein om de troepen te verzamelen. Rond 1350 vond in Italië een eerste verschuiving plaats in de architectonische belangrijkheid van het plein. Het plein werd ontworpen voor alleen esthetische en prestige gerelateerde redenen. In de Renaissance werden ook de gevels rondom het plein uniform en de ruimte geordend om aan de nieuwe ideeën van proportie en perspectief te voldoen.
De pleinen in de Nederlandse steden stammen uit de Middeleeuwen (Melik 2008). Veel pleinen werden gekarakteriseerd door de op handel georiënteerde bourgeoisie. En niet zozeer door de religie. Op de pleinen was het noodzakelijk dat men snel kon laden en lossen.

De Franse bijdrage aan de nieuwe planning komt voort uit de bastides. Rond 1220-1250 groeide de Europese bevolking. Er vond een reorganisatie van de overheid en agrarische instituten plaats voor het organiseren van kruistochten waren bastides ontwikkeld, centra voor handel, defensie en administratie. Het ontwerp van de bastides was ook gebaseerd op een grid en had ook een centraal plein met de kerk, met een eigen plein, gelegen in een hoek van het plein. Het plan van de bastides is vergelijkbaar met de ontwikkeling van nieuwe steden in Italië, Duitsland en Nederland.

Tot de Middeleeuwen zijn pleinen niet zozeer gepland en ontworpen. Ze ontstonden waar er behoefte aan was en werden door de burgers zelf geformeerd. Doordat de steden ontstonden als proces dat lange tijd duurde was het mogelijk om de ruimtelijke omgeving voortdurend aan te passen en te verbeteren. Het betekende dat de middeleeuwse architectuuropvatting duidelijk was gericht op het ontwikkelen van stedebouwkundige ruimten (Gehl 1978). In de Middeleeuwen zijn verschillende typen pleinen ontstaan. Zucker (1959) onderscheidt zes typen pleinen die aan het eind van de Middeleeuwen zijn ontstaan. Het gaat om pleinen die: (1) ontstaan door een verbreding van de doorgaande weg; (2) ontstaan door een zij- uitbreiding van de doorgaande weg; (3) ontstaan bij de stadspoort; (4) liggen in het centrum van de stad; (5) liggen voor een groot gebouw; (6) gegroepeerd zijn.

De opkomst van de Renaissance bracht een verdere ontwikkeling van de wiskunde en esthetiek met zich mee. De stedelijke ontwerpidealen werden verder ontwikkeld. Nu was de oriëntatie niet zozeer meer gericht op de ruimten maar op dingen en gebouwen. Belangrijk werd hoe de stad er uit kwam te zien. Dit resulteerde in de overgang van spontaan groeiende naar geplande steden. (Gehl 1978) Zo vindt Alberti dat een plein twee keer zo lang als breed moet zijn. De gebouwen om dat betreffende plein moeten een hoogte hebben die tussen een derde en een zesde deel van de breedte van het plein is (Low 2000).

In de tijd van de barok waren de landen Italië en Frankrijk de plekken waar veel pleinen ontstonden in deze bouwstijl. In Nederland ontstond geen duidelijke barokstroming. De smalle straten waren nog sporen van de Middeleeuwen en de vraag naar grote pleinen en vistas was niet groot. Het Nederlandse gevoel voor de ruimte uitte zich in het innerlijke, de geest en werd zichtbaar in de meesterwerken van de schilderijen uit de Gouden eeuw. (Zucker 1959)

In de 19de eeuw verschoof in de stadsontwikkeling het belang van het plein naar de straat. Het plein was niet langer het centrale ruimtelijke uitgangspunt in de ontwikkeling van steden (Zucker 1959: p.235)
In de 19de eeuw werden pleinen niet langer gezien als driedimensionale ruimtes. Door de opkomst van het classicisme vervaagde de derde dimensie. Deze derde dimensie werd pas herontdekt door Cézanne en de 20ste eeuwse Cubisten. Het gebrek aan interesse voor ruimte in de 19de eeuw werd nog duidelijker zichtbaar in de beeldbouwkunst, architectuur en stadsplanning. Pleinen boden de kans voor bosjes bloemen, voor het plaatsen van standbeelden, en voor het bieden van aangename plekken zonder enige ruimtelijke verbanden. Kort gezegd werd het plein gezien als mogelijkheid om het Engelse landschapspark in miniatuurvorm in de stad te brengen (Zucker 1959: p.6)

Pleinen in het heden

Een aantal aspecten waarvoor het plein diende in de Griekse polis spelen ook nog in debatten tegenwoordig over de publieke ruimte. Het gaat er hierbij om dat: (I) de ruimte meerdere functies moet waarborgen; (2) het een democratische ruimte is; (3) het een plek voor ontmoetingen is; (4) het voor commerciële doeleinden gebruikt kan worden; (5) de esthetiek zorgt voor een positieve bijdrage aan het plezier.

Pleinen worden vaak gezien als centrum en symbool van de stad. In de stedelijke omgeving wordt een centraal plein vaak omringd door een kerk, bestuursgebouwen, een arsenaal, douanegebouwen, en later de residentiële gebouwen, die de dubbele hiërarchie tussen kerk en staat representeren. Het plein was, en is op veel plaatsen, een manifestatie van de lokale sociale orde, de verhouding tussen burgers en de autoriteit van de

staat. (Low 2000) Het plein van tegenwoordig is niet meer het plein van vroeger. Het heeft soms nog wel dezelfde relevante en contextuele parallellen. Zo zou gezegd kunnen worden dat de hedendaagse wolkenkrabber gelijk staat aan de kerk. Het zijn immers beide gebouwen die door hun hoogte een markering in de omgeving vormen en door de grootte hun macht uitstralen. Daarnaast is de openbare ruimte om deze gebouwen heen op bepaalde tijden op de dag druk. Hierbij moet gedacht worden aan de tijden van de kerkdienst of de openingstijden van het kantoor in de wolkenkrabber (Marcus & Francis 1998: p.13.)

De kracht van een plein in de stad is de mogelijkheid voor mensen om te communiceren. Het gaat daarom vaak om het uiten van protesten. Allereerst een manifest zoals een demonstratie, ten tweede latente protesten, waarbij het gaat om de symbolische strijd tussen architecturale en culturele representatie in de gebouwde omgeving en als laatste de rituele protesten zoals optochten en carnavals die voor een tijdelijke verandering van de sociale structuur zorgen. (Low 2000) Door de tijd heen hadden pleinen verschillende functies: van handelsplek tot plek voor politieke demonstraties. Een ding hebben de pleinen in de tijd gemeen: het blijven plekken voor ontmoetingen. (Melik 2008)

Functie van pleinen

De ruimte waar mensen in leven is het product van menselijk handelen. Een ruimte is de weerspiegeling van de maatschappij. Daarnaast is het plein ook een bewaarplaats van de geschiedenis en is het een plek waar de sociale trend zichtbaar wordt volgens Melik. (Melik 2008) De ruimte is een expressie van sociale, economische, culturele en politieke structuren (Low 2000: p128, Lefebvre 1991).

Vanuit de sociale functie van het dorpsplein gezien kan het plein de ruimte bieden voor de volgende activiteiten. Er zijn verschillende redenen waarom mensen activiteiten buiten de deur ondernemen. Gehl (geciteerd in Carmona 2008) onderscheidt drie soorten activiteiten waarvoor mensen de deur uit gaan. Als eerste de ‘verplichte’ activiteiten waaronder naar het werk lopen, naar school fietsen of boodschappen doen. Als tweede de ‘optionele’ activiteiten waarbij men zelf kiest om iets te ondernemen. Voorbeelden hiervan zijn rustig wandelen, zonnebaden of rustig op een terrasje zitten. En tenslotte de ‘resulterende’ (sociale) activiteiten. Deze activiteit is afhankelijk van de aanwezigheid van andere mensen zoals toevallige ontmoetingen met bekenden, kinderen die samen spelen. Deze sociale activiteiten zijn resulterend omdat ze spontaan voortkomen uit de ‘verplichte’ activiteiten of de ‘optionele’ activiteiten.
Het plein kan bij bovenstaande activiteiten een belangrijke rol spelen doordat het plein de ruimte biedt voor de ‘optionele’ en ‘resulterende’(sociale) activiteiten.

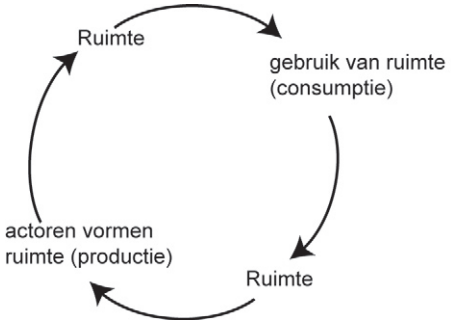
De functie van het plein kan worden samengevat als een ruimte waar mensen en activiteiten samen komen. Daarnaast draagt het plein bij aan de uistraling van het dorp of de stad. Maar hierbij is het ook belangrijk hoe mensen hun omgeving beleven. En wat maakt een plein een plein? En wanneer is dit een aangename plek? De antwoorden op deze vragen worden hieronder beschreven.

2.3 Eigenschappen van een plein

Vorming van ruimte in de tijd

Voordat over een plein kan worden gesproken zal hier informatie worden gegeven over de vorming van de ruimte in het algemeen. Lefebvre heeft een theorie ontwikkeld over het gebruik en de vorming van ruimte (fig.3). Volgens hem creëren mensen ruimte en gebruiken mensen ruimte. Hierin vindt een wisselwerking plaats en kan worden gezien als een cyclisch proces.

Fig.3 De vorming en gebruik van ruimte (Lefebvre 1991)

Elke keer als een verandering optreedt in de vorming of het gebruik van de ruimte verandert de ruimte. (Lefebvre 1991)
Dit is een erg algemeen beeld op macroschaal. Op microschaal spelen veel meer factoren een rol in de vorming en het gebruik van ruimte.

De informatie die hieronder gegeven wordt heeft vaak betrekking op de situatie in de stedelijke omgeving.
In de literatuur is niet, of zeer beperkt, informatie beschikbaar over dorpspleinen. Veel onderzoek is gedaan naar pleinen in stedelijke omgevingen. Pleinen in stedelijke omgevingen verschillen van pleinen in landelijke omgevingen onder andere in de maat, schaal, gebruiksintensiteit en deels in de activiteiten. Omdat geen informatie beschikbaar is over de dorpspleinen zal de informatie over de stedelijke pleinen geprojecteerd worden op de dorpspleinen en wordt gekeken in hoeverre dit toepasbaar is.
De openbare ruimte is een zeer breed begrip maar wat wordt er precies onder verstaan? Overal waar gemeenschappen zich vormen is sprake van zowel private als publieke ruimte. De publieke ruimte kan in enge zin worden omschreven als:
"Public space relates to all those parts of the built and natural environment where the public has free access. It encompasses: all the streets, squares and other rights of way, whether predominantly in residential, commercial or community/ civic uses; the open spaces and parks; and the public/ private spaces where public access is unrestricted (at least during daylight hours).
It includes the interface with key internal end external and private spaces to which the public normally has free access." (Carmona 2008)

Dorpsplein als plein

Het plein is onderdeel van de openbare ruimte. De openbare ruimte kan in een stedelijke omgeving in brede zin gezien worden als de contramal van de gebouwen. Een plein wordt geproduceerd door groepen huizen om een open ruimte. (Krier 1979) Maar niet alle openbare ruimte wordt geclassificeerd als plein. Er zijn dus meer afbakeningen nodig voordat gesproken wordt over een plein.
Marcus en Francis(1998) halen in hun boek Kevin Lynch aan voor de omschrijving van een plein. Hij geeft aan dat een plein een ruimte is met een focus op activiteiten. Het is vaak gelegen in het hart van een drukker gedeelte van de stad. De ruimte is vrijwel altijd bestraat en is gelegen in een hoog stedelijk gebied. Het is omringd door straten of staat in contact met straten.

Een dorpsplein kan bestaan uit een plein of heeft een meer parkachtig karakter. Marcus & Francis (1998) omschrijven het plein als een hoofdzakelijk verharde, in de openlucht aanwezige ruimte waar auto's zijn uitgesloten. De hoofdfunctie is een plaats om te wandelen, zitten, eten, en kijken naar de wereld die voorbij trekt. In tegenstelling tot een stoep is een plein een ruimte op zichzelf dan een ruimte die men doorloopt. Hoewel er misschien bomen, planten, of bodembedekkers aanwezig zijn is het overgrote deel verhard. Als de ruimte met beplanting groter is dan de oppervlakte verhard terrein spreekt men van een park.(Marcus & Francis 1998: p.14)

Krier geeft aan dat een plein een ruimte is waar commerciële en culturele activiteiten plaatsvinden. Het is een ruimte waar publieke administratieve kantoren zijn gevestigd, gemeenschapsgebouwen, jongeren centra, cafés en barren zijn etc. Een centraal plein is een plek waar 24 uur per dag activiteit plaatsvindt. Daarnaast is de residentiële functie bij geen van de omschrijvingen uitgesloten als mogelijke functie van het plein. (Krier 1979). Voor het plein zijn drie ruimtebepalende elementen van belang: (1) de rij van omringende structuren, (2) de uitbreiding van het vloeroppervlak en (3) het waarnemen van de lucht boven je. De vorm van deze drie ruimtevormende elementen, het architectonische frame, de vloer en het plafond worden het meest bepaald door de tweedimensionale inrichting van het plein (Zucker 1959:p7).
Deze drie elementen vormen het driedimensionale effect maar kunnen zelf ook variëren. De omringende structuren kunnen uniform zijn in hoogte, proportie en ontwerp of juist niet. Voor het vloeroppervlak geldt dat dit uniform kan zijn in bestrating of dat er accenten kunnen worden gegeven door middel van hoogteverschillen: hellingen en trappen. Daarnaast kan het vloeroppervlak in samenhang zijn met de wanden of contrasteert het juist. Het plafond, de lucht, is altijd relatief ver weg. Toch kan deze afstand worden beïnvloed door de verhouding van de hoogte van de wanden in relatie tot het vloeroppervlak. Ook wordt deze afstand sterk beïnvloed door de aanwezigheid van schoorstenen en torens.
De correlatie van deze elementen die een plein vormen wordt bepaald door het focuspunt van de architectuur en de planning: de menselijke schaal. Wanneer de menselijke schaal niet als basisprincipe wordt gezien, zijn alle regels over absolute proportie, ontwerp en compositie van vorm en motieven, over symmetrisch en asymmetrisch ontwerp betekenisloos geworden (Zucker 1959: p.7).

Vaak zijn de ruimtelijke kansen van pleinen al duidelijk in het eerste stadium van het plein hoewel het fundamentele concept door de eeuwen heen niet altijd even duidelijk was. De verschijningsvorm van het plein kan veranderen door een tweetal redenen. Allereerst de fysieke; door de verschijning van nieuwe gebouwen, door de verbouw van het bestaande en de verandering van de rooilijn etc. Daarnaast de psychologische verandering; elke generatie neemt het plein op een andere manier waar en reageert anders op de proporties en afstanden. De sociale relaties veranderen met nieuwe generaties.
De combinatie van objectieve en subjectieve veranderingen maken dat hetzelfde plein elke generatie anders wordt waargenomen(Zucker 1959: p.6).

Bovenstaande definities en omschrijvingen hebben betrekking op de stedelijke omgeving. Deze definities zijn nog niet in overeenstemming met de situatie van pleinen in dorpen. Een dorpsplein kan niet vergeleken worden met een plein of park in een stedelijke omgeving. Een dorpsplein is meer een plek die niet of geheel verhard is of geheel parkachtig maar een combinatie van beiden. In tegenstelling tot een stedelijke omgeving waar door de grote getale van pleinen of parken sterker

onderscheid kan worden gemaakt, heeft een dorp vaak slechts één plein of parkachtige plek van samenkomst, als er al sprake is van een officieel dorpsplein. Als er slechts één plek van publieke buitenruimte aanwezig is, is daarmee de kans groter dat dit een gecombineerde plek is. In dit onderzoek wordt een dorpsplein als volgt omschreven:

"Een dorpsplein is een centrale openbare buitenruimte in een dorp, die deels of geheel verhard is en waar bomen, planten of bodembedekkers aanwezig zijn. Het is een plek waar mensen kunnen zitten, eten, kijken naar de wereld die voorbij trekt, waar kinderen kunnen spelen, en activiteiten georganiseerd worden voor de dorpsbewoners en een plek die beschouwd wordt als belangrijk voor de samenleving van het dorp."

De Raad Landelijk Gebied (Beckers 2005) heeft onderzoek gedaan naar de motieven van mensen achter de wens van de aanwezigheid van groene openbare ruimten. De motieven zijn in een viertal hoofdgroepen samen te vatten. De mensen droegen motieven aan van leefbaarheid, gezondheid, natuur en economie (fig.4). Opgemerkt moet worden dat het hierbij gaat om de groene openbare ruimte en het dus veel breder is dan het plein.
De motieven achter de wens voor groene openbare ruimten gaan bij de leefbaarheid en gezondheid vooral in op de beleving.

Beleving van pleinen door mensen

Het gaat niet alleen om de plek maar ook om de gebruikers. Het gaat over de waardering en beleving van de plek. We spreken hier over ruimtelijke kwaliteit. De aanwezigheid van een dorpsplein in een dorp kan invloed hebben op de ruimtelijke kwaliteit. Hieronder zal toegelicht worden wat hier onder wordt verstaan in dit onderzoek aan de hand van definities die in de vakwereld gebruikt worden.

De Provincie Overijssel (Programmateam omgevingsvisie Overijssel 2008) beschrijft ruimtelijke kwaliteit als volgt:

Fig.4 Motieven achter de aanwezigheid van groen (Beckers 2005)

Leefbaarheid	Gezondheid	Economie	Natuur
- ontmoetingsplaats - groene kwaliteit presentatie aantrekkelijk wonen - recreatie - speel- /bewegingsplek kinderen - beleving natuurlijke elementen	- natuurlijk groen positieve invloed op herstel van stress - uitnodigende omgeving stimuleert beweging - groen gunstige invloed op concentratie en zelfdiscipline - groen vergemakkelijkt sociaal contact kinderen - geluidssanering door groen - verlaging schadelijke conctentraties NO2 en Ozon - sportieve tijsbesteding	- groen zorgt voor gezondere stadsbevolking en daarmee lagere maatschappelijke kosten - bereikbaarheid groen aantrekkelijk voor bedrijven - meerwaarde onroerend goed door groen - groen gebruiken voor waterretentie - wonen in het groen - groene kwaliteit bijdrage architectuur	- groen biedt variatie planten en dieren - stedelijke omgeving biedt onderdak enkele specifieke soorten zoals mossen en muurplanten - flora en fauna vergroten natuurbeleving en daarmee draagvlak

“Ruimtelijke kwaliteit is geen fysieke eigenschap der dingen. Ruimtelijke kwaliteit ontstaat in de beleving door mensen. Ruimtelijke kwaliteit is het resultaat van - bedoeld en onbedoeld - menselijk handelen en natuurlijke processen. Menselijk handelen leidt tot ankerpunten en bakens. Een nieuwe weg ligt op de goede plek, is mooi uitgevoerd en vormt een nieuw landschap om van te genieten. Nieuwe bebouwing ligt op de goede plek, vormt een mooie rand om op uit te kijken en je kunt er prettig doorheen. De essentie van onze benadering van ruimtelijke kwaliteit is dat het stimuleert tot handelen dat tot de verbeelding spreekt. Het leidt tot een omgeving die mooi is, klopt, iets toevoegt, en een tijd mee kan; er is uitgehaald wat er in zit. Kortom, ruimtelijke kwaliteit definiëren we als datgene wat ruimte geschikt maakt en houdt voor wat voor mensen belangrijk is. Of duurzamer gesteld: wat voor mens, plant en dier belangrijk is.” (Programmateam Omgevingsvisie Overijssel 2008)

Het Atelier Overijssel (www.atelieroverijssel.nl/) vult hier nog een mentale of sociale component aan toe. Bij de ruimtelijke kwaliteit gaat het niet alleen om de esthetische of fysieke waarde maar ook de mentale en sociale betekenis speelt een rol. Voor de bewaring van ruimtelijke kwaliteit is de waardering van bewoners voor hun gebied erg belangrijk. Het is goed als mensen trots zijn op hun omgeving. Mensen moeten zich betrokken voelen bij de discussies over hun omgeving.

Als we deze twee bepalingen van ruimtelijke kwaliteit nemen, komen we tot de volgende definitie. Ruimtelijke kwaliteit kan omschreven worden als:

“Een goed programma met ontwikkelingsmogelijkheden op een goede plek op een goede manier inpassen in de omgeving waarbij het belangrijk is dat dit gesteund en gewaardeerd wordt door de bewoners.”

Sinds de jaren ’60 van de vorige eeuw is een interdisciplinair veld ontwikkeld op het gebied van beleving. Dit resulteert in een breed onderzoeksveld tegenwoordig. De bewustwording en waardering van beleving, en specifiek de beleving van een ‘plek’, is een belangrijk aspect van het stedelijk ontwerp. Onderzoek naar symbolisme en betekenisgeving in de stedelijke omgeving vult het brede onderzoeksveld op het gebied van beleving aan (Carmona 2003: p.87).
De beleving van pleinen wordt door verschillende aspecten beïnvloed. Whyte (1980) onderscheid aspecten zoals klimaat, beplanting, water, meubilair, de directe omgeving en voedsel.
Bij het klimaat spelen zaken zoals de hoeveelheid zon en op welke uren van de dag. De zon is vooral belangrijk in het voorjaar wanneer de eerste warme dagen zich voordoen. Op deze momenten gaan mensen buiten zitten terwijl de temperatuur dan lager is dan in de zomer en mensen het dan te koud vinden om buiten te zitten. (Whyte 1980) Verder speelt winderigheid en tocht een belangrijke rol in hoe aangenaam een plek is. Over de beplanting kan gezegd worden dat bomen klimatologisch aantrekkelijk zijn om aan te planten op pleinen. Deze bomen beïnvloeden het microklimaat door de productie van zuurstof en de schaduwwerking. Naast de positieve invloed op het microklimaat heeft beplanting ook een esthetische waarde. Maar beplantingsbedden belemmeren wel de mogelijkheid om te kunnen zitten.
Positieve aspecten van water zijn de aanwezigheid en het voelen van ervan. Water kan op verschillende manieren voorkomen: in watervallen, fonteinen of als een vijver. Vaak is de toegang tot het water moeilijk. Uit veiligheidsoverwegingen wordt de toegang bemoeilijkt. Een ander positief effect van water is het geluid. Het geluid, ongeveer 75 dB, is harder dan het niveau van het geluid op straat maar doordat het constant is, niet minder aangenaam. Het is juist aangenamer want het maskeert het geluid van de straat en

de gesprekken in de nabije omgeving.
Bij het meubilair gaat het om de aanwezigheid van bankjes of andere mogelijkheden om te kunnen zitten. Hierbij is het belangrijk dat het mensen de keuze hebben uit verschillende mogelijkheden.
De directe omgeving heeft invloed op het plein. Hierbij gaat het niet zozeer om het gebouw als geheel zoals de ontwerper dit ziet. Het zijn niet de verticale en horizontale lijnen die belangrijk zijn voor de persoon op het plein, maar juist de dingen die zich op ooghoogte afspelen. Hierin kunnen bijvoorbeeld winkelfronten een belangrijke rol spelen.
Als laatste noemt Whyte de aanwezigheid van mogelijkheden om te eten. Als mensen naar een plek toe getrokken moeten worden, moet voedsel aangeboden worden (Whyte 1980: p.50).

Naast deze aspecten van de ruimte spelen ook persoonlijke zintuiglijke waarnemingen een rol. Carmona (2003: p.87) maakt onderscheid in twee processen. Enerzijds de sensatie die refereert naar de menselijke zintuigen zicht, horen, ruiken en voelen. Bij zicht is de oriëntatie belangrijk en de afstand, kleur, vorm, textuur en contrast. Verder blijkt het dat gehoorde informatie schaars is maar rijk is aan emotie. De reuk is bij mensen minder ontwikkeld dan de andere zintuigen maar desondanks emotioneel rijker dan waarnemingen van andere zintuigen. In stedelijke omgevingen wordt veel gevoeld via de voeten tijdens het lopen en via de billen tijdens het zitten. De handen spelen hierin een beperkte rol.

Anderzijds spelen de bij de cognitieve waarneming affectie, interpretatie en evaluatie een belangrijke rol. De interpretatie heeft te maken met mening en associatie. Mensen vallen hierbij terug op herinneringen om nieuwe indrukken mee te kunnen vergelijken.

Hiervoor wordt al even wat aangehaald over de betekenis en symboliek van ruimten.
Alle stedelijke omgevingen bevatten symbolen, betekenissen en waarden. De studie naar ‘tekens’ wordt ook wel de semiologie of semiotiek genoemd. De wereld om ons heen zit vol met tekens, geïnterpreteerd en begrepen als een gevolg van de maatschappij. Carmona (2003: p.93) beschrijft drie soorten tekens:
Iconische tekens die een directe overeenkomst hebben met het object. Bijvoorbeeld een portret dat de persoon afbeeldt. Het tweede teken is het indirecte teken dat een materiële relatie heeft met het object. Als voorbeeld rook dat vuur impliceert. En als laatste de symbolische tekens. Deze tekens hebben een vage relatie met het object en worden vaak geconstrueerd door sociale en culturele systemen. Een duidelijk voorbeeld hiervan is de klassieke zuilen die grandeur uitstralen.

Opbouw van het dorpsplein

Een plein bestaat uit allerlei losse objecten die samen het plein vormen. In de literatuur worden verschillende schema’s aangereikt om de openbare ruimte te kunnen begrijpen en uiteen te zetten. Zo heeft Shaftoe (2008) onderzoek gedaan naar de eigenschappen die succesvolle stedelijke pleinen bezitten. Hij maakt daarbij onderscheid tussen ‘geopraphical’, ‘physical’, ‘managerial’ en ‘psychological and spiritual’.

Een ander schema dat in de literatuur te vinden is, is die van De Haan (2006) (fig.5). Dit schema gaat meer in

op de vorming van een plek. Het schema geeft inzicht in de typen ruimten die kunnen worden onderscheiden. Het schema deelt de typen ruimten in naar abstractie. Daarnaast zijn de typen ruimten in te delen in drie categorieën: practice, order, image.
Het onderstaande schema is erg uitgebreid en niet alle aspecten zijn van toepassing in dit onderzoek. Voornamelijk de meer abstractere aspecten gaan te diep op het onderwerp van het dorpsplein in binnen het kader van dit onderzoek.

Als het schema aangepast wordt leidt dit tot het volgende schema (fig.6). Dit schema past in de context van dit onderzoek. Het geeft de, voor dit onderzoek belangrijke, onderdelen aan waaruit de ruimte bestaat die kunnen worden onderzocht. Er wordt in dit schema onderscheid gemaakt tussen de ruimtelijke en sociale (waardering en beleving) kenmerken van het plein.

Fig.5 Ruimtes waaruit een plek bestaat (De Haan 2006)

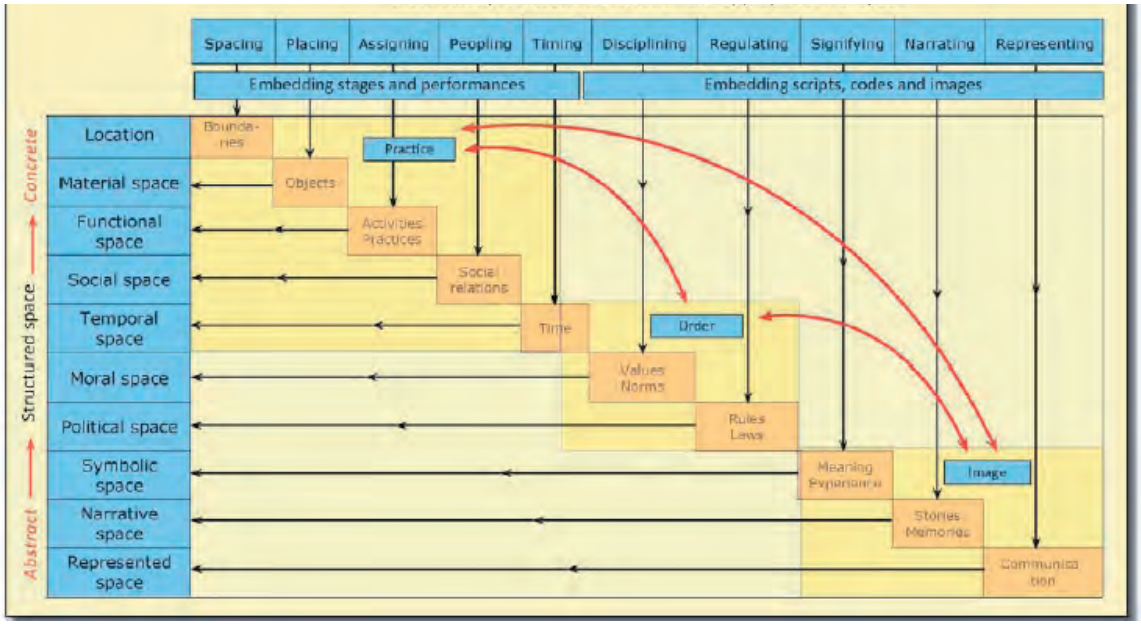
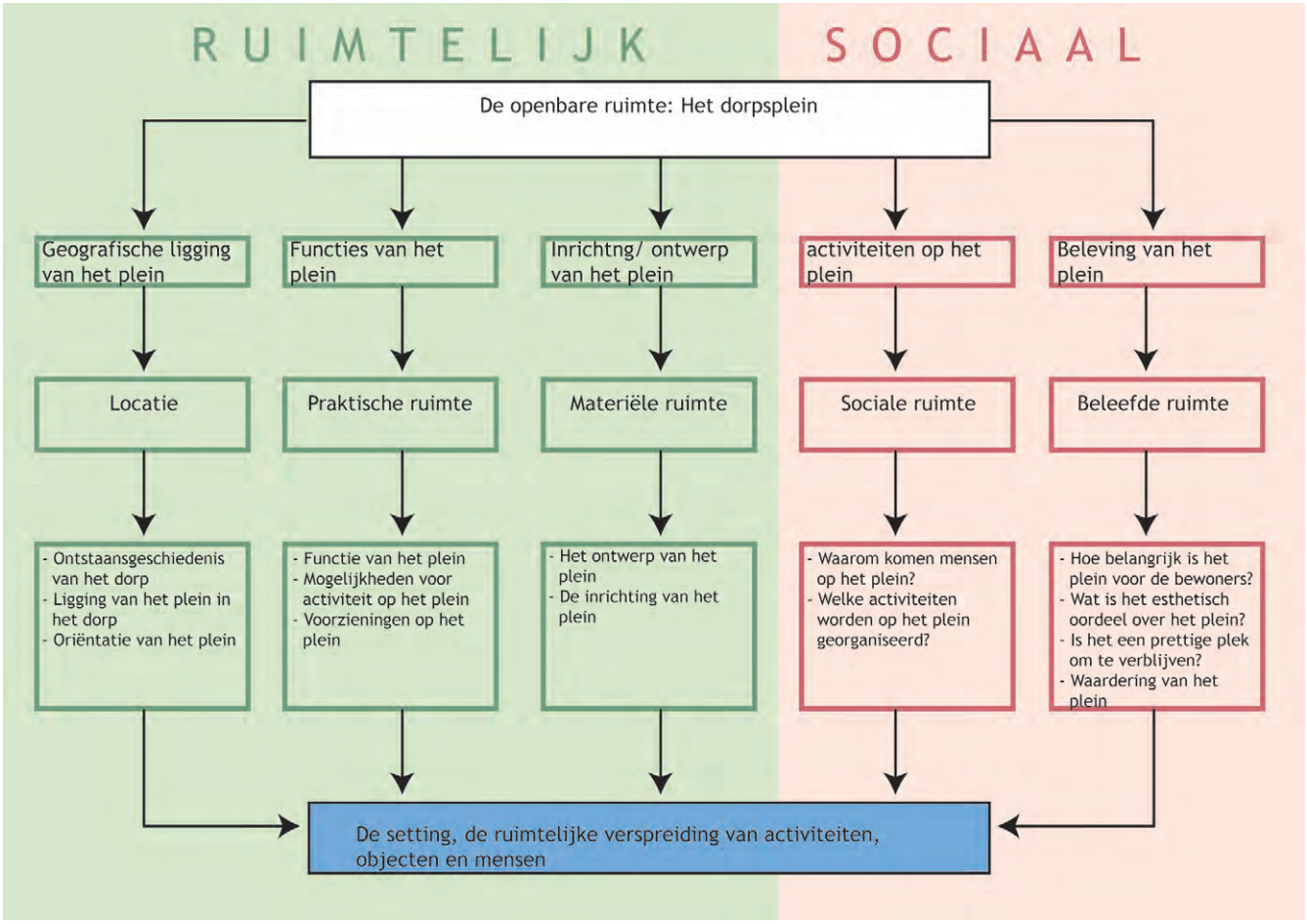

Fig.6 Onderzoeksschema

2.4 Onderzoeksvragen

Om de hoofdvraag te kunnen beantwoorden is het nodig deze vraag verder de specificeren. Na bovenstaande verdieping in de literatuur heeft dit geleid tot de volgende onderzoeksvragen:

1) Wat is de huidige functie van dorpspleinen in Nederland?
Deze vraag kan niet direct worden beantwoord. Deze vraag kan worden onderverdeeld in een aantal onderdelen. De onderdelen zijn hieronder in deelvragen uitgewerkt.

1a. Hoe heeft het dorp zich ontwikkeld?
Om de huidige functie van een plein te kunnen bepalen is het noodzakelijk om te onderzoeken hoe het plein zich heeft ontwikkeld. Vaak is de geschiedenis van het plein nog leesbaar in de huidige situatie.

1b. Hoe is het plein gelegen in haar omgeving?
De omgeving heeft invloed op het plein. Door hier naar te kijken kunnen omgevingsinvloeden op het plein worden meegenomen in de analyse. Het gaat hierbij om de ligging van het plein in het dorp de directe omgeving van het plein zoals de ontsluiting en dergelijke.

1c. Welke activiteiten kunnen plaatsvinden en welke worden georganiseerd op het plein?
Om te kunnen bepalen wat de rol van het dorpsplein is voor de dorpssamenleving is het van belang te onderzoeken welke activiteiten plaatsvinden op het plein. Daarbij gaat het niet alleen om de werkelijke activiteiten maar ook om welke mogelijkheden tot activiteit het plein biedt.

1d. Uit welke ruimtelijke kenmerken bestaat het dorpsplein en hoe is het plein ontworpen/ ingericht?
Voor het onderzoek over het plein is het belangrijk om te onderzoeken hoe het plein is opgebouwd. Hoe is het plein ontworpen en uit welke elementen is het plein opgebouwd?

1e. Hoe beleven mensen het dorpsplein?
Naast alle ruimtelijke kenmerken te hebben beschreven is het ook belangrijk om de houding van de bewoners tegenover het plein te onderzoeken. Hoe belangrijk is het plein voor de bewoners en wat vinden ze ervan?

2) Wat is de gewenste functie van dorpspleinen in Nederland?
Om de waardering van de bewoners voor hun eigen dorpsplein te kunnen meten zal dit worden vergeleken met hun ideaalbeeld van een dorpsplein.

3) Wat bepaalt de ruimtelijke kwaliteit van een dorpsplein in de ogen van de onderzoeker?
Alle losse onderdelen die hierboven terugkomen in de deelvragen hebben waarschijnlijk invloed op de ruimtelijke kwaliteit maar hoe wordt de ruimtelijke kwaliteit uiteindelijk bepaald? Hier wordt naar gekeken vanuit enkel de ruimtelijke kenmerken.

Methodologie 3

Binnen het onderzoek zijn grofweg twee typen onderzoek te onderscheiden. Dit zijn kwalitatief en kwantitatief onderzoek. Bij kwalitatief onderzoek gaat het vooral om onderzoek naar een specifieke case die uitgebreid wordt onderzocht. De uitkomsten van dit onderzoek kunnen niet goed gegeneraliseerd worden. Bij kwantitatief onderzoek wordt een zo groot mogelijke steekproef gehouden. De data worden statistisch onderzocht en kunnen gegeneraliseerd worden.
Dit onderzoek bestaat uit kwalitatief onderzoek en wordt uitgevoerd vanuit een descriptieve benadering. De focus ligt op de specifieke relaties tussen ruimtelijke kenmerken en de functie en betekenis van het dorpsplein.

De uitvoering van het onderzoek bestaat uit 2 delen. Allereerst wordt aan de hand van case studies diep ingegaan op een drietal dorpspleinen. Deze methode wordt toegepast om antwoord te kunnen geven op de eerste twee onderzoeksvragen over de huidige functie en de gewenste functie van dorpspleinen.
Het tweede onderdeel bestaat uit aanvullend materiaal vanuit de ruimtelijke insteek om antwoord te kunnen geven op de derde onderzoeksvraag over de ruimtelijke kwaliteit van dorpspleinen.

Om aan te sluiten bij het werkgebied van Het Oversticht zullen de dorpen liggen in Overijssel of de Noordoostpolder. De dorpen voor de casestudie worden geselecteerd aan de hand van de ligging in het landschap. De verschillende landschapstypen worden gekenmerkt door verschillende typen dorpen.

Het Oversticht heeft via de projecten ‘cultuurlandschap met kwaliteit’ en het project ‘DorpsplanPlus’ met een aantal dorpen al samengewerkt aan de ruimtelijke ontwikkeling van het dorp. Deze dorpen genieten de voorkeur omdat hier al over bekend is welke zaken spelen in het dorp. Voor de case-studies wordt gestreefd naar een representatief dorp per landschapstype.
Bij de selectie van de dorpen moet, voor zover mogelijk, ook rekening worden gehouden met de relaties van het dorp met de omgeving. Zaken waaraan gedacht moeten worden is de afstand tot grotere kernen, het aantal inwoners, de bevolkingssamenstelling ed.
Naast de relaties van het dorp speelt de staat van het plein ook een rol. Hierbij gaat het om onderscheid tussen verouderde, niet functionerende pleinen, goed functionerende pleinen of net gerenoveerde pleinen.

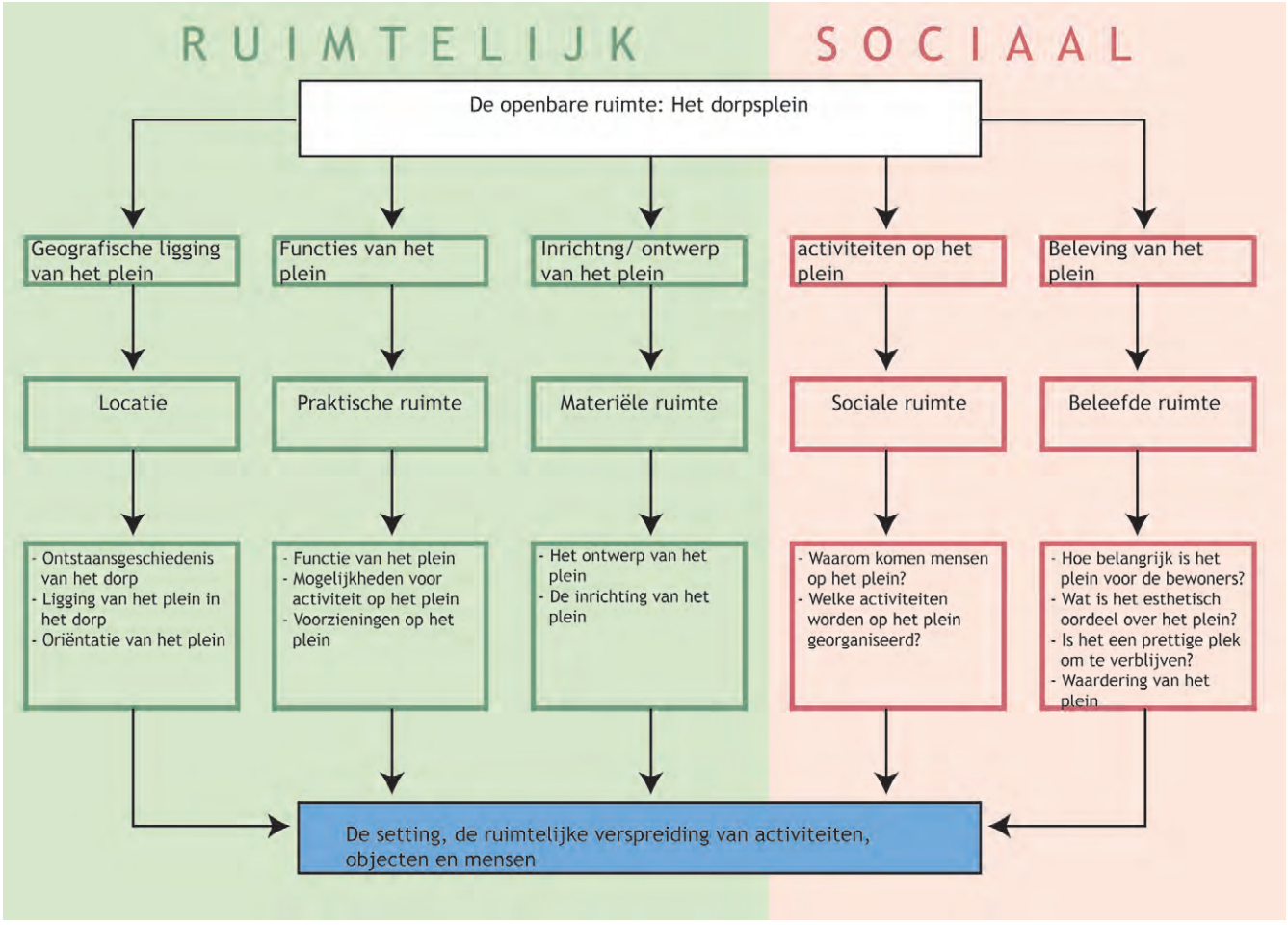
Uit de selecte kwam Deurningen, een kerkdorp gelegen in het zandgebied naar voren. De tweede case-studie is Wanneperveen, een wegdorp, gelegen in het veengebied. Het derde dorp is Creil, gelegen in het kleigebied. De verantwoording voor deze keuze is terug te vinden in Bijlage A: Selectie dorpen.

De methode voor de analyse van deze pleinen wordt hieronder toegelicht.

3.1 Case-studies

Om alle aspecten die samenhangen met de openbare ruimte te kunnen onderzoeken wordt onderstaand schema gebruikt (fig.7). Het schema ontleedt de openbare ruimte vanuit twee richtingen: een ruimtelijke en een sociale.
Het schema legt een plein uiteen in vijf onderdelen. Deze onderdelen zullen los van elkaar worden onderzocht waarna verbanden worden gezocht tussen de onderdelen.

Fig.7 Onderzoeksschema

3.1.1 Ruimtelijke analyse

Geografische Analyse

Het onderdeel ‘geografie’ gaat in op de locatie. In deze paragraaf wordt ingegaan op de locatie van de dorpspleinen. Hier wordt gekeken vanuit de landschapstypen via de dorpstypen naar de verschillende dorpspleinen. Binnen Nederland komen verschillende landschapstypen voor. De historisch geografische benadering van het Nederlandse landschap resulteert in 11 typen landschappen (Barends et al. 2005). De indeling is gebaseerd op enerzijds de natuurlijke omstandigheden en anderzijds op de wijze waarop het landschap is ontgonnen. Deze indeling is erg gedetailleerd en kan worden teruggebracht tot grofweg 6 hoofdtypen. Dit zijn de zandlandschappen, de veenlandschappen, de zeekleilandschappen, de droogmakerijen en polders, de rivierlandschappen en de lösslandschappen.

Binnen Overijssel en de Noordoostpolder komen vrijwel alle landschapstypen voor. Het rivierenlandschap van IJssel aan de westkant en het zandgebied met plaatselijke essen aan de oostkant. Daarnaast is de Noordoostpolder een duidelijk voorbeeld van een polder.

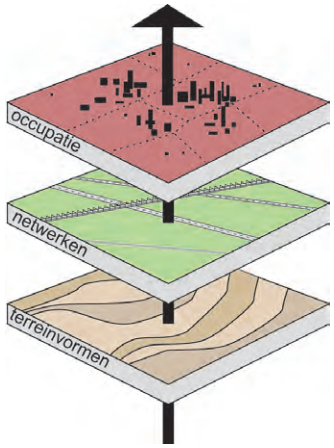
Naast de landschapstypen komen ook verschillende typen dorpen voor die hieronder staan genoemd.
In de gids van de ANWB over dorpen in Nederland (Readers Digest 1985) worden 8 typen dorpen onderscheiden. Dit zijn achtereenvolgens:

- Esdorp
- Hoevenzwerm
- Streekdorp
- Terpdorp
- Dijkdorp
- Straatdorp
- Kruiswegdorp
- Kerkringdorp

Binnen de aangegeven gebieden van de verschillende dorpstypen zitten natuurlijk ook nog verschillen. Immers, niet elk dorp heeft zich in de zelfde tijd en op dezelfde manier ontwikkeld.

Een dorp is opgebouwd uit verschillende elementen, onder te verdelen volgens een model, de zogenaamde lagenbenadering (Vrijlandt 2005: p.122) (fig.8). Hierbij bestaat het landschap uit drie morfologische lagen, de terreinvorm, oftewel het grondvlak. Vervolgens de netwerklaag, die bestaat uit netwerken en tenslotte de occupatie, die bestaat uit vooral volumes zoals bewoning. Het
hiernaast afgebeeld figuur verduidelijkt dit.
Dit model zal gebruikt worden om het dorp te ontleden en de structuur te achterhalen en de ligging van het plein ten opzichte van het dorp te beschrijven.

Fig.8 Lagenbenadering (Vrijlandt 2005)

Functionele analyse

Dit onderdeel heeft betrekking op de functionele ruimte. Het gaat dan ook in op de activiteiten die plaats (kunnen) vinden. Hieronder wordt eerst de situatie die dorpspleinen hebben vervuld in het veleden behandeld waarna gekeken wordt naar de hedendaagse functie.

Wat op een plein mogelijk is zal door de onderzoeker worden ingeschat. Bij een bezoek aan het plein zal een beeld worden geschetst van de mogelijkheden die het plein biedt en voorzieningen aanwezig zijn op of aan het plein. Uit aanwezige informatie van instanties als gemeentes kan informatie worden verkregen over de gewenste functie van het plein. Uit gesprekken en enquêtes van de bewoners zal hierop aanvullende informatie worden verkregen.

Ontwerp/ inrichting

Dit aspect richt zich op de plek zelf. Hoe is deze plek ruimtelijk opgebouwd, uit welke elementen bestaat het plein? Aan de hand van een kaartstudie en bezoek aan het plein wordt de informatie ingewonnen. De analyse wordt gepresenteerd in tekst, tekeningen en foto's.

Voor de analyse van de inrichting van het plein zelf dient het model van Lynch – de vijf elementen hoe een ruimte is georganiseerd – als uitgangspunt. De onderdelen die Lynch onderscheid zijn: netwerken, randen, gebieden, knooppunten en landmarks.

Een ander model wat kan worden aangehaald is het schema van Carmona. Carmona (2008) onderscheid in een schema de vier elementen waaruit een openbare ruimte is opgebouwd: gebouwen, infrastructuur, landschap en gebruik (fig.9). Dit overzicht biedt een goede aanvulling voor de analyse van de dorpspleinen. Dit schema is opgesteld voor pleinen in stedelijke omgevingen en daarom zal een deel van de genoemde elementen niet van toepassing zijn op de dorpspleinen. Al deze aspecten van een ruimte zijn verwerkt tot een schema dat kan worden ingevuld tijdens een bezoek.

3.1.2 Sociale analyse

Activiteiten en beleving

Naast de bovenstaande aspecten die allemaal duidelijk zichtbaar zijn en ruimtelijk herkenbaar zijn heeft dit aspect betrekking op het sociale. Hierbij gaat het om de redenen voor mensen om naar het plein te komen en de waardering of beleving van het plein. Om hier antwoord op te kunnen vinden worden enquêtes en interviews afgenomen onder de dorpsbewoners.
De activiteiten en de beleving zijn hier gebundeld omdat de data tegelijkertijd bij dezelfde doelgroep worden onderzocht.
De activiteiten die mensen ondernemen op het plein kan het beste in kaart worden gebracht door een uitgebreide observatie. Maar in het tijdsbestek van dit onderzoek is dit niet mogelijk en wordt deze informatie verkregen uit interviews en enquêtes. Het interview is een goede methode omdat op deze manier veel specifieke informatie kan worden verkregen. Dit werk is erg tijdrovend en om meer meningen te kunnen onderzoeken wordt ook gebruik gemaakt van een korte enquête.

Wanneer met de bewoners wordt gesproken over het dorpsplein zal de onderzoeker zich opstellen als buitenstaander. Als representatieve bewoners worden voor het interview leden van de dorpsraad of dorpsvereniging gekozen. Deze mensen zijn actief betrokken bij het dorp en goed op de hoogte van wat er in het dorp speelt. Daarnaast geldt dat deze mensen eenvoudiger te bereiken zijn.
Aan de hand van een lijst met onderwerpen zal met deze mensen worden gesproken. Door deze interviews

Fig.9 Onderdelen openbare ruimte (Carmona 2008, p.10)

Buildings	**Infrastructure**	**Landscape**	**Uses**
Walls	roads and cycle lanes	trees	events
Structure	bus stops/shelters	planting beds and areas	gatherings
Windows	tram/bus lanes	lawns and verges	street entertainment
Entrances/exists	traffic lights/ road signage	planters/ hanging baskets	street trading
Balconies/projections	telegraph polls	paving	markets
Shopfronts	telecommunications	road surfaces	external eating/ drinking
Signage	equipment	traffic calming	kiosks
Building lightning	street lightning	steps	play grounds
Floodlighting	telemathics	boundary walls/ fences/railings	parks
Artwork	parking bays/meters/carparks	fountains/ water features	sports facili ties
Decoration	public toilets	public art	retail uses
Canopies	waste and recycling bins	signage	leisure uses (active/passive)
Colonn ades	CCTV polls and cameras	Advertising	Community uses
Skyline/ roofscape	Telephone/ post boxes	Street furniture	Homes
Corners	Gutters/ drainage	Bollards	Workplaces
Flags and banners	Utilities boxes	Shelters/ band stands	Industrial uses
Monuments/ landmarks	Underground services	Festive decorations	Tourism
	Servicing bays/ turning heads		

kan een beeld worden geschetst hoe de bewoners tegen het dorpsplein aankijken: is het een karakteristiek van het dorp en wat vinden ze van de sfeer? En wat is de betekenis van het dorpsplein voor hen en wat de functie van dorpsplein is in hun ogen?
Tijdens de bezoeken aan het dorp worden enquêtes bij bewoners afgenomen. De vragen van de enquête gaan over het dorpsplein. Belangrijke vragen hierbij zijn hoe belangrijk het plein is voor het dorp, hoe betrokken ze zich voelen bij het dorpsleven en hun waardeoordeel over het huidige plein: wat vinden ze mooi/lelijk en wat waarderen/ missen ze op het plein. De vragen zullen over het algemeen gestandaardiseerde vragen zijn waarbij de keuzes kunnen worden aangevinkt. Met name bij de vragen over de activiteiten die mensen op het plein doen kunnen deze worden aangevinkt. Wanneer het gaat om meningen over het plein worden open vragen gebruikt (bijlage B: Enquête dorpsbewoners).

Naast deze informatie geeft de onderzoeker zelf ook een oordeel over de beleving en de zintuiglijke aspecten van het plein. Dit wordt meer in relatie met de inrichting beschreven en komt in de analyse ook terug onder dat kopje. Het gaat hierbij om een momentopname en is dus minder betrouwbaar. Om hier een goed beeld van te kunnen geven zou de onderzoeker de gehele dag moeten verblijven op het plein en op verschillende dagen in de week en tijdens verschillende seizoenen. Dit is in het kader van dit onderzoek niet haalbaar gezien de tijd.

3.2 Gewenste dorpsplein

Om antwoord te kunnen geven op de vraag over het gewenste dorpsplein worden de respondenten van de case-studies ook deze vraag voorgelegd in de enquêtes en de interviews. Dit wordt gecombineerd met de enquetes en het interview omdat de mensen tijdens het invullen al nadenken over het dorpsplein en zo een goede beschrijving van hun mening hierover kunnen geven.
Daarnaast hebben een aantal dorpen aan het Oversticht te kennen gegeven dat er vanuit het dorp de behoefte is aan een dorpsplein dat er in de huidige situatie niet is. Inwoners van deze dorpen worden benaderd om achter de motieven van de wens van een plein te komen. Hierbij wordt ook gevraagd naar de gewenste inrichting van het plein en waarom ze denken dat het plein belangrijk is voor het dorp.

3.3 Bepaling van ruimtelijke kwaliteit

Om antwoord te kunnen vinden op de derde onderzoeksvraag over de bepaling van ruimtelijke kwaliteit in de ogen van de onderzoeker zal aanvullend onderzoek plaatsvinden. Allereerst wordt een aanvullende ruimtelijke analyse uitgevoerd. Deze gaat veel minder diep dan die bij de case-studies. Hierbij worden andere dorpspleinen in Overijssel alleen ruimtelijk bekeken. Hier gaat het meer om de directe toepassing van kennis van de onderzoeker.
Geprobeerd wordt inzicht te geven waar een goed plein uit moet bestaan en hoe dit ingericht moet worden.

Aan de hand van een fotopresentatie wordt geprobeerd goede en slechte voorbeelden van de inrichting van dorpspleinen te geven. Het onderzoek van PPS (Project Public Space) (www.pps.org) dient als uitgangspunt van dit onderdeel van het onderzoek. Voor het schema waarmee de pleinen worden onderzocht wordt verwezen naar bijlage C: Schema analyse.

Het Project Public Spaces heeft een viertal kernkwaliteiten van pleinen opgesteld. Als aan deze kenmerken wordt voldaan is sprake van een goed plein.

(http://www.pps.org/topics/gps/gr_place_feat)
(http://www.pps.org/info/placemakingtools/casesfor-places/failed_place_feat)

- Toegang en connectie
- Comfort en imago
- Gebruik en activiteiten
- Sociability

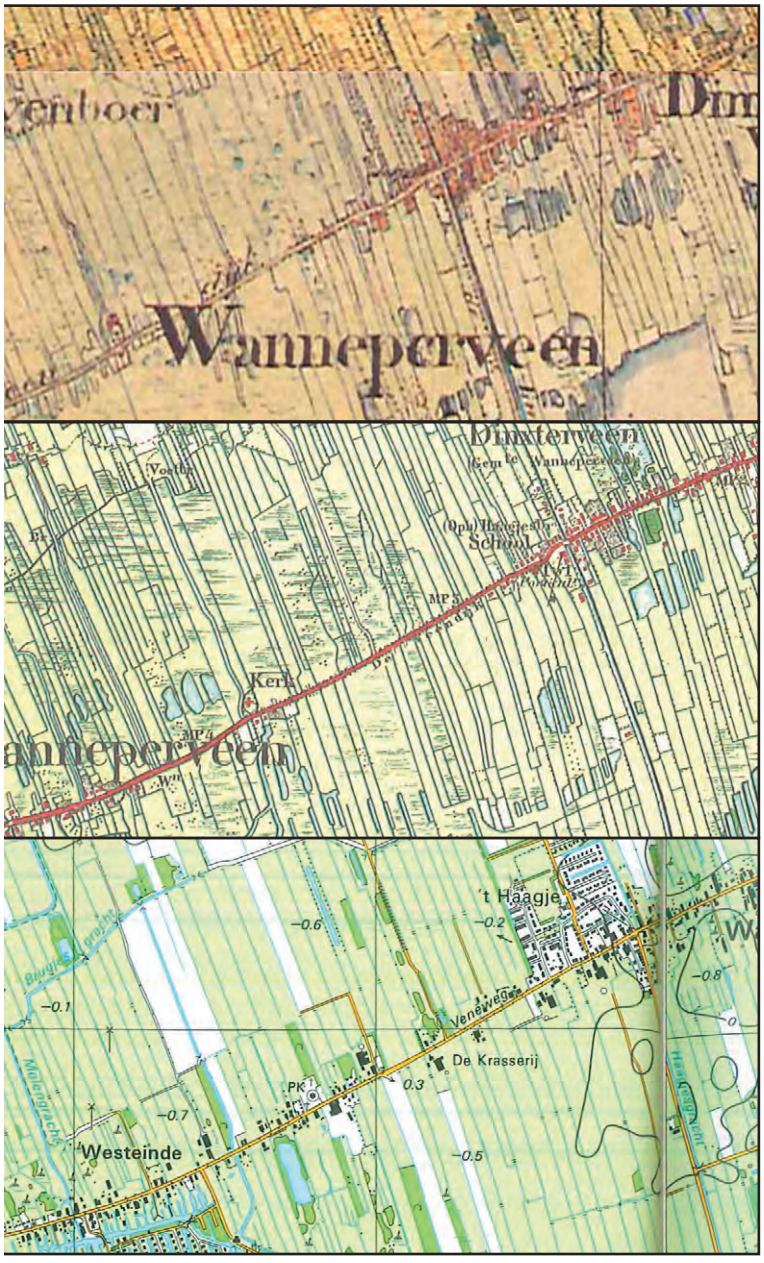
Ook heeft dit zelfde bureau een lijst opgesteld met redenen waarom pleinen niet werken. Deze kwaliteiten vallen onder de 4 kernkwaliteiten. Bij het gebrek aan deze kwaliteiten functioneren pleinen niet of veel minder goed. Wanneer sprake is van wel aanwezigheid of een positieve vorm van deze kwaliteiten draagt dit dus bij aan het succes van het plein.

8 redenen waarom plekken niet werken
- Geen plek om te kunnen zitten
- Geen plek om te kunnen verzamelen
- Nutteloze dingen aanwezig in park, trekken geen mensen
- Slecht zichtbare ingangen en ruimten lijken niet toegankelijk
- Paden gaan niet zoals mensen willen lopen
- Dominantie van voortuigen in de ruimte
- Blanke muren of dode zones aan de rand van een plek
- Ongemakkelijk gelegen overstapplaatsen, plekken waar niemand wil zijn

Wanneperveen; een dorp in het veengebied 4

Analyse & Resultaten

Fig.10 Wanneperveem 1834, 1884, 1997

Box 1 Historie Wanneperveen

Het gebied rond Wanneperveen was een onbewoond hoogveengebied, bestaande uit veenmosveen langs het Meppelerdiep en zeggeveen aan de zuidzijde met enkele zandopduikingen

Rond 900	eerste bewoners vestigen zich op de hogere keileemgronden rond Vollenhove en Steenwijk
12de- 13de eeuw	gebied rond Wanneperveen meer bewoond en verkaveld. Ontginning gebeurde systematisch vanuit het Meppelerdiep.
1248:	Wanneperveen wordt voor het eerst genoemd in een oorkonde
15de eeuw	begin met afgraving van veen voor de winning van turf (droge vervening)
15de eeuw	Door bodemdaling ten gevolge van ontginning verplaatst het dorp zich richting het oosten
1502	Bouw van nieuwe kerk
17de eeuw	einde aan de droge vervening. Overgang naar natte vervening
19de eeuw	vervening ging nog door, maar niet meer zo'n belangrijk bron van inkomsten. Het agrarisch bedrijf werd weer belangrijker

De naam Wanneperveen is afgeleid van het veen en het riviertje de Wanepe of Wennepe die in die tijd daar stroomde. 'Wan' betekent weinig en 'ape' of 'epe' betekent water. (Bloemhof 1984)

4.1 Geografische ligging van het dorp

Landschap

Wanneperveen ligt midden in het veengebied. In box 1 worden de belangrijkste perioden in de geschiedenis van Wanneperveer weergegeven. Karakteristiek is de strokenverkaveling en de vele sloten. Her en der steken kleine zandkoppen op in het veen. Een deel van Wanneperveen is hierop gelegen. Aan de westkant liggen grote open plassen ten gevolge van de turfwinning, de Beulakerwijde en de Belterwijde.

Dorp

Typerend voor veengebieden is het lintdorp. Wanneperveen is daar een goed voorbeeld van. De typische structuur is nu ook nog goed zichtbaar (fig. 11,12,13). Het aantal woningen in het dorp is wel toegenomen. Deze toename is duidelijk te zien in de verbreding van de hoofdstraat (Veneweg) aan de noordzijde van het dorp. Een nieuwe woonwijk is aan de Veneweg 'geplakt'. Deze verbreding heeft mogelijkheden geboden voor een dorpsplein. Het plein is midden in de woonwijk gelegen en wordt omsloten door een drietal wegen: Dominee A.C. van Raalteweg, Dorpshuisstraat en de Wethouder Vosstraat.

Plein

Het dorpsplein in Wanneperveen kan getypeerd worden als een postmodern plein. Het is vorig jaar geheel vernieuwd. De riolering moest worden vernieuwd en hierbij is gebruik gemaakt van de gelegenheid om het dorpsplein met dorpshuis ook mee te nemen. Het dorpshuis was verouderd en voldeed niet meer aan de normen. (http://provincie.overijssel.nl/gebiedsgericht/overijssel_in/oud/noordwest- overijssel/projecten/dorps-_en,)
Op een oude luchtfoto (fig.14) van google is te zien dat op de plek van het huidige plein nog twee gebouwen hebben gestaan die nu zijn gesloopt. Door middel van

Fig.11 Ondergrond Wanneperveen 1:20 000

Fig.12 Netwerken Wanneperveen 1:20 000

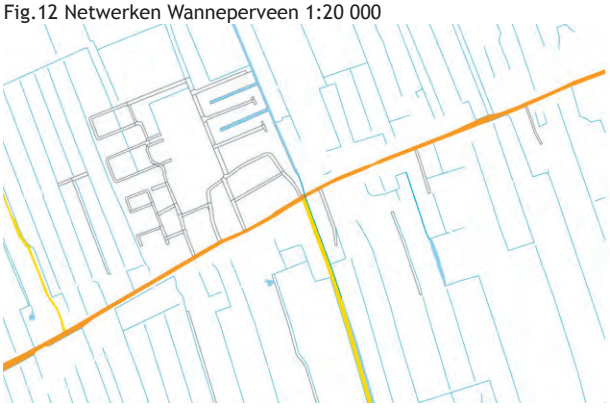

Fig.13 Occupatie Wanneperveen 1:20 000

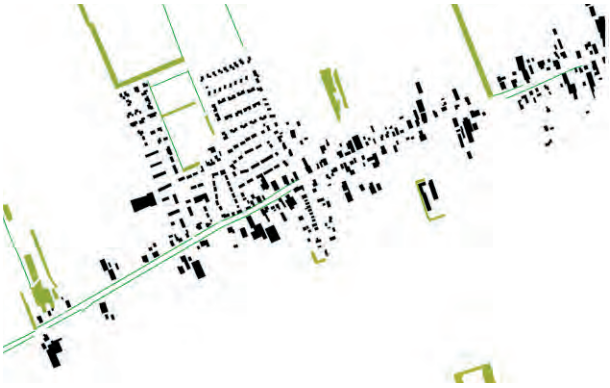

Fig.14 luchtfoto Wanneperveen

Tabel 1. Inwoners Wanneperveen

aantal personen	
0-23	426
24-64	939
65+	251
Totaal aantal inwoners 2008	1616
Woningbestand	925

grondruil is dit gerealiseerd waardoor nu de ruimte vrij kwam voor een plein. Het plein is niet gelegen op een historisch belangrijke plek. De plek was voorheen bebouwd en daarnaast is het plein ook niet gelegen aan het oorspronkelijke oude bebouwingslint (de Veneweg).

Het dorp Wanneperveen ligt op ongeveer 7 kilometer afstand van Meppel en telt 1616 inwoners (tabel 1) . Dit is de dichtstbijzijnde grotere plaats en de mensen zijn dan ook georiënteerd op Meppel.
In het dorp zijn wel voorzieningen aanwezig. Dit zijn voorzieningen als een kleine super.

4.2 Functies van het plein

De functie die het plein moet krijgen is op de eerste plaats een centrumfunctie voor het dorp. Dit wordt aangemoedigd door voorzieningen rondom het plein te realiseren. De plankaart van het plein staat afgebeeld op figuur 15. Het plein heeft een afmeting van 75 bij 40 meter. De nieuwbouw van het dorpshuis De Wanne is hier een goed voorbeeld van. In dit dorpshuis kunnen verenigingen sporten, kaarten of musiceren en hebben de beide basisscholen daar hun gymles. Verder is er een peuterspeelzaal gehuisvest, komt de tienerclub er bij elkaar en worden er welzijnsactiviteiten georganiseerd voor ouderen. http://provincie.overijssel.nl/gebiedsgericht/overijssel_in/oud/noordwest-overijssel/projecten/dorps-_en, laatst bezocht 26 febr 2009). Tijdens het bezoek was ook zichtbaar dat er een eetcafé is gevestigd in De Wanne. Bovendien is naast de entree van De Wanne is een pinautomaat aanwezig dit is een toevoeging op het voorzieningenbestand in het dorp.

Dingen die op het plein kunnen worden gedaan, zijn de volgende:
-Sport
  - jeu de boules
  - tafeltennissen
  - grasveld
  - podium
-Recreëren
  - zitranden
-Vermaak
  - podium
-Eten/Drinken
-Parkeren auto’s

Naast de aanwezige functies biedt het plein ook mogelijkheden voor activiteiten die geen duidelijk ingerichte ruimte nodig hebben.

4.3 Ontwerp van het plein

Op figuur 16 is het plein weergegeven met de belangrijkste onderdelen. Op figuur 17 is de begrenzing van het plein weergegeven. De dunne stippellijn geeft de reikwijdte van de invloed op het plein weer. De dikke stippellijn geeft het feitelijke plein weer.

Netwerken

Mensen komen bij het plein via of de Dominee A.C. van Raalteweg of via de Wethouder Vosstraat. Vanaf de hoofdstraat is het plein niet zichtbaar. De Dominee

Fig.15 Plankaart dorpsplein Wanneperveen (Bron: gemeente Steenwijkerland)

Fig.16 Inrichting dorpsplein Wanneperveen

Fig.17 Pleinruimte dorpsplein Wanneperveen

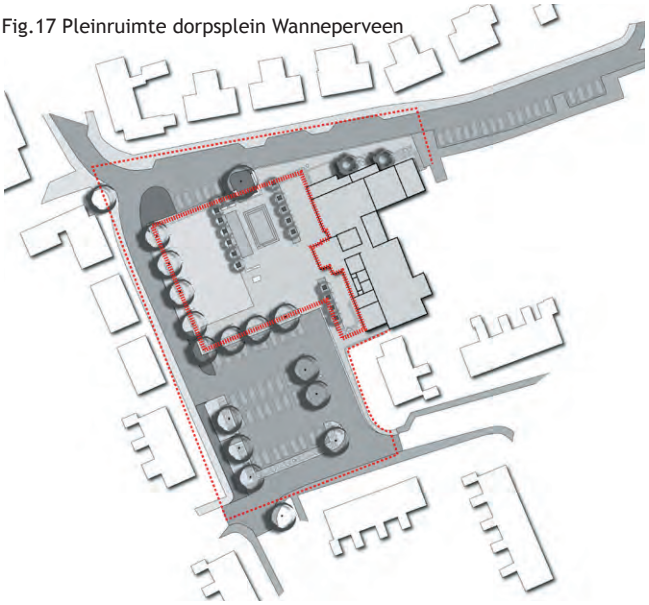
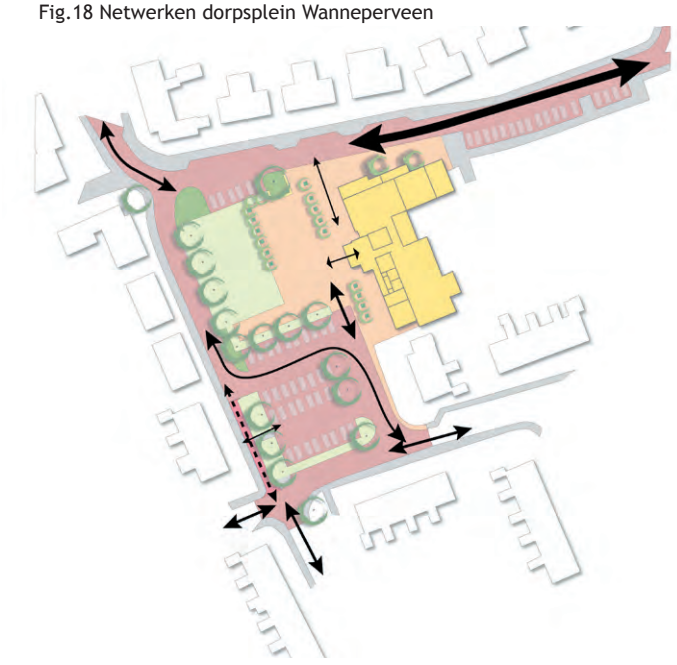

Fig.18 Netwerken dorpsplein Wanneperveen

A.C van Raalteweg wordt onderscheiden van de andere zijwegen door de bestrating. De rode klinkerbestrating is overeenkomstig met die op het plein waardoor vanaf de hoofdweg zichtbaar is dat er daar zich wat anders bevindt.
Het verkeer langs het plein wordt beperkt doordat de weg onderbroken wordt (aangegeven met de stippellijn figuur 18). Omdat het plein middels twee wegen vanaf de hoofdweg te bereiken is hoeft dit niet voor nadelen voor omliggende bewoners te gelden. Fietsverkeer kan overigens wel doorrijden. Op deze manier wordt het fietsverkeer gestimuleerd en autoverkeer geremd. De entree is van alle kanten erg open. Bij de entree vanaf de Dominee A.C. van Raalteweg zijn paaltjes geplaatst om naast andere bestrating nog eens duidelijk het autoverkeer op het plein te weren. Het plein sluit aan op de omliggende trottoirs zodat mensen over het plein geleid worden.
Het dorpsgebouw De Wanne is onderdeel van het plein en de bezoekers komen dan ook via het plein dit gebouw binnen.

Randen

Het plein wordt begrensd door de weg en de omliggende bebouwing. Het plein zelf wordt omsloten door een lage heg (ongeveer 50 cm) en het dorpsgebouw De Wanne. Visueel, op ooghoogte, bepalen de omliggende rijtjeswoningen de begrenzing van de ruimte omdat de bezoekers makkelijk over de heg heen kijken.
De grens van het plein met het dorpsgebouw loopt in elkaar over. De samenwerking van het dorpsgebouw met het plein wordt versterkt doordat het terras van het eetcafé, gevestigd in het dorpsgebouw, onderdeel is van het plein. Aan de gevel hangen hier ook enkele vlaggen als promotie.
De rijtjeshuizen om het plein zijn op het plein georiënteerd. Aan de zijde van het plein zijn de voortuinen van de huizen gelegen. Op deze manier is overzicht door omwonenden op het plein. Dit gaat niet ten koste

van hun privacy omdat de afstand van het raam tot het plein opgevangen wordt door de voortuinen en de openbare weg. In een van de rijtjeswoningen is een winkel gevestigd met cadeauartikelen. Deze winkel is vanuit de Dominee A.C. van Raalteweg te bereiken.

Gebieden

De ruimte wordt opgedeeld in verschillende gebieden (fig 19).
Het plein zelf wordt als het ware ingedeeld in vijf kleinere ruimtes door de beplanting. Het plein is overzichtelijk en de omgeving kan duidelijk worden waargenomen vanaf het plein. De ruimtes zijn dan wel duidelijk gescheiden maar de wanden zijn transparant. De kroonhoogte is op dergelijke hoogte dat mensen hier rustig onderdoor kunnen kijken. De boombakken, waar onderbeplanting in staat, zorgt voor een onderbreking op de grond waardoor de afscheiding sterker wordt. De ruimtes hebben allemaal een functie op zichzelf.

Fig.19 Ruimtes op het dorpsplein Wanneperveen

(I) Activiteitenruimte. Deze ruimte bestaat uit een podium, jeu de boules bak en tafeltennistafel.

(II) Terras. Dit terras is aan de noordkant gelegen en hierdoor ondervindt het terras voornamelijk in de loop van de ochtend nog wat schaduw. Mensen kunnen hier rustig zitten.

(III) Grasveld. Deze ruimte is als aparte ruimte beschouwd omdat hier het materiaal afwijkt van de rest van het plein. Verder is deze ruimte ook bedoeld voor activiteiten zoals spelen van kinderen of rustig zitten/ liggen op het gras.

(IV) Entree. Deze ruimte is de directe schakel van het gebouw met het plein.

(V) Fietsenstalling. De fietsenstalling wordt ook enigszins afgeschermd van de rest door de bolbomen.

(VI) Parkeerplaats auto's. Deze ruimte is alleen voor parkeerplaats ingericht al biedt het ook mogelijkheden voor bijvoorbeeld een markt.

(VII-IX) Dit zijn de omliggende openbare wegen. Ze worden hier meegenomen in de analyse omdat ze bij het plein betrokken zijn door de bestrating.

Activiteitenruimte

Terras

Entree

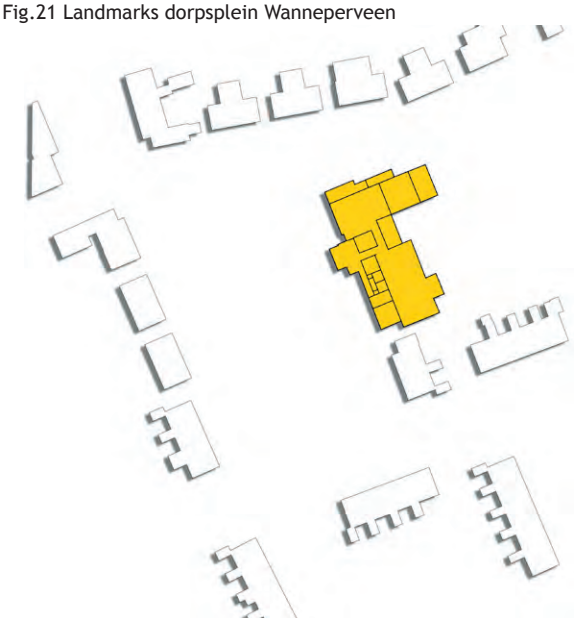

Toegangsweg Dominee A.C. van Raalteweg

Parkeerplaats

Fig. 20 Verhouding massa-ruimte dorpsplein Wanneperveen

Fig.21 Landmarks dorpsplein Wanneperveen

Op figuur 20 die de massa-ruimte verhoudingen laat zien valt op dat de ruimten allemaal verschillen in grootte. Dit geeft meer afwisseling in de ruimte en daarnaast geeft de verhouding van breedte en hoogte een bepaalde intimiteit aan. De afscheidingen worden vooral door de bomen bepaald. Op dit moment, zo kort na de aanleg, is nog geen duidelijke visuele onderscheiding zichtbaar.

Knooppunten/ landmarks

Het plein maakt geen onderdeel uit van de lintstructuur van het dorp. Het plein ligt niet op een knooppunt van wegen maar wordt begrensd door wegen aan drie zijden. Het plein is de enige openbare ruimte binnen het dorp. Daarom kan het landmark zijn voor het dorp. Het moet een centrale plek binnen het dorp worden denk ik. Zeker omdat het niet gelegen is aan de doorgaande weg moeten mensen er naartoe getrokken worden. De aanwezigheid van het dorpsgebouw De Wanne versterkt het om de plek een centrale plek te laten worden. Daarnaast is De Wanne op het plein een landmark en zorgt voor een goede oriëntatie op het plein (fig 21).

4.4 Inrichting van het plein

Beplanting

De beplanting is eenvoudig. Op het plein zijn bolbomen aangeplant. Om de bolbomen is een plantenbak waarin viooltjes zijn geplant. De kroonhoogte ligt op minimaal 2 meter. De bomen op de parkeerplaats zijn normale bomen. Voor de haag rondom het plein is gekozen voor een haagbeuk. De haag is ongeveer 50 cm hoog.

Bestrating

Het terrein is vlak met alleen het podium wat licht verhoogd is.
Het hele terrein is bestraat. Al deze gebieden, met uitzondering van de parkeerplaats, hebben dezelfde kleur bestrating. Het plein is zandkleurig en de parkeerplaats

roodkleurig. Binnen de bestrating op het plein is versiering aangebracht door er donkere banen van een andere kleur stenen in aan te brengen.

Verlichting
Verder is het plein voorzien van zwarte lantaarnpalen op regelmatige afstand. Dit zorgt voor een veilige en overzichtelijke ruimte in het donker.

Meubilair
Op het plein staan enkele bankjes met prullenbakken. Net als de lantaarnpalen zijn de bankjes en prullenbakken ook uitgevoerd in het zwart. Al het meubilair op het plein is op deze manier in overeenstemming met elkaar.

Sfeer/ beleving
Als je op het plein bent besef je direct dat De Wanne bij het plein hoort. De kleuren van de bestrating en het gebouw zijn in overeenstemming tot elkaar, ze zijn op elkaar afgestemd. Het plein en De Wanne zijn samen één. Het meubilair is allemaal in het zwart uitgevoerd en past daarom goed bij elkaar. Dit zorgt voor eenheid en rust.

Op het plein is het terras een plek om te verblijven. Verder kan je op de bankjes bij de jeu-de-boulesbak zitten. Deze bankjes zijn zo gelegen dat de zittende mensen of naar het jeu de boulen kunnen kijken, naar het grasveld, of het podium.

Het dorpsgebouw De Wanne is niet hoog (begane grond en deels een eerste verdieping). Hierdoor staat het in verhouding tot de ruimte ervoor. De schaduwwerking wordt beperkt al is het gebouw wel ten zuiden van het plein gelegen.
De woningen breken de harde winden en er ontstaat een aangenamere omgeving.
Naast de bebouwing zorgt de beplanting ook voor

Bestrating

Meubilair

Overeenstemming plein en gebouw

schaduw maar de bolbomen zijn van een dergelijk formaat (diameter kroon ongeveer 4 meter) dat de ruimte eronder deels beschaduwd raakt. Mensen kunnen hier in de zomer lekker in de schaduw zitten en de ruimte wordt er niet onaangenaam donker door.

Na een eerste bezoek en een kaartanalyse lijkt het een aangenaam plein en goed doordacht ontwerp.

De ruimte straalt de sfeer van een plein uit:
- Het plein is duidelijk begrensd
- Open entree
- Verschillende functies worden gecombineerd op één plein: mensen kunnen het plein passeren of er verblijven.
- Mensen kunnen er ontspannen, spelen/sporten en het biedt nuttige functies zoals parkeerplaats en dorpsgebouw.
- Het plein is overzichtelijk.
- De ruimtes zijn transparant

4.5 Sociale analyse

Naast de ruimtelijke analyse die hierboven is beschreven wordt hier de sociale analyse besproken. Binnen deze sociale analyse wordt ingegaan op de activiteiten en de beleving van het dorpsplein volgens de bewoners. Tijdens een van de bezoeken is onder een tiental bewoners een korte enquete afgenomen. Daarnaast is een van de dorpsbewoners geïnterviewd.

De bewoners gaven in de enquete aan dat ze betrokken zijn bij het dorp en het dorpsleven. Ze vinden een plein dan ook belangrijk of erg belangrijk voor het dorp. Tijdens het planproces hebben de dorpsverenigingen samen met de bewoners gebrainstormd over de herinrichting van het plein.
Vanuit de bewoners kwam de eis dat het plein vooral functioneel moest worden. Bovendien moest er voor ieder wat te doen zijn, zowel jong als oud. In het uiteindelijke plan heeft dit geresulteerd in de plaatsing van speeltoestellen, een jeu de boulesbak, een tafeltennistafel en een kooi om in te kunnen voetballen. Verder is er nog een schaakspel wat ook buiten kan worden uitgeoefend. Dit gebeurt in samenwerking met het dorpsgebouw De Wanne.

Het ideale plein
Het ideale dorpsplein wordt door de ondervraagden omschreven als een plek waar verschillende dorpsactiviteiten kunnen plaatsvinden en waar ontmoeten mogelijk is. Verder wordt genoemd dat het een soort brink moet zijn met bomen en bankjes, dat het een plek is met voldoende parkeergelegenheid. De meeste omschrijvingen komen overeen met het huidige plein. Dit geeft aan dat het plein dus goed past bij de wensen van de bewoners.

Het gebruik van het plein
Het plein is afgelopen jaar in december officieel geopend. Tijdens de opening is een kerstmarkt georganiseerd. Ouderen kunnen voor biljart of kaarten terecht in het dorpshuis. De feestweek van het dorp vindt plaats op het evenemententerrein en dus niet op het plein. Het plein is hier te klein voor. Over een markt wordt gesproken om deze op het plein te organiseren. De parkeerplaats lijkt groot maar deze is zeker nodig. Deels wordt deze gebruikt door bezoekers van de activiteiten in het dorpsgebouw en deels door omwonenden om te parkeren.

In de enquete worden de volgende activiteiten genoemd waar het plein voornamelijk voor gebruikt wordt:

- activiteiten in en door de Wanne georganiseerd
- manifestaties
- parkeren

Dat mensen naar het plein komen voor activiteiten in de Wanne is logisch. Het dorpsgebouw en het plein liggen naast elkaar en zijn op elkaar georiënteerd. De parkeerplaats ligt er ook pal naast en deze dingen hebben waarschijnlijk wel een relatie met elkaar: mensen komen naar de Wanne en parkeren op de parkeerplaats naast het plein.

Het wordt niet gebruikt om af te spreken met bekenden of om rustig te gaan zitten. Misschien gaan mensen hier in de toekomst wel vaker zitten omdat het net is aangelegd.

Het is moeilijk te beoordelen maar de interviewde bewoner verwacht een actiever plein dan op dit moment. Vooral in de zomer zullen er meer toeristen komen die met mooi weer het water op willen bij Wanneperveen. Het dorpsplein zal hier met haar eetcafé en terras van kunnen profiteren.

De waardering van het plein

Op de vraag wat de bewoners mooi vinden aan het plein antwoorden zeer positief. Zo vinden ze het mooi ingericht, er is ruimte genoeg en sommigen zeggen hier ‘alles is mooi’.

Het is dan ook niet verbazend dat de ondervraagden op de vraag wat ze lelijk vinden dan ook vaak zeggen ‘niets’. Dingen, die ze lelijk vinden is dat het podium een kwartslag gedraaid had moeten zijn en dat het iets te klein is, maar dit is meer een detail. Wat verder gezegd wordt is dat de doorgaande weg over de parkeerplaats loopt en had de jeu de boules bak bij de Perelaar (woningen voor senioren) moeten zijn.

Wat de mensen waarderen aan het huidige plein is vooral de ruimte en de parkeergelegenheid. Andere dingen die genoemd worden zijn het aanzien, de mogelijkheden voor de jeugd om te spelen, en de inrichting volgens de wensen van de bewoners. Ze geven aan dat hun wensen goed zijn meegenomen in het planproces.

Op de vraag wat de mensen missen op het huidige plein wordt door een groot aantal gezegd ‘niets’. Speeltoestellen missen ze nog wel. Deze moeten nog worden geplaatst. Hetzelfde geldt voor de voetbalkooi.

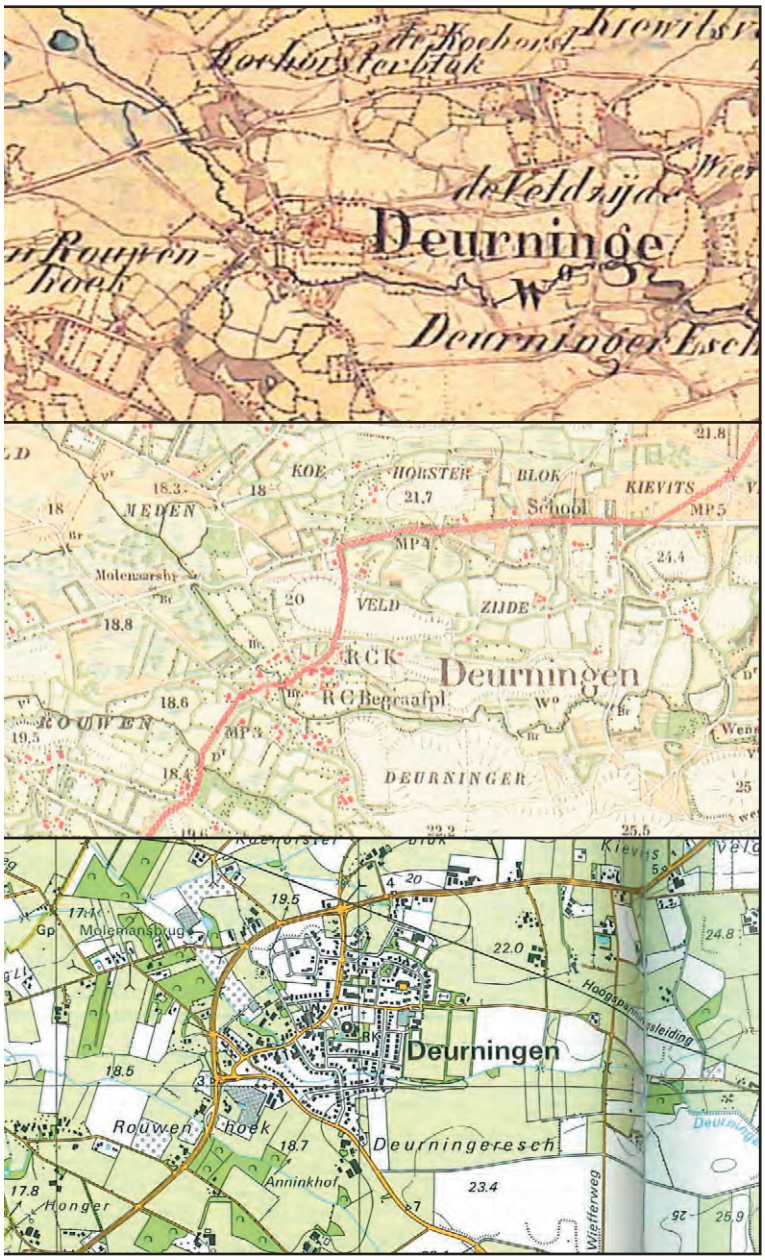
Het dorpsplein voegt wat toe volgens de bewoner. De ruimte is prima zo. Hij is van mening dat als de ruimte goed is de rest dan vanzelf volgt. Hij vindt het een prima en mooi plein en is erg positief. Het is een aangename plek om te zijn, het geeft rust. Dingen die achteraf anders hadden gemoeten zijn er dan ook niet. Ook de geënquêteerde bewoners vinden het een prettige plek om te zijn. Redenen die hierbij worden aangedragen zijn dat het een gezellig plein is, je hebt er lekker veel contact en het is netjes geworden.

Op de vraag of het dorpsplein de centrale ontmoetingsplek is van het dorp zijn de meeste mensen het wel over eens of zijn daarin neutraal. Deze uitkomst kan misschien verklaard worden door het feit dat het plein niet centraal in het dorp ligt. Maar dit is ook lastig met een lang lintdorp en bovendien zijn er niet veel winkels, zoals een supermarkt, aan het plein gelegen.

Deurningen; een dorp op de flank van de es 5

Analyse & Resultaten

Fig.22 Deurningen 1834, 1884, 1997

Box 2 Historie Deurningen

Het landschap bestond uit een gebied met hoger liggende zandgronden en slingerende beekdalen.

Middeleeuwen	De buurtschap Deurningen was een marke onder het richterambt Oldenzaal.
1665	Het dorp scheidt zich samen met Rossum, Saasveld en De Lutte af
1760	Deurningen wordt zelfstandige parochie
1787	Eerste kerk kwam gereed

5.1 Geografische ligging van het dorp

Landschap

De essen zijn grotendeels verdwenen maar de duidelijke blokverkaveling is nog goed zichtbaar. Zie figuur 22 voor de ontwikkeling van het landschap. Veel van de woeste gronden zijn omgezet in cultuurgrond. Vooral in grasland. De meeste landwegen zijn verhard geworden en de verkaveling is rationeler geworden. In box 2 twee zijn de belangrijkste gebeurtenissen in de geschiedenis van Deurningen weergegeven.

Dorp

Deurningen is van oorsprong een essenzwermdorp. Het heeft lange tijd een onregelmatig bebouwingspatroon gekend dat voortkwam uit het grillige micro-reliëf. Dit bebouwingspatroon is nu niet meer duidelijk zichtbaar en het dorp wordt nu gedomineerd door 19de en 20ste eeuwse bebouwing. Deze bebouwing is ontstaan bij de kerk, gelegen aan een knooppunt van verkeer. Door deze verandering is het dorp nu beter te kenmerken als kerkdorp (CH-atlas). Bij deze kerk is het dorpsplein ook gelegen, langs de hoofdstraat. In de ontwikkelingen die het dorp heeft meegemaakt, de uitbreiding van woningen, is de kerk en het plein centraal in het dorp blijven liggen (fig 23,24,25). Verkeer wat door het dorp rijdt en niet over de rondweg langs het dorp passeert het plein.
De hoofdstraat, die altijd de doorgaande route is geweest, kon de toenemende druk van verkeer niet meer aan. Daarom is een rondweg aangelegd ten noordwesten van het dorp.
Enkele auto's rijden over het plein. Auto's moeten het plein oversteken als ze vanuit de Pastoor Teussestraat (aan de zuidkant van het plein) naar de hoofdstraat willen of wanneer ze op het plein willen parkeren.

Fig.23 Ondergrond Deurningen 1:20 000

Fig.24 Netwerken Deurningen 1:20 000

Fig.25 Occupatie Deurningen 1:20 000

Fig.26 Luchtfoto Deurningen

Tabel 2:Inwoners Deurningen

aantal personen	
0-14	417
15-24	218
25-34	162
35-64	597
65-74	164
75+	125
Totaal aantal inwoners 2008	1948
Woningbestand	840

Plein

Het plein in Deurningen kan gekenmerkt worden als een kerkplein volgens de indeling van De Vries (1990). Zie figuur 26 voor de luchtfoto en de ligging van het plein. Het Plechelmusplein in Deurningen wordt dit jaar opnieuw aangelegd. De vervanging van de riolering is aangegrepen als mogelijkheid om het plein te renoveren. Daarnaast is het dorp betrokken bij het project DorpsplanPlus. Met dit project wordt een dorpsvisie opgesteld. Hierin is ook aandacht besteed aan het dorpsplein (Silderhuis 2005). Het plein heeft een hoge historische waarde. Deze waarde wordt versterkt door de centrale ligging in het dorp en de nabije aanwezigheid van de kerk.

Deurningen ligt ongeveer 2 kilometer ten noorden van Hengelo en telt 1948 inwoners (tabel 2). In deze stad zijn alle voorzieningen voorhanden, maar in het dorp zijn ook nog de nodige voorzieningen. Zo is er een winkel in wooninrichting, een tuincentrum, een fietsen-

maker en een tankstation.
Daarnaast zijn er nog een café, een kapsalon, een pin-automaat en antiekwinkel bijvoorbeeld in het dorp aanwezig.

5.2 Functies van het plein

Het huidige dorpsplein voldoet niet meer aan de wensen van de bewoners. De herontwikkeling van het plein en de hoofdstraat staat op de tweede plek in het rijtje van wensen van de bewoners. In 2005 is een document voortgekomen uit het Samenwerkingsverband van de bewoners van Deurningen, Stichting Dorpsbelangen Deurningen, landschap Overijssel, Het Oversticht, de Overijsselse vereniging van Kleine kernen, de gemeente Dinkelland en de gemeente Oldenzaal.
Een van de prioriteiten voor het dorp was voor de bewoners het versterken van de pleinfunctie van het Dorpsplein (in combinatie met herinrichting van de Dorpsstraat)
Dit wilden ze verkrijgen door:

- nieuwe functies toe kennen aan het plein
- meer groen op het plein
- de verschillende 'wanden' (kerkplein, marktplein, pastorie met tuin, gedeelte hoofdstraat, openbare ruimte bij horeca en winkels) en het centrale gedeelte van het plein moeten een eenheid vormen.
- Aandacht voor eenheid in bestrating, gezelligheid, verlichting, losse elementen, beplanting, kleur- en materiaal gebruik, zichtlijnen

In 2007 is op dit project het vervolg gestart onder de naam DorpsplanPlus. Hieraan heeft Deurningen ook meegedaan en is afgesproken dat in het voorjaar van 2009 het dorpsplein in combinatie met het riool wordt aangepakt.

Als we eerst kijken naar het huidige plein bestaat dit vooral uit een bestraat gebied. Het plein kan door haar centrale ligging een ideale plek zijn als ontmoetingspunt. Op dit moment gebeurt dat te weinig. De uitstraling die het plein heeft is leeg. Doordat het een vlak en verhard terrein is kunnen goed evenementen worden georganiseerd of kan het dienen als parkeerplaats.

Een deel van het huidige plein wordt nu gebruikt als parkeerplaats.
Verder wordt het plein gebruikt voor een kleine markt op de dinsdag, donderdag en vrijdag. Het open plein maakt dat dit gebied een centrum is voor het dorp. Aan de rand zijn dan ook verschillende voorzieningen en winkels gevestigd. Zo is het voormalige ABTB gebouw nu in gebruik als winkel ABTB Bijen (een soort Welkoop/ Boerenbond).

Fig.27 Vogelvlucht toekomstige situatie dorpsplein Deurningen
(Bron: gemeente Deurningen)

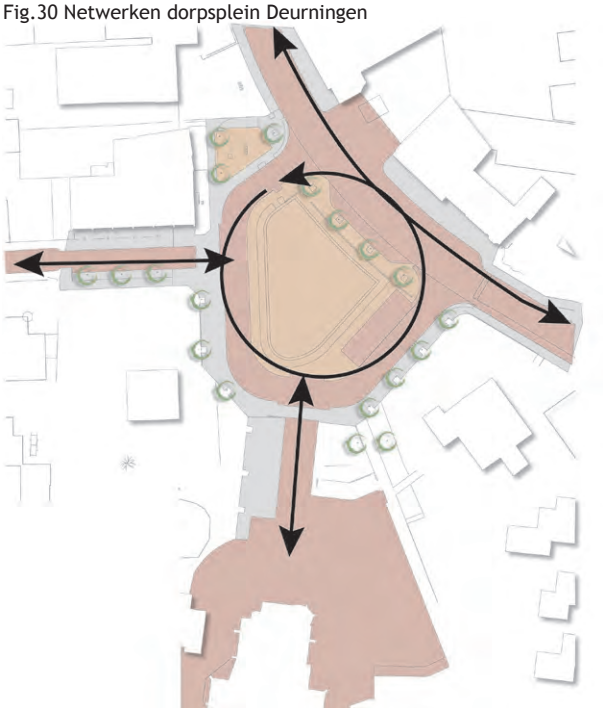
Fig.28 Inrichting dorpsplein Deurningen

Fig.29 Pleinruimte dorpsplein Deurningen

Fig.30 Netwerken dorpsplein Deurningen

Daarnaast zit er een kroeg/café en meerdere winkels zoals een winkel voor medailles, een antiekwinkel, een kapsalon en een praktijk voor fysiotherapie. De voorzieningen rondom het plein bieden wel de mogelijkheid voor een levendig dorpsplein maar op dit moment heeft het plein niet de juiste inrichting om dit te versterken. Voor het toekomstige plein zijn intussen al ontwerpen gemaakt. Hieronder is een vogelvluchtschets (fig.27) van het plein en de omgeving zoals het er moet komen uit te zien.
Het toekomstige plein is meer gericht op het feit dat mensen op een aangename manier op het plein kunnen verblijven. Daarbij is het boerenkarakter meer naar voren gehaald door een stuk bestrating om te vormen naar een grasveld met bomen. Verder houdt het de functie als parkeerplaats. De analyse zal na de huidige situatie behandeld worden.

5.3 Ontwerp van het huidige plein

Op figuur 28 staat het plein weergegeven en zijn de belangrijkste onderdelen benoemd. Op figuur 29 staat de grens van het plein aangegeven.

Netwerken

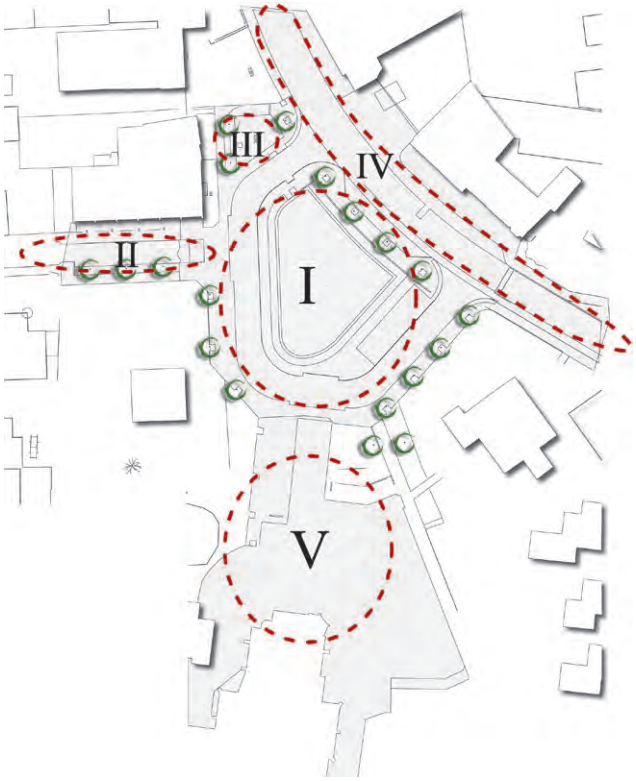
Vanaf de hoofdweg is het plein ontsloten. De hoofdstraat verandert qua bestratingmateriaal ter hoogte van het plein. Bij deze overgang zit er ook een drempel in de weg. Op deze manier wordt de aandacht op de mobilist gevestigd dat er zich een andere situatie voordoet; men rijdt vlak langs een plein.
Het plein moet ook ontsluiting bieden aan het verkeer van en naar de Pastoor Teussestraat en naar de kerk. Daarom is het plein rondom voorzien van een weg (fig. 30). Het autoverkeer kan alleen om het middengedeelte rijden omdat dit licht verhoogd is. Door de inrichting voor het autoverkeer verslapt de aandacht voor het

Voormalige ABTB

Plechelmuskerk

plein.
Vergezeld met de weg is om het plein een stoep aangelegd waarlangs enkele bankjes staan. De voetgangers worden zo om het plein geleid, in plaats van er overheen. En de muurtjes langs het plein en de weg belemmeren het zicht en de toegankelijkheid tot het plein. Het plein wordt hierdoor opgedeeld en geïsoleerd. Door de scheiding van verkeer worden alle verkeerstromen om het plein geleid in plaats van er overheen en vervalt het idee van een plein, waar alles samenkomt.

Fig.31 Ruimtes op het dorpsplein Deurningen

Randen

Het plein wordt begrensd door een aantal karakteristieke gebouwen. Allereerst de kerk met groot voorplein en de bijbehorende pastorie met grote tuin. Aan de andere kant van het plein domineert het voormalige ABTB-gebouw.
Verder begrenzen winkelpanden en voormalige winkelpanden, die nu dienst doen als woning, het plein. Deze zijn allemaal op het plein gericht met de entree en winkelfronten. De kroeg die aan het einde van het plein aan de hoofdstraat staat is met de entree minder gericht op het plein maar meer op de weg. Dit levert een positieve bijdrage aan de beleving van het plein. Het zou mooi zijn als mensen die naar de winkel gaan ook even rustig over het plein lopen en daar mensen ontmoeten of even rustig zitten. Maar in de huidige situatie is dit niet het geval.

Gebieden

Het plein is in te delen in zes gebieden (fig.31).

(I) verhoogde middengedeelte en de weg.
Deze ruimte wordt beperkt door de beplanting omsloten. De bomen zijn nog niet groot waardoor ze visueel niet duidelijk aanwezig zijn. Mochten de bomen verder uitgroeien wordt met name de zijde langs de hoofdstraat beter afgescheiden en wordt dit meer een op zichzelf staand gebied.
Het verhoogde gedeelte is het enige open gebied op het plein wat niet direct toegankelijk is voor autoverkeer. Aan een zijde is een plek waar auto's het middengedeelte op kunnen rijden

(II) Pastoor Teussestraat
Deze weg wordt als aparte ruimte beschouwd omdat het direct uitkomt op het plein en vanaf de weg al zicht is op het plein.

Verhoogd middengedeelte

Pastoor Teussestraat

Waterpomp

Bushalte

Bushalte en bankjes

Hoofdstraat

Kerkplein

(III) Waterpomp
Dit is een aparte ruimte door het onderscheid in bestrating en de bomen die het visueel begrenzen. Het wordt van het middengedeelte gescheiden door de weg.

(IV) Bushalte en bankjes
Hier staat een klein muurtje als afscheiding tussen het plein en de weg. Aan de kant van de weg is de bushalte gesitueerd en staan enkele bankjes. Dit is een andere ruimte dan die van de weg omdat het ingericht is voor ander verkeer, voetgangers. De ruimte is smal en weinig uitnodigend om te zitten.

(V) Hoofdstraat
Deze wordt wel meegenomen als ruimte omdat het plein direct aan deze weg is gelegen.
Veel verkeer dat naar het plein gaat passeert deze weg. Deze weg is de entree naar het plein.

((VI) Kerkplein
Dit kan gezien worden als een apart plein. Het gemeenschappelijke raakvlak is relatief klein maar de kerk bepaalt voor grote mate de aanblik van het plein.

Fig. 32 Verhouding massa- ruimte dorpsplein Deurningen

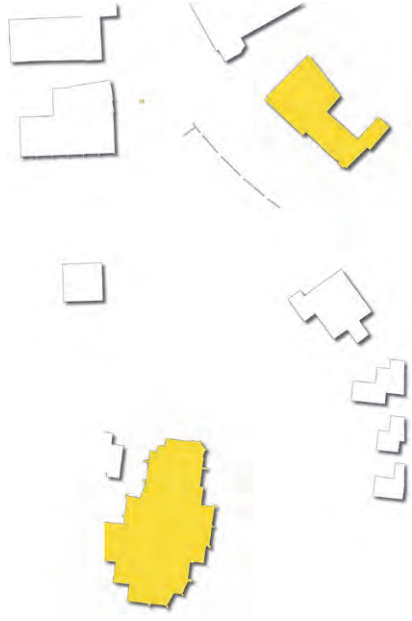

Knooppunten/landmarks

Het plein is niet echt gelegen op een knooppunt van wegen. Op figuur 32 is wel te zien dat aan de bovenzijde twee richtingen bij elkaar komen. Vanuit vier kanten kan men wel het plein naderen. Dit zijn de hoofdstraat, van beide zijden, de Pastoor Teussestraat en als laatste vanaf de kerk. De wegen zijn niet gelijk in de orde van grootte en verkeersstroom. Daarom kan ook niet duidelijk worden gesproken van een knooppunt. De hoofdstraat is veel belangrijker en het zou daarom ook beter zijn als passerende mensen vanaf deze straat duidelijker met het plein in aanraking komen.

Wel dient het plein voor het dorp als landmark (fig.33). De kerk dient met haar hoge torenspits een duidelijk herkenningpunt vanuit de omgeving. Maar het plein is dat voor de bewoners van het dorp. Doordat het aan de hoofdstraat is gelegen passeren de meeste mensen het plein en is het duidelijk aanwezig en herkenbaar. Op het plein zelf valt de oude waterpomp op ondanks dat deze wel geïsoleerd staat op het plein.

Fig.33 Landmakrs dorpsplein Deurningen

Wat betreft zichtlijnen is hier in beperkte zin sprake van. De kerk heeft wel een sterk contact met het plein. Vanaf het plein is een open zicht op de kerk die op het plein georiënteerd is. Verder komt de Pastoor Teussestraat uit midden op het plein maar daar is geen tegenpool in de vorm van een element of landmark waar je blik naartoe getrokken wordt. Nu ontbreekt een landmark op het plein. Het plein is een lege ruimte en geheel vlak. In het nieuwe ontwerp wordt meer visuele ruimte gecreëerd zodat de kerk beter zichtbaar wordt en komen bomen midden op het plein te staan. Dit zal denk ik een goede verbetering zijn op de huidige situatie.

Leilindes

Tuin pastorie

Meubilair

Meubilair

5.4 Inrichting van het huidige plein

Beplanting
De beplanting op het plein is redelijk beperkt. Bij de waterpomp staan twee mooie oude leilindes die ook beeldbepalend zijn. Deze staan precies voor de gevel van aanliggende woningen. Daar vlakbij staat een Beatrixboom. Als afscheiding van het plein met de hoofdstraat staan 4 lindes. De staat van de bomen wisselt nog al. Enkele zijn redelijk groot terwijl de andere erg achterblijven. De overige beplanting langs de rand valt wat weg. Dit komt omdat het plein grenst aan tuinen waar ook bomen staan.

Bestrating
Het plein is geheel bestraat met klinkers, behalve de stoep. Hierdoor zijn de verschillende verkeersstromen nog te onderscheiden. Door bestrating van het plein wordt een dorpse sfeer gecreëerd.

Verlichting
Het plein is voorzien van enkele standaard lantaarnpalen.

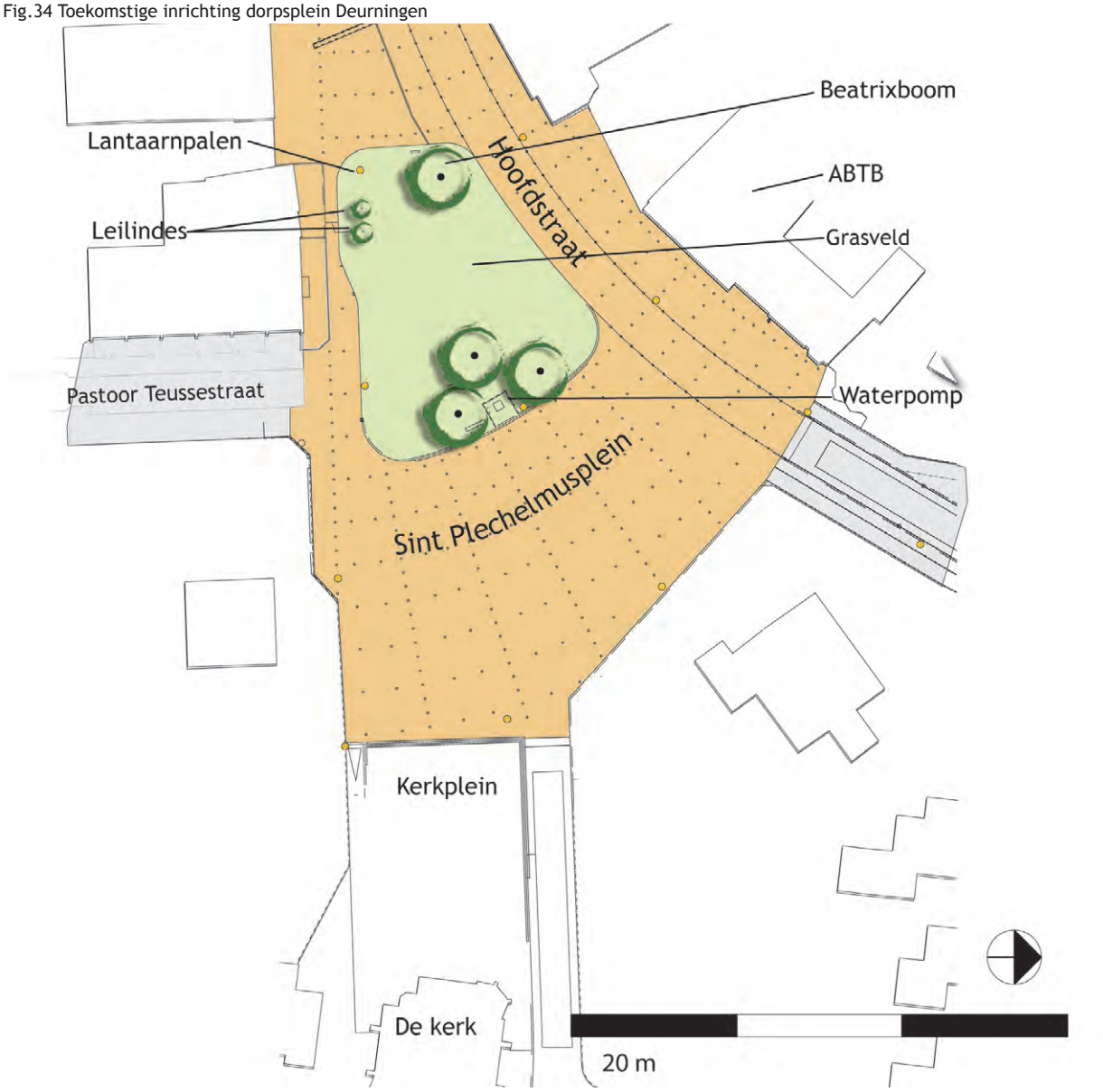
Meubilair
Zitmogelijkheden worden veel geboden op het plein. De plaatsing van de bankjes is wat minder gelukkig. Op het plein is sprake van twee soorten bankjes. Langs de rand staat een oud gietijzeren bankje. Terwijl de rest van de bankjes er eenvoudig uitziet (zie foto).

Misschien is hier sprake van een donatie of hebben de twee ijzeren bankjes een historische waarde. De bankjes zijn in ieder geval rondom het plein gelegen vergezeld met prullenbakken. De bankjes bij de bushalte kijken uit naar de weg. Ze liggen erg dicht bij de weg. Naast de bankjes wordt het plein aangekleed met enkele bloembakken.
Op de rand van het plein met het plein van de kerk staat nog een oorlogsmonument.

Sfeer/ beleving

Als je het plein opkomt ziet het er erg leeg en kaal uit. Dingen die op het plein aanwezig zijn, zijn vooral van nuttige aard.
Het plein is niet een geheel omdat het wordt opgedeeld door de weg. Mensen worden om het plein geleid in plaats van er overheen. Karakteristieke elementen zijn nu verstopt. De oude waterpomp die nu nog onopvallend in een hoek staat, zou goed kunnen worden gebruikt als karakteristiek van het plein en een prominentere plek kunnen krijgen Hetzelfde geldt voor de Beatrixboom en het oorlogsmonument. Deze drie elementen vallen niet duidelijk op en kunnen beter gesitueerd worden.

Fig.34 Toekomstige inrichting dorpsplein Deurningen

5.5 Ontwerp van het nieuwe plein

Op figuur 34 de namen van de belangrijkste elementen in de toekomstige situatie met daarnaast de grenzen van het plein.

Netwerken

In het nieuwe ontwerp vervalt het profiel van de straat ter hoogte van het plein. In dit ontwerp is sprake van het concept ‘shared spaces’ (fig 35). De hoofdstraat wordt onderbroken en die ruimte wordt onderdeel van het plein. Net als de weg komt nu ook de stoep te vervallen waardoor alle vormen van verkeer op dit plein samenkomen. Al het verkeer van de hoofdstraat steekt nu het plein over. Hierdoor wordt het plein veel levendiger en daarbij heeft dit tot gevolg dat de snelheid van het verkeer afneemt. Omdat alles nu niet geregeld is middels rijstroken moet iedereen beter opletten waar hij of zij zich bevindt en waar het andere verkeer zich bevindt. Om toch enige sturing te geven aan het verkeer hoe deze hun weg kunnen vervolgen is het grasveld aangelegd. Dit veld loopt precies tot het traject van de voormalige weg zoals ook op figuur 35 nog is te zien.

Randen

De begrenzing van het plein wijzigt ook enigszins. Het plein wordt in omvang groter. Ter hoogte van het kerkplein treden wijzigingen op. Een deel van de pastorietuin komt te vervallen en wordt onderdeel van het plein. Daarnaast worden 3 huizen gebouwd tussen de pastoriewoning en de Pastoor Teussestraat. Deze veranderingen hebben grote gevolgen voor de Pastorie. De pastorie is samen met de kerk een geheel. En bij deze pastorie hoort ook een tuin. Dit zorgt ervoor dat het

Fig.35 Toekomstige netwerken dorpsplein Deurningen

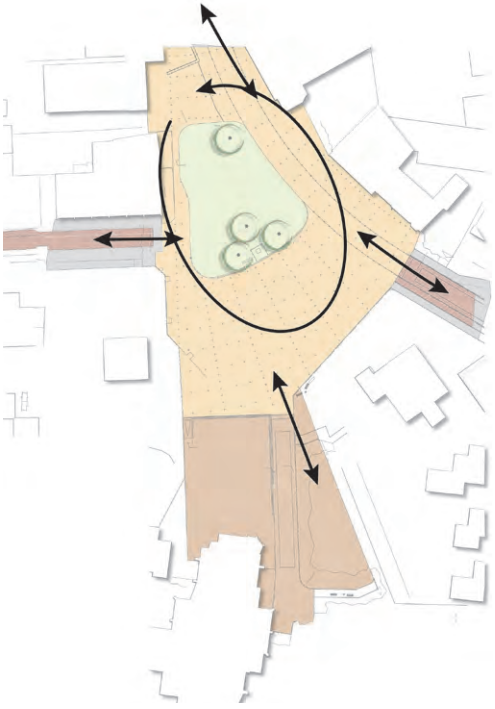

Fig.36 Toekomstige ruimtes op het dorpsplein Deurningen

gebouw beter tot haar recht komt. Door de ruimte te verkleinen doet dit schade aan de pastorie. De overige gebouwen blijven ongewijzigd.

Gebieden

In het nieuwe ontwerp worden ruimtes samengevoegd maar ontstaan ook nieuwe ruimtes (fig.36).

(I) Pastoor Teussestraat
Deze ruimte blijft ongewijzigd. De straat blijft direct op het plein aangesloten.

(II) Het plein
De tweede ruimte is het plein als geheel.

(III) Grasveld
De derde ruimte wordt bepaald door het grasveld op het plein. Dit wordt onderscheiden van het plein als geheel omdat het terrein bestaat uit ander materiaal en hierdoor zullen mensen hier met een ander doel naar toe gaan. Mensen kunnen hier verblijven in plaats van passeren.

(IV) Hoofdstraat
De vierde ruimte wordt bepaald door de hoofdstraat die nu niet meer doorloopt langs het plein maar visueel stopt ter hoogte van het plein.

(V) De waterpomp
De Waterpomp is in het nieuwe ontwerp verplaatst en komt nu meer centraal te staan. Het is een intieme ruimte omdat de bomen die eromheen staan, erg dicht op elkaar staan.

(VI) Kerkplein
In dit ontwerp is het contact van het kerkplein met het Plechelmusplein duidelijker aanwezig maar door het verschil in vorm blijft het een aparte ruimte.

Knooppunten/landmark

De verhouding massa-ruimte gaat in het nieuwe plan veranderen (fig.37). De open ruimte in het midden wordt gevuld door een drietal nieuwe bomen.
Op afstand dient de kerktoren als landmark. Op het plein zelf blijft het voormalige ABTB gebouw een markant gebouw. In het nieuwe ontwerp zal de waterpomp een belangrijkere landmark worden (fig.38). Dit komt omdat deze nu veel centraler staat op het plein en dit wordt versterkt door de bomen erbij. Op deze manier komen de karakteristieke elementen op het plein veel beter tot uiting.

5.6 Inrichting van het nieuwe plein

Beplanting

Qua beplanting blijft een deel ongewijzigd. Het is nog onzeker of de leilindes blijven maar de Beatrixboom blijft wel op het plein staan. Op het grasveld komen drie nieuwe bomen die het aanzicht van het plein zullen bepalen. Dit worden de blikvangers in de verder lege ruimte.

Bestrating

Het plein wordt als geheel bestraat met dezelfde klinkers. Geen onderscheid in verkeersvormen. Dit zal veel rust en overzicht geven.

Verlichting

Lantaarnpalen zorgen voor een verlicht plein in de avond. Deze staan op regelmatige afstand.

Meubilair

Op het gebied van meubilair is voor mij nu nog niet bekend waaruit dit precies zal bestaan.

Fig.37 Toekomstige verhouding massa- ruimte dorpsplein Deurningen

Fig.38 Toekomstige landmarks dorpsplein Deurningen

Sfeer/ beleving

In het nieuwe ontwerp is sprake van meer eenheid en daarom ook beter leesbaar.

- Het plein is groter en er zijn meer mogelijkheden voor gebruik
- De variatie in gebruik zal groter worden door de aanwezigheid van het grasveld
- Mensen kunnen nu op het plein ook verblijven en passeren
- Het plein zal goed verlicht zijn
- De randen van het plein zullen opener zijn
- De entree van het plein is van alle kanten zeer duidelijk
- Mensen moeten over het plein, in plaats van er omheen
- Plein is minder duidelijk voor auto's ingericht
- Het plein zal een duidelijk midden krijgen. Dit bestaat uit de waterpomp met enkele bomen

5.7 Sociale analyse

Het plein van Deurningen is een bijzonder plein in het kader van dit onderzoek. Het verkeert momenteel in een fase van verandering. Tijdens het onderzoek was de oude situatie nog aanwezig terwijl in mei 2009 is begonnen aan de herinrichting. Dit biedt de kans om de twee situaties met elkaar te vergelijken.

Onder een 12-tal bewoners is een korte enquête afgenomen. Verdere informatie over de wensen van het dorpsplein komt voort uit documenten van overleggen tussen de gemeente en bewoners.

De ondervraagden voelen zich over het algemeen betrokken bij het dorp. De aanwezigheid van het plein wordt zeer positief gewaardeerd. Het plein wordt als belangrijk gezien voor het dorp. Geen van de ondervraagden vindt het onbelangrijk.

Ook in dit dorp was de vervanging van riolering een aangrijppunt om ook het plein te vervangen.
Tijdens de ontwikkeling van het plein is veelvuldig overlegd met de bewoners en zijn ideeën meegenomen in het planproces. Aandachtspunten van bewoners tijdens deze sessies zijn de volgende. Over de herkenbaarheid van de entrees van het dorp wordt over het plein gezegd dat het verkeer wordt afgeleid van het plein. Op het plein willen de bewoners meer groen zoals bij de brinken in Drenthe. Hierbij vinden ze een fontein met bomen rondom mooi.

Over de inrichting van de hoofdstraat en het plein zeggen de bewoners het volgende.
Ze willen:

- klinkerbestrating
- beter groenonderhoud
- meer onderhoudsvriendelijk groen
- geen aangelegde parkeerplaatsen.
- minder harde invulling

Verder gaat de interesse uit naar een muziekkoepel. Op het plein moeten rustpunten en zitjes komen. Het plein zou vergroot moeten worden. Het plein moet niet in een vlakte veranderen, er is behoefte aan gezelligheid. Zo zou het verkeer van de hoofdstraat geremd moeten worden, het liefst zonder drempels, maar door een vernauwing van de weg. Het plein zou beklinkerd moeten worden en autoluw worden met uitzondering van aanwonenden. Er zouden meer activiteiten georganiseerd moeten worden waardoor het gezelliger wordt en de banken met bomen ontmoetingsplekken worden.
Ze willen graag vriendelijke maar heldere verlichting, een nostalgische verlichting en een bomenlaan.

Het ideale plein

Het ideale dorpsplein wordt door de ondervraagden omschreven als een plek waar allerlei activiteiten kunnen plaatsvinden. Verdere inrichtingseisen voor een ideaal plein zijn:

- bankjes
- gezellige plek
- ruime opzet
- groen en bomen
- schone plek

Over de auto's zijn de meningen verdeeld. Zo willen sommigen het liefst een autovrij plein en anderen willen juist ook parkeerplaatsen. Als laatste is een belangrijk aspect de aanwezigheid van winkels rondom het plein. Bewoners denken dat de aanwezigheid van winkels, met name een supermarkt, de levendigheid op het plein erg doet vergroten.
Opvallend is dat de dingen voor een ideaal dorpsplein, zoals hierboven genoemd, op het huidige plein ontbreken of niet goed zijn. Dit geeft wel aan dat het huidige plein duidelijk niet voldoet aan de wensen van de bewoners.

Het gebruik van het plein

Over het gebruik van het plein is te zien dat hier drie dingen uitspringen. Het gaat om de volgende:

- feesten
- dorpsfeest
- carnaval

Verder wordt het plein gebruikt voor:

- kerk
- markt
- passerend/ tijdens wandeling

Opvallend is dat niemand er komt om er af te spreken met bekenden.

Waardering van het plein

Wat mensen mooi vinden aan het huidige plein is erg weinig. Dit wordt door de mensen het vaakst genoemd. Een enkeling vindt het formaat mooi. Verder wordt de boom op het plein nog genoemd als mooi.

Wanneer de mensen werd gevraagd wat ze lelijk vinden aan het plein werden wel een aantal dingen genoemd. Het gaat hier om het volgende:

- de stenen
- teveel stoepjes
- muurtjes zijn lelijk
- driedeling huidige plein
- plein is kaal
- weinig te beleven
- slecht onderhoud

De driedeling van het plein wat door de bewoners genoemd wordt als lelijk komt overeen met de ruimtelijke analyse van het plein.

Een deel van de genoemde aspecten hebben met de komende herinrichting van het plein te maken. Zaken zoals het onderhoud bijvoorbeeld. Zo zal de gemeente niet meer investeren in onderhoud of het plein gaan aankleden als men weet dat het kort daarna geheel op de schop gaat.

Wat de bewoners waarderen aan het plein is dat het een centrale ligging heeft in het dorp. Het is een ruimte voor diverse aangelegenheden en het is een bekende plek. Verder is het goed bereikbaar en kunnen mensen er gratis parkeren. Ook de aanwezigheid van bankjes wordt gewaardeerd. Sommige bewoners zijn negatief en vinden dat er weinig te waarderen is aan het plein.

De antwoorden op de vraag wat de mensen missen op het plein komen deels overeen met hoe bewoners het ideale dorpsplein omschrijven. Ze missen vooral groen

en zitplaatsen op het plein. Verder komen de winkels hier weer terug en missen ze de samenhang. Tenslotte missen ze ook sfeer op het plein.

Over het algemeen vinden de bewoners het huidige plein geen prettige plek om te zijn. Een uitzondering vormt de eigenares van de aanliggende winkel. Zij vindt het wel aangenaam omdat haar winkel zo goed bereikbaar is. De bewoners vinden het geen prettige plek omdat er bijna niets te doen is, het is niet gezellig. Ook wordt gezegd dat er vaak kabaal is.

De mensen zijn over het algemeen positief over het nieuwe plan voor het plein. Ze vonden het prettig dat ze betrokken waren bij de planvorming. Aan de meeste dingen die de bewoners genoemd hebben, wordt aandacht besteed. Ze denken dat er dan meer samenhang komt en vinden het een betere opzet hebben. Dit wordt onderbouwd door het feit dat de paaltjes en muurtjes verdwijnen, er komt groen en er blijft voldoende parkeergelegenheid. Een bewoner is minder positief omdat er helaas geen nieuwe winkels komen.

Toch zal dit plein geen duidelijk centrum voor het dorp worden. Net iets meer dan de helft van de ondervraagden vindt dat het dorpsplein de centrale ontmoetingsplek is van het dorp. Dit komt omdat het dorpshuis niet meer aan het plein gelegen is, wat vroeger wel zo was. En andere verenigingen met hun kantines zijn verspreid in het dorp.

6 Creil; een modern polderdorp

Analyse & Resultaten

Fig.39 Creil 1834, 1971, 2006

Box 3 Historie Creil

Voor de drooglegging hoorde het gebied tot de Zuiderzee. Na de aanleg van de afsluitdijk heette de Zuiderzee het IJsselmeer.

Rond 1930	Besloten om de Noordoostpolder droog te leggen
1936	Begin gemaakt met de voorbereidingen
1942	De Noordoostpolder officieel droog gevallen
1953	Begin bouw van het dorp Creil

Creil is vernoemd naar De Kreil, vroeger een ondiepte ten zuidwesten van Staveren. Scholtmeijer wijst erop dat de “C” van Creil een twintigste eeuw aanpassing is, “in het verleden werd de naam consequent met een K gespeld”. De straatnamen herinneren aan een incident, dat zich in het begin van de twaalfde eeuw voordeed, tussen de Friese Heer Galo Iges Galama, eigenaar van het Kreilerbos, en de Hollandse graaf Floris II, die meende dat het gebied aan West-Friesland, dus aan hem, toebehoorde. (Wal 1992, p.51)

6.1 Geografische ligging van het dorp

Landschap

Het dorp is gelegen in een kleilandschap. Het landschap is geheel gevormd en in cultuur gebracht door de mens. Zie figuur 39 voor de ontwikkeling van het dorp en box 3 voor de belangrijkste data in de geschiedenis van Creil. Na de inpoldering zijn plannen gemaakt om het ontstane land in te richten. Er is gekozen voor een model van Cristaller, de centrale plaats theorie. Hierbij is Emmeloord de centrale plaats en liggen negen dorpen, waaronder Creil hier in een ring, op gelijke afstand van elkaar, omheen.
Het landschap is rationeel verkaveld en de percelen hebben een vaste afmeting. De boerderijen liggen in clusters bij elkaar en de erven zijn sterk beplant met bomen.

Dorp

Creil is gelegen in het noordwesten van de Noordoostpolder, aan de Westerringweg.
De geschiedenis van dorpsplannen van de Noordoostpolder begint al in de Wieringermeer. Daar werd in 1927 de adviseur prof. Ir. M.J. Granpré Molière aangetrokken om de situering en uitwerking van de dorpen in de Wieringermeer te bestuderen (fig.40,41,42). Granpré Molière was aanhanger van de Delftse School.
Granpré Molière streefde naar een samenhang in elk dorpsontwerp met drie hoofdeigenschappen:

1. een zeker uitvloeien, dat aan de natuur van elk dorp eigen is.
2. een ruime aanleg van de dorpen met grote aandacht voor de gezondheid.
3. de ligging van de dorpskern aan kruispunten van wegen en waterwegen.

Van deze kenmerken zijn ook een aantal terug te vinden in de dorpen in de Noordoostpolder.

1. de centrale, langgerekte “brinkachtige”

Fig.40 Ondergrond Creil 1: 20 000

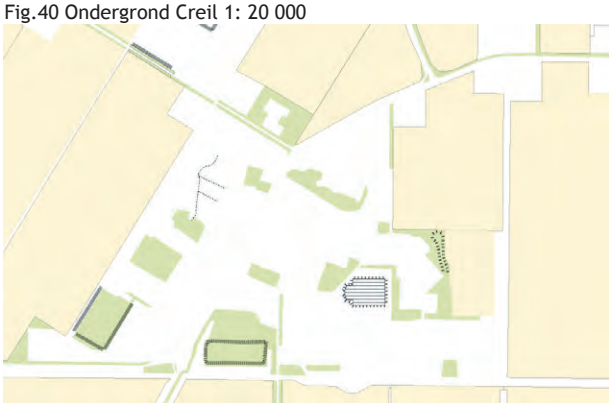

Fig.41 Netwerken Creil 1: 20 000

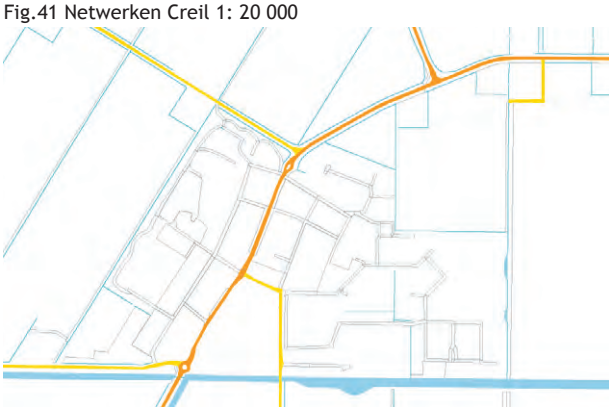

Fig.42 Occupatie Creil 1: 20 000

Fig.43 Luchtfoto Creil

Tabel 3:Inwoners Creil

aantal personen	
0-14	375
15-24	206
25-34	212
35-64	706
65-74	100
75+	80
Totaal aantal inwoners 2009	1679
Woningbestand	645

ruimten.

2. de doorgaande weg liep door de centrale ruimte.
3. de kerken lagen op enige afstand van elkaar. Meestal lag een kerk aan de centrale ruimte
4. de situering van straten en andere ruimten was zodanig dat er wel ingespeeld werd op de bestaande aanleidingen, toch werd de rechte hoek en parallelle richting zoveel mogelijk vermeden.
5. in de vormgeving van de gebouwen werd gestreefd naar een grote eenheid van vorm en materialen, rust, weinig opsmuk, eenvoud en een uitdrukking van het eigene van het platteland.

In de jaren ’39-’40 is begonnen met een eerste opzet van de dorpen door ir. P. Verhagen. In 1942 heeft ir. I.C. Pouderoyen dit overgenomen. Verlaan nam het weer over van Pouderoyen in 1947. Al dezen waren aanhangers van de Delftse School en zo klonken de ideeën van de geestverwanten van Granpré Molière nog door tot in de jaren ’50. Creil is ook door Verlaan ontworpen (Wal 1992, p.47).

Plein

Het plein kan gekenmerkt worden als hoofdplein of buurtplein volgens de indeling van De Vries (1990). Het plein in Creil is al lange tijd in dezelfde vorm gebleven. Zie figuur 43 voor de luchtfoto en de ligging van het plein. Een aantal jaren geleden is het plein opgeknapt en is de bestrating vervangen. Maar de hoofdopzet is hetzelfde gebleven.

Her dorp ligt hemelsbreed op 8 kilometer van Emmeloord en telt 1679 inwoners (tabel 3). Op dit dorp zijn de bewoners dan ook georiënteerd voor de overige voorzieningen. In het dorp zijn ook enkele voorzieningen. Hierbij moet men denken aan een supermarkt, fietsenwinkel, elektronicawinkel. Naast het winkelaanbod is er ook een basisschool en een peuterspeelzaal. Voor cursussen en bijeenkomsten kan men terecht in Het Saalicon. Tenslotte is er nog een groot mechanisatiebedrijf in het dorp gevestigd.

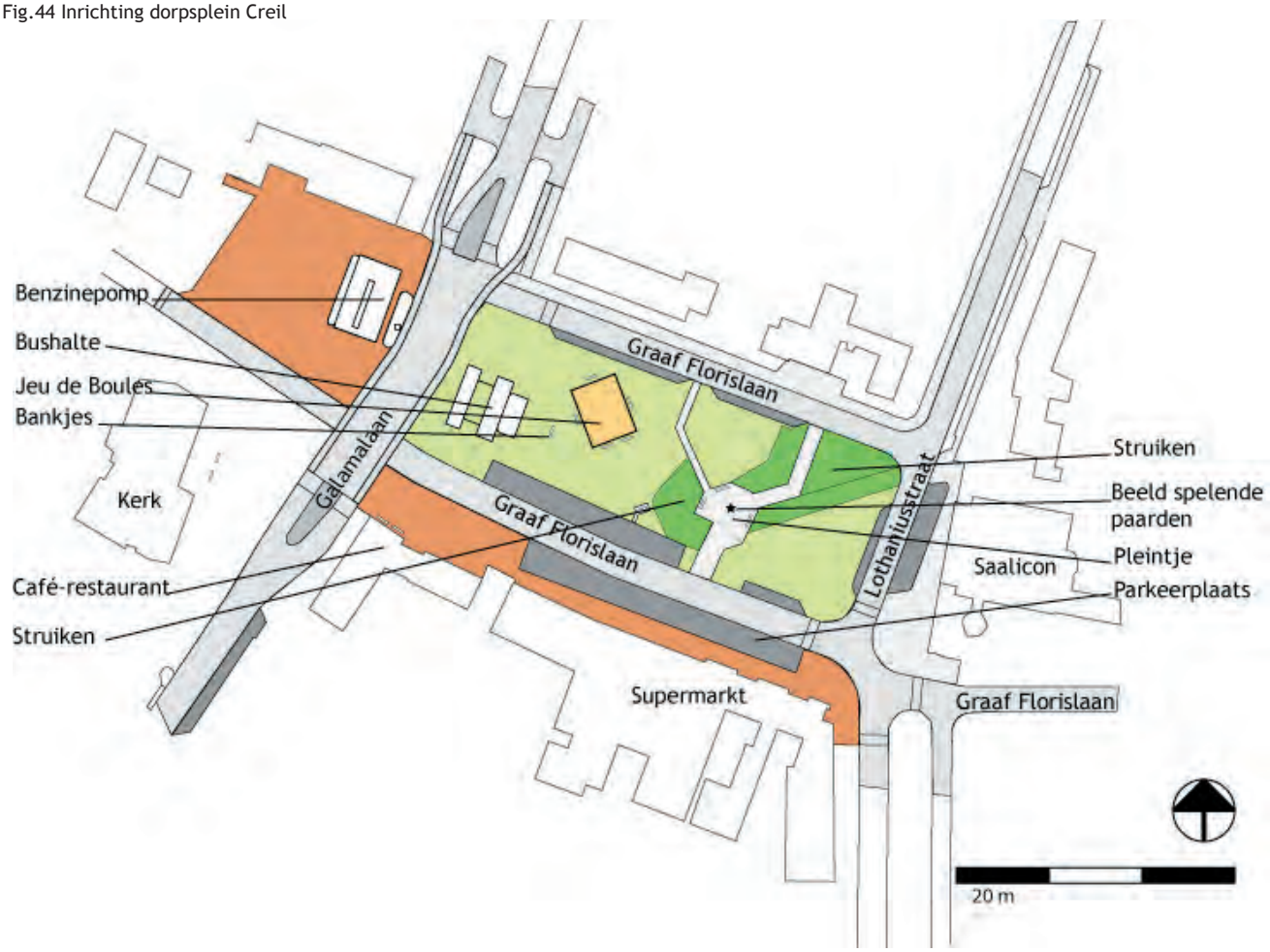
6.2 Functies van het plein

Het plein in Creil is ontworpen als centrale plek in het dorp. Tegenwoordig, na de uitbreiding van het dorp, ligt het nog steeds centraal in het dorp. In 2005 heeft het plein een grondige opknapbeurt gehad. Dit is mede mogelijk gemaakt dankzij subsidie uit het Europese programma voor verbetering van de leefbaarheid van het landelijk gebied. Het centrum van Creil heeft hiermee een nieuwe aanblik gekregen. De voorzieningen zoals parkeergelegenheid en openbaar groen zijn aangepakt. Zo is de bestrating vernieuwd, kwamen er groenvoorzieningen en zijn het straatmeubilair en de verlichting vernieuwd. (http://provincie.flevoland.nl/nieuws/nieuwsarchief/2005/03/02/Centrum_Creil_en_Nagele_krijgt_opknapbeurt_dankzij_Europees_geld/)
Dat het plein een centrale functie heeft wordt versterkt door de aanwezigheid van winkels rondom het plein. Zo is er een supermarkt, een elektronicawinkel, een fietsenwinkel gelegen. Daarnaast is het café-restaurant gevestigd aan het plein met haar terras. Verder grenst de kerk aan het plein. De kerk heeft in Creil een belangrijke functie. Mensen uit verschillende dorpen komen naar Creil om naar de kerk te gaan.
Naast deze functies is het plein ook belangrijk omdat hier de bushalte is gelegen.
Het plein is langwerpig van vorm en wordt doorsneden door de doorgaande weg. Het ene deel is verhard en het andere deel bestaat uit gras met bomen. Dit biedt verschillende mogelijkheden in het gebruik van het plein. Het kleinere, verharde gedeelte, wordt nu deels gebruikt als parkeerplaats en bovendien is een benzinepomp aanwezig midden op het plein.
Op dit verharde deel van het plein kunnen goed dingen georganiseerd worden zoals een markt of een dorpsfeest.

Het groene, brinkachtige deel van het plein geeft rust en afwisseling aan de omgeving. Hier kan de jeu de boules sport worden beoefend. Of kunnen mensen rustig buiten zitten op een bankje.

Dingen die op het plein gedaan kunnen worden zijn de volgende:
-sport
  -jeu de boules
  -grasveld
-recreëren

Fig.44 Inrichting dorpsplein Creil

-bankjes
-eten-drinken
-parkeren auto’s
-voorzieningen winkels (met brievenbus en glasbak)

6.3 Ontwerp van het plein

Op figuur 44 staat het dorpsplein ingetekend. Hierop is te zien waar welke voorzieningen en onderdelen zijn gelegen. Op het figuur 45 is te zien wat de grenzen van het plein zijn. Het plein heeft een afmeting van ongeveer 150 bij 50 meter.

Netwerken

Het doorgaande verkeer vanuit de Galamalaan kruist het plein (fig.46). Het meeste verkeer passeert deze weg. Verder wordt het plein, het brinkachtige deel, geheel omsloten door doorgaande wegen. Deze wegen ontsluiten de achterliggende woonwijken. Het betreft hier de Galamalaan, de Graaf Florislaan en de Lothariusstraat. Dit geldt voor (auto)voertuigen. Aan de Graaf Florislaan in het verlengde van het plein is een mechanisatiebedrijf gevestigd. Dit zorgt ervoor dat ook veel landbouwvoertuigen de weg over het plein (voor de winkels langs) passeren.
Wandelaars kunnen het brinkachtige deel oversteken over de paden of het gras. Verder vindt er verkeer plaats van en naar de winkels.
Wat betreft het verharde deel van het plein is de benzinepomp belangrijk. Dit is een plek waar veel autoverkeer zich beweegt. Tegenover de benzinepomp geldt hetzelfde voor de bushalte. De benzinepomp en de bushalte zijn twee plekken langs de Galamalaan waar de aandacht van mensen op wordt gevestigd en waar ze tegelijkertijd het plein kunnen zien.
Het verharde deel van het plein is gelegen aan één doorgaande weg, de Graaf Florislaan. Hier is dan ook minder activiteit. De wijk erachter is kleiner dan aan de andere kant.

Fig.45 Pleinruimte dorpsplein Creil

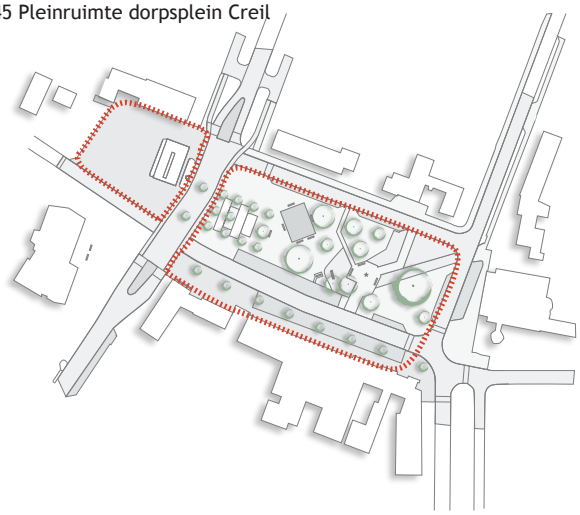
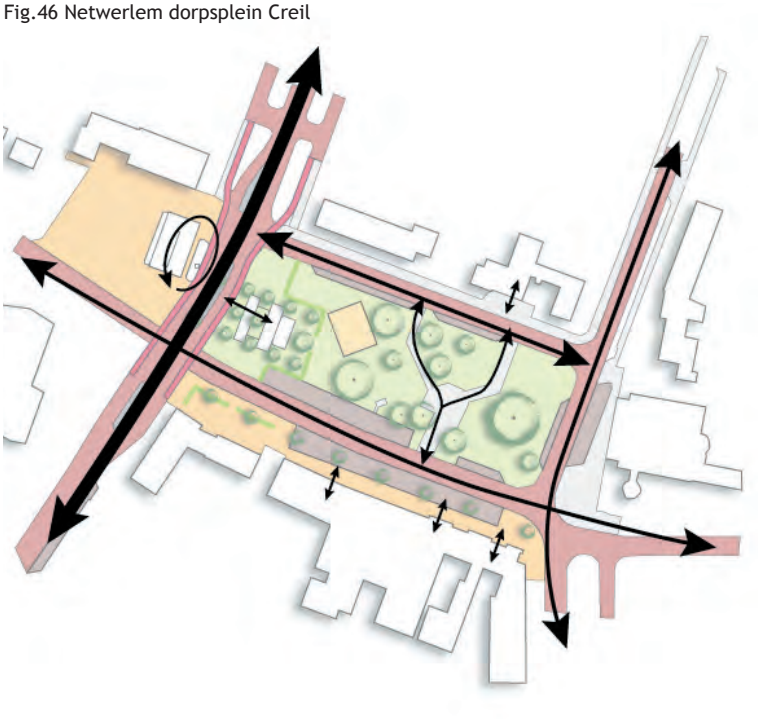

Fig.46 Netwerlem dorpsplein Creil

Randen

De randen van het plein worden begrensd door voornamelijk woningen en winkelfronten. Aan de lange zijde van de Graaf Florislaan zijn de winkels gelegen. Alle winkels rondom het plein zijn georiënteerd op het plein. Hetzelfde geldt voor het café restaurant op de hoek van de Galamalaan (aan de zuidkant). Dit café-restaurant heeft het terras ook liggen aan de kant van het plein.

Winkelfront

Onduidelijke grens plein

De winkels met daarboven woningen zijn uniform in hun uitstraling en vorm. Dit geeft veel eenheid aan het plein. De andere lange zijde wordt ook bepaald door gelijksoortige woningen met een enkele winkel. De korte zijde van het brinkachtige deel wordt begrensd door Het Saalicon. Dit bedrijf is gevestigd in een voormalige kerk en heeft haar ingang ook aan de kant van het plein.

Het verharde deel van het plein wordt minder duidelijk begrensd. Aan dit deel staat de kerk. Deze heeft ook een eigen ruimte om het gebouw. Dit is ook een verharde plek. Het plein voor de kerk wordt afgescheiden door een lage heg van ongeveer 50 cm. Het lijkt dus een aparte ruimte maar de bestrating is wel hetzelfde als die op het plein. Dit is verwarrend en onduidelijk.

De andere zijde wordt begrensd door de garage die hier de wasstraat en garage heeft zitten. Langs de Galamalaan wordt het plein deels begrensd door de benzinepomp. Het plein is door de benzinepomp niet meer vierkant van vorm. Dit komt doordat de benzinepomp op het plein staat en niet erlangs. De westkant van het plein is moeilijk te begrenzen. Hier houdt wel de bestrating op maar daarachter staan nog enkele bomen op een grasveld. Onduidelijk is of deze bomen bij de straat erachter horen, bij de aanliggende woningen of dat ze onderdeel zijn van het plein. Het lijkt op een restruimte.

Gebieden

Het plein is hierboven al verdeeld in twee gebieden. Het verharde deel en het brinkachtige deel. Naast deze twee delen zijn meer gebieden te onderscheiden. De gebieden worden onderscheiden of door het type verharding, de dichtheid van beplanting, of de aanwezigheid van voorzieningen.

Fig.47 Ruimten op het dorpsplein Creil

(I) Het verharde deel van het plein
Dit kan beschouwd worden als een ruimte. Het is een open gebied en verhard door klinkers. In de klinkers zijn banen aangebracht van een andere kleur

Benzinepomp

Galamalaan

(II) De Galamalaan
Dit is een aparte ruimte omdat het onderdeel is van de doorgaande weg. Het is het snijvlak van het plein met de Galamalaan. Door drempels wordt de aandacht gevestigd op de verandering die gaat komen. De rijstroken van de weg zijn hier opgedeeld. Naast de weg is hier ook een duidelijk fietspad aangelegd. Tussen de twee rijstroken staan twee bomen aangeplant.

Galamalaan

Bushalte

(III) De bushalte
De bushalte is een aparte ruime omdat dit van het brinkachtige deel wordt gescheiden door een heg. Verder staan hier een aantal bomen netjes in een rasterpatroon aangeplant, in tegenstelling tot de rest van de bomen. Deze staan verspreid over het gras. De dichtheid van bomen is erg hoog en daarom geeft het meer een besloten gevoel.

Terras

(IV) Het terras van het café-restaurant
Dit is als aparte ruimte onderscheiden omdat het terras wordt begrensd door een lage heg. Dit geeft meer intimiteit aan het terras. Het café-restaurant 'claimt' hiermee een stukje van het plein.

(V) De jeu de boules bak
Deze ruimte wordt gedomineerd door de aanwezigheid van de jeu de boules bak. Om deze bak staan bankjes. Deze bankjes zijn gericht op de jeu de boules bak.

Jeu de boules

(VI) De struikenlaag
Deze ruimte wordt apart behandeld. Hier is het enige gebied op het hele plein waar struiken staan aangeplant. Dit geeft een meer besloten sfeer wanneer je hier tussen staat

Struikenlaag

(VI) Het pleintje met het beeld
Dit is een besloten ruimte. Het onderscheidt zich van de rest van het plein allereerst in de bestrating. Hier is sprake van betonstenen terwijl de andere verharding bestaat uit klinkers of stoeptegels. Daarnaast wordt deze ruimte omsloten door struiken. De bomen zorgen voor nog meer beslotenheid door het dak van takken en bladeren.

Pleintje

(VIII) Open grasveld met plataan
Vanaf het Saalicon valt deze ruimte op. Het zicht wordt vanaf hier gebroken door de struiken. Om deze reden wordt dit gebied opgenomen als aparte ruimte.

Grasveldje

Fig.48 Verhouding massa- ruimte dorpsplein Creil

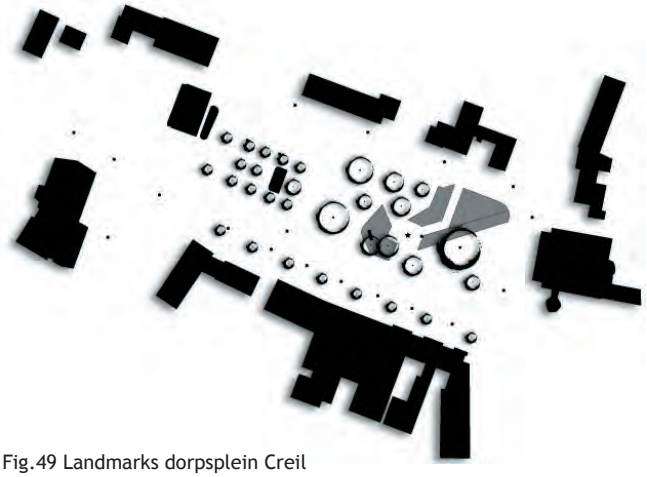
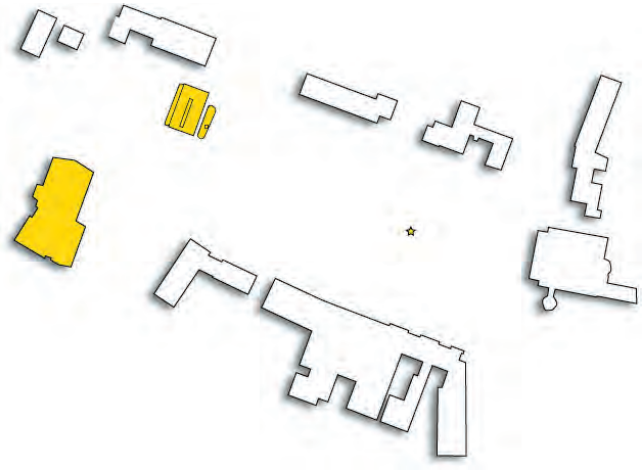

Fig.49 Landmarks dorpsplein Creil

(IX) Het verharde deel voor de winkels
Dit gebied heeft een andere sfeer omdat dit verhard is. Hier is meer activiteit van mensen die de winkels bezoeken, met name de supermarkt. Hier staan meer auto's maar ook fietsen. Dit gebied heeft meer een stedelijke sfeer dan de rest van het plein. Het wordt afgesneden van het brinkachtige deel door de Graaf Florislaan. Verder staan hier bolbomen in de verharding aangeplant en staan er veel lantaarnpalen.

Knooppunten/ landmarks

Op de afbeelding (fig. 48) is een impressie van de verhouding tussen de massa en de ruimte te zien. Wat opvalt is dat de ruimte verdeeld is in twee delen. Het grasveld met de bomen bestaat uit gelijke ruimtes en de bomen staan mooi verdeeld. Het verharde pleingedeelte daarentegen is geheel open en wordt deels begrensd door de bezinepomp.

Hierboven is ook al benadrukt dat het plein op een kruising is gelegen tussen het plein en de Galamalaan. Op het plein is zo een knooppunt ontstaan. Dit knooppunt wordt verder versterkt door de benzinepomp en de bushalte. De benzinepomp en de bushalte zorgen ervoor dat het (auto)verkeer zich mengt op het plein. Opvallend bij aankomst van het plein vanuit de Galamalaan is de benzinepomp (fig 49). Deze wordt ook gekenmerkt als landmark. De benzinepomp valt niet op door de hoogte maar door de kleuren. Het wit en geel contrasteren met de omgeving.

De nog in dienst zijnde kerk wordt gekenmerkt als landmark door haar hoogte. Vanuit de omgeving is ze duidelijk aanwezig en markeert zo het plein. Op het plein zelf is het beeld op het kleine pleintje met bankjes ook een kleine landmark. Dit beeld staat centraal op het pleintje met de bankjes er omheen.

6.4 Inrichting van het plein

Beplanting

Op het plein is een grote variatie in beplanting aanwezig. Vooral op het grasveld staan verschillende soorten bij elkaar. Hier staan bijvoorbeeld platanen, een enkele valse christusdoorn, een els en een sierkers. De bomen variëren in ouderdom en grootte. Dit geeft een natuurlijk beeld. De bomen bij de bushalte zijn wel allemaal even groot. Hier gaat het om platanen. Ze staan op gelijke afstand van elkaar in een rasterpatroon.
Voor langs de winkels staat een rij bolbomen. Deze zijn niet groot in vergelijking met de bomen op het gras maar zorgen wel voor afwisseling in het beeld.
Naast de bomen staan er enkele hagen op het plein. Deze zijn allemaal van het soort haagbeuk en hebben een hoogte van ongeveer 50 tot 80 cm.
De plantvakken bestaan uit lage struiken. De soorten zijn veel voorkomende soorten in plantsoenen. Hier staan bijvoorbeeld de spierstruik (spiraea), de zuurbes (berberis), de sneeuwbes (symphoricarpos x chenaultii) en rozen.

Kerk

Beplanting

Bestrating

Het verharde deel van het plein bestaat uit klinkers. Op de Galamalaan wordt het asfalt onderbroken ter hoogte van het plein door klinkers. De klinkers op het kleine deel van het plein zijn uniform. Om enige afwisseling te creëren zijn banen van een andere kleur aangebracht. Het kleine pleintje met het beeld van de spelende paarden is niet met klinkers verhard. Hier zijn betontegels gebruikt. Ook hier zijn banen van andere stenen en kleur in aangebracht. De overige wandelpaden zijn onderdeel van de stoep. Deze paden bestaan dan ook uit de grijze tegels.

Bestrating

Meubilair

Meubilair

Verlichting

Het plein wordt goed verlicht. Vooral langs de randen staan veel lantaarnpalen. Waar een stoep aanwezig is staan ze op de stoep. Aan de zijde met de winkels worden de lantaarnpalen in een rij afgewisseld met de bolbomen. De lantaarnpalen zijn van het standaardtype en dragen zo niet bij aan een bepaalde sfeer.

Meubilair

Qua meubilair is hier veel variatie in. Op het plein komen verschillende bankjes voor. Het lijkt dat geprobeerd is om meer eenheid te krijgen op het plein door te kiezen voor de kleur blauw van verschillende onderdelen van het meubilair. Zo is een deel van de bankjes in blauw uitgevoerd, en zijn paaltjes in het blauw uitgevoerd. Het gaat hier om paaltjes ter bescherming van lantaarnpalen en bomen of als markering van de parkeerplaats.

Sfeer/ beleving

Tijdens mijn bezoek had ik direct het gevoel in een centrum te zijn. De afwisseling van het gras met de bestrating maakt het een aanganame plek om te zijn. Verder zijn de randen duidelijk, met name het gebied rond de winkels.
De aanwezigheid van de supermarkt zorgt voor veel levendigheid op en rondom het plein.
Het plein omschreven als een goed functionerend plein:

- goed bereikbaar
- voldoende overstapplaatsen
- open entrees
- duidelijke randen
- afwisselend bestrating en gras met bomen
- beplanting heeft uitstraling door formaat
- voorzieningen aan plein en georiënteerd op plein
- voldoende zitmogelijkheden
- nodigt uit tot gebruik
- levendig door aanwezigheid supermarkt

6.5 Sociale analyse

Hieronder worden de activiteiten en beleving door de bewoners over het plein besproken.
Een 12-tal bewoners uit Creil is gevraagd een korte enquête in te vullen over het dorpsplein. Naast deze enquête is nog een lid van de dorpsvereniging geïnterviewd over het plein.

Als karakteristiek van het dorp ziet men het grasveld, dit wordt het centrum genoemd. Het werkelijke plein is het verharde deel aan de andere zijde van de Galamalaan. De bewoners zien het grasveld niet als onderdeel van het plein. Ze vinden dat het plein duidelijk in twee delen wordt gehakt door de doorgaande provinciale weg.
Wanneer hieronder over het plein wordt gesproken wordt hiermee zowel het verharde deel als het grasveld bedoeld, tenzij anders vermeld.
Het plein is een aantal jaren geleden opnieuw bestraat. Er is toen qua inrichting niet veel veranderd. De markering van het kerkplein en het terras bij het café is duidelijker geworden, hier zijn lage heggen aangeplant. Ook zijn er een paar bomen bij gekomen. De bushalte is toen ook enigszins veranderd. Dit is allemaal gelijkvloers geworden. Een van de bewoners vindt dat de leesbaarheid er niet beter op geworden is op deze manier. Het is een beetje onoverzichtelijk.

Met het plein en grasveld zelf zijn geen problemen volgens een van de bewoners. Iets wat nu wel speelt is de kruising van de Galamalaan en het plein. Kinderen van de basisschool kruisen deze provinciale weg, vaak schuin. Daarnaast is het voor veel automobilisten vanuit de richting Espel die het dorp passeren onduidelijk hoe men de weg moet vervolgen. De provincie en de gemeente zijn bezig hier wat aan te doen.

De bewoners zijn wel of een beetje betrokken bij het dorpsleven terwijl het merendeel van de bewoners niet is opgegroeid in het dorp. Een enkeling voelt zich niet betrokken bij het dorpsleven. Ook vinden ze een plein belangrijk voor het dorpsleven.

Het ideale plein

Het ideale dorpsplein wordt door de bewoners als volgt omschreven. Wat veel genoemd wordt zijn de speeltoestellen. Deze uitspraak kan worden verklaard door het type mens wat is ondervraagd, veelal wachtende moeders bij school.

Een ideaal plein wordt verder volgens de bewoners beschreven als een plek die:
- centraal gelegen is
- iets voor de hele samenleving betekent
- bestaat uit één ruimte, alles lekker bij elkaar
- goed verlicht is en zitmogelijkheden heeft
- groen is en waar bomen aanwezig zijn

Veel van de kenmerken die genoemd worden komen overeen met wat er nu is op het plein. Dit kan er mee te maken hebben dat het huidige plein al een aantal jaren hetzelfde is en het dus goed werkt.

Gebruik van het plein

Over het gebruik van het plein komt naar voren dat het voorzieningenaanbod een duidelijke reden is om het plein te bezoeken. Dit zijn de winkels of de benzinepomp. Andere belangrijke redenen om het plein te bezoeken of te gebruiken zijn:
- manifestaties
- activiteiten van de dorpsvereniging
- om naar kerk te gaan
- voor de markt

Het verharde plein wordt nu vooral gebruikt als parkeerplaats. Hier zijn verder weinig tot geen activi-

teiten. De ruimte voor de winkels wordt daarentegen wel voor activiteiten gebruikt. Met Koninginnedag begint hier de optocht die door het dorp gaat, worden er spelletjes georganiseerd op het grasveld, en is er een vrijmarkt. En een niet te vergeten onderdeel is de vlaggenmast en het hijsen van de vlag.
Voor het zomerseizoen is het grasveld weer een beetje opgeknapt, de jeu de boules bak is weer schoongemaakt en de bankjes worden nog geverfd.

Mensen komen niet direct op het plein of grasveld om af te spreken met bekenden. Vaak wordt het verharde plein wel gebruikt om de auto te parkeren en te carpoolen.
Het grasveld wordt gebruikt door kinderen om te spelen. De jeu de boules bak is recentelijk aangelegd op verzoek van de bewoners. Dit moet nog een beetje van de grond komen. Vooral fietsers gaan even pauzeren op het grasveld en zitten dan op een van de bankjes. Mensen die naar de winkel gaan maken gebruik van het brede trottoir.
Het Saalicon is een belangrijk gebouw voor ouderen. Hier is dagelijks tussen 10.00 en 11.00 uur een open inloop. Dan wordt er een kopje koffie geschonken en hier maken veel ouderen gebruik van. Het dorpshuis van Creil, De Binkel, staat niet aan het plein. Dit gebouw staat aan de rand van het dorp. Hier vergaderen verenigingen en heeft de jeugd kroegavonden.

De mensen van Creil voelen zich bevoorrecht ten opzichte van andere dorpen. Ze merken dat de aanwezigheid van een supermarkt supernoodzakelijk is voor de leefbaarheid van het dorp. Voor de huidige supermarkt was er drie maanden geen supermarkt. Het gevolg was dat het opeens veel rustiger was in het dorp. Ze zijn erg tevreden over de huidige supermarkt, de eigenaren doen erg hun best en dit wordt zeker gewaardeerd. Omliggende voorzieningen profiteren van de supermarkt en vice versa. In het Saalicon zat een huisarts. Deze is weer terug gegaan naar zijn eigen praktijk en nu is er bijvoorbeeld een tandarts gevestigd. Eerst voor een dag in de week, maar waarschijnlijk worden dit meerdere dagen.
Verder zijn ze het enige dorp in de Noordoostpolder met een eigen wapen. Dit beeld staat op het grasveld en is gemaakt ter ere van het 25-jarig bestaan van het dorp.

Waardering van het plein

Wat de bewoners mooi vinden aan het plein is het groen in het midden van het plein. Dit wordt erg gewaardeerd. Een ander aspect wat vaak genoemd wordt is dat het centraal gelegen is. Dit groene middenterrein is niet het enige in het dorp. Er zijn nog wel andere groene plekken maar die hebben een andere inrichting, die zijn veel soberder.

Wat mensen lelijk vinden kunnen ze moeilijk zeggen. Hier komen geen grote dingen naar voren en gaat het meer over de details.
Dingen die hier genoemd worden zijn:
- het vallende blad
- té veel bomen
- kaal, mag meer beplant worden

- café aan de zuidkant en dus schaduw op het terras
- hondenpoep

Volgens de geïnterviewde is er een klein ding wat ze liever anders zou willen hebben. Dit is de vlaggenmast. Deze staat nu op het pleintje met het beeld van de spelende paarden. Doordat de bomen zo groot zijn geworden valt de vlaggenmast niet goed meer op.

De waardering voor het huidige plein is positief. Hier worden veelal positieve dingen genoemd. Wat gewaardeerd wordt aan het plein is onder andere dat:

- het een mooie ruimte is
- man kan rondom parkeren
- het centraal is gelegen
- het goed is onderhouden
- men er kan zitten
- ouderen er jeu de boules kunnen spelen

Het plein en grasveld wordt in de winter ook nog eens verlicht. Langs de gevels van de aanliggende winkels en woningen worden lampjes in de vorm van scheepjes opgehangen.

Wat de bewoners missen aan het plein wordt dan ook vaak beantwoord met niets. De dingen die genoemd worden als zijnde gemis zijn:
- activiteiten
- mensen
- speeldingen

Het lijkt dat mensen het ervaren als een duidelijk plein. Ze willen hier alleen nog meer levendigheid zoals in een stad.

Aangenaam plein?
De ondervraagden vinden het over het algemeen een prettige plek om te zijn. De onderbouwingen hiervoor lopen sterk uiteen. Sommigen vinden het wel een prettige plek maar komen er nooit of passeren het alleen. Verder wordt gezegd dat het een prettige plek is omdat:
- er altijd wel mensen zijn
- het een centrale ontmoetingsplaats is
- er winkels zijn

Een aantal mensen vindt het geen aangename plek. Ze vinden het te open of vinden dat er niets te doen is.

Op de stelling of het dorpsplein de centrale ontmoetingsplek van het dorp is zijn geen van de ondervraagden het mee oneens. De helft reageert hier neutraal op en de anderen zijn het eens of geheel mee eens.

Aan de bewoners is ook gevraagd waarom dit plein met grasveld nou zo mooi is en waarom het goed werkt. Hierover wordt gezegd dat het duidelijk omsloten is. Aan vier zijden is sprake van een duidelijke markering. De grote bomen op het gras geven het een uitstraling en bovendien heb je hier in de zomer lekker schaduw. Bovendien is het grasveld geen hondenuitlaatplaats en kan je er dus rustig zitten of kunnen kinderen hier rustig spelen.

Resultaten 7
Ruimtelijke kwaliteit

Over het algemeen komt uit de geanalyseerde dorpen naar voren dat vaak het plein wel in de oude kern is gelegen, vaak bij de kerk. Het is gelegen langs de van oorsprong belangrijke ontsluitingswegen.
Dit geldt voor de alle dorpen behalve de wegdorpen waar geen duidelijke kern aanwezig is. Alleen is het geografische centrum van het dorp vaak verplaatst door de pukkelgewijze uitbreiding van de dorpen. Ook de invloed van rondwegen speelt een belangrijke rol.
In de esdorpen is het plein vaak niet gelegen op de es. Of de es is volgebouwd of nog aanwezig. Het plein is vaak toch bij de kerk gelegen of daar in de buurt.
In de dorpen die van oorsprong een havezate waren of een buurtschap is het plein ook niet op een specifieke plek gelegen. De structuur van het dorp is vaak erg los en de toegenomen bebouwing heeft ervoor gezorgd dat een dorp is kunnen ontstaan. De kern van deze dorpen is vaak niet duidelijk aanwezig. In dit onderzoek zijn de dorpen Broekland en Boskamp hier voorbeelden van.

Tijdens de bezoeken van de dorpen zijn een aantal belangrijke onderdelen van de ruimtelijke kwaliteit naar voren gekomen. Zoals in de uitleg van de begrippen al wordt gesproken over de ruimtelijke kwaliteit heeft dit betrekking op een aantal zaken. Allereerst de ruimte zelf, ten tweede de mogelijkheid voor activiteiten en als derde moet het aansluiten bij de mensen voor wie het plein is.
Dit laatste onderdeel, de mensen, is hier niet meegenomen omdat dit niet te onderzoeken is zonder mensen te spreken.

Aan de hand van een tiental onderwerpen wordt de ruimtelijke kwaliteit toegelicht. De volgende opmerking moet hierbij worden geplaatst. De onderstaande onderwerpen gaan in op het plein zelf. Naast deze onderwerpen is het erfgoed ook een belangrijk onderwerp. Dit heeft ook invloed op het plein: het bepaalt mede de ligging en de beleving ervan.

1. Entrees
Om mensen te trekken naar een ruimte moet de entree duidelijk zichtbaar zijn. Een kleine entree geeft mensen eerder een onveilig gevoel. Zeker wanneer niet direct zichtbaar is wat er achter deze entree zich begeeft.
In de dorpen zijn de entrees vaak goed zichtbaar. De pleinen zijn vaak langs de doorgaande weg gelegen.

2. Randen
De meeste pleinen zijn duidelijk begrensd. Een duidelijke begrenzing geeft beslotenheid aan een ruimte. De aanwezigheid van voorzieningen, georiënteerd op het plein, draagt bij aan een goede sfeer. Het gaat hierbij vaak om wegen of woningen/ openbare gebouwen. In een aantal gevallen was bijvoorbeeld een dorpscafé gesitueerd aan het plein. Het terras kan dan een goede bijdrage leveren aan de leefbaarheid van een plein.

3. Padenstructuur en kwaliteit
De soort bestrating zegt veel over het beeld en de sfeer die gecreëerd wordt. Hierbij gaat het om de textuur maar vooral ook de kleur. Zo zorgen kinderkopjes voor een veel historischer aanblik dan asfalt.

Tabel 4: Overzicht van geselecteerde dorpen ruimtelijke kwaliteit

Dorp	Gemeente	Inwoners 2008	Type dorp	Aanwezigheid plein	Ligging plein
Bathmen	Deventer	4133	Kernesdorp	ja	Vlakbij de kerk, langs doorgaande weg
Boskamp	Olst-Wijhe	1140	Havezate	ja	Naast de kerk
Broekland	Raalte	1207	Buurtschap	ja	In nabije omgeving van de kerk, omgeven door nieuwbouw
Deurningen	Dinkelland	1948	Essenzwermdorp	ja	Naast de kerk
Diepenveen	Diepenveen	4286	Kerkdorp	nee	-
Heeten	Raalte	3741	Essenzwermdorp	ja	Naast de kerk/ pastorie
Lierderholthuis	Raalte	415	Wegdorp	nee	-
Lettele	Deventer	577	Esdorp	ja	In nabije omgeving van kerk, op de hoek van kruisende wegen
Luttenberg	Rallte	2293	Kernesdorp	ja	Naast de kerk
Mariënheem	Raalte	1478	Wegdorp	nee	-
Nieuw-Heeten	Raalte	1160	Hoevenzwermdorp	ja	Naast de kerk, op de hoek van kruisende wegen
Olst	Olst-Wijhe	5066 (2009)	Essenzwermdorp	ja	Naast de kerk
Oudleusen	Dalfsen	513	Flankesdorp	nee	-
Saasveld	Dinkelland	1690 (2009)	Essenzwermdorp	ja	Langs de doorgaande weg, in nabije omgeving van de kerk
Schalkhaar	Deventer	4693	Kerkdorp	ja	Naast de kerk
Wanneperveen	Steenwijkerland	1616	Wegdorp	ja *	Op vrijgekomen ruimte door sloop woningen
Wesepe	Olst-Wijhe	1180	Essenzwermdorp	nee	-
Wijhe	Olst-Wijhe	5782 (2009)	Kernesdorp	nee	-

Ook kan de leesbaarheid van het plein vergroot worden door bestrating. Het onderscheid tussen verschillende ruimtes kan door bestrating duidelijk worden aangegeven. Zo ook bijvoorbeeld bij parkeervakken.
Of de overgang van plein naar parkeerplaats.
In de onderzochte dorpen waren vaak geen paden aanwezig omdat het hele vlak bestraat was. Vaak bestond de bestrating uit klinkers.

4. Toegankelijkheid ruimten

Hier gaat het om de openheid van het plein. De ruimtes moeten overzichtelijk zijn willen mensen er met een veilig gevoel rondlopen. Kleine ruimtes die niet zijn te overzien worden vaak gemeden. Dit kwam in de onderzochte dorpen niet voor. Wat opviel in sommige gevallen was een klein hoogteverschil. Dit voorkomt de aanwezigheid van gemotoriseerd verkeer. Maar aan de andere kant belemmert dit het gebruik door minder validen. Te denken valt aan mensen met een rollator of rolstoel.

5. Oriëntatie

Belangrijk is dat mensen zich goed kunnen oriënteren op een plein. Ze moeten het overzicht kunnen houden en niet verdwalen. Nu zijn de pleinen in de dorpen niet groot en bestaan over het algemeen maar uit één ruimte. Als een plein bestaat uit verschillende ruimtes, zoals in Lettele, wordt het al snel wat onoverzichtelijk. De ruimtes zijn afgescheiden door heggen en dan is het niet zichtbaar wat zich daarachter begeeft. Dit geeft de onderzoeker een onaangenaam gevoel tijdens het bezoek. In Boskamp daarentegen was een mooie zichtas over het plein. De as verbond een gebouw met een standbeeld dat midden op het plein stond.

6. Overtapplaatsen

De aanwezigheid van overstapplaatsen zoals een bushalte, fietsenstalling of parkeerplaats trekt mensen aan. Bij alle pleinen waren een of meerdere overstapplaatsen aanwezig. Bijna alle plein boden de mogelijkheid om de auto te parkeren. Het plein in Heeten had dit erg mooi opgelost. Het plein zelf was niet goed toegankelijk voor auto's maar aan de zijkant was hiervoor ruimte gecreëerd. Daarnaast was op dit plein nog een zogenaamde TOP (toeristisch Overstap Punt) aangelegd. Deze TOP trekt voornamelijk toeristen aan.

7. Zitelementen

Belangrijk is op de eerste plaats de aanwezigheid van bankjes. Afhankelijk van de verdere inrichting is het aantal te bepalen. Ook het type bankje hangt van de inrichting af. Het verdient de aanbeveling om het meubilair op elkaar af te stemmen in kleur. Dit geeft meer eenheid en rust. In de dorpen is over het algemeen zorg besteed aan de bankjes. Ze zijn op elk plein te vinden en vaak goed afgestemd op de omgeving. De afstemming geschied vaak door overeenkomstige kleuren of stijlen.

8. Beplanting

Beplanting zorgt voor een afwisseling met het bebouwde en bestrate. Daarom is het goed dat beplanting, met name bomen, aanwezig zijn op een plein.
Op de meeste pleinen was beplanting aanwezig. Vaak aan de zijde van de openbare weg. Doordat verschillende pleinen zijn bezocht viel het op dat vooral grote (monumentale) bomen erg beeldbepalend zijn voor het plein. Daarnaast zijn bomen ook erg functioneel door de schaduw die ze bieden.

9. Nuttige/ Nutteloze dingen

Een plein wordt aantrekkelijker als hier dingen kunnen worden gedaan, als het uitnodigt tot activiteit.
Een beeld of iets dergelijks kan mooi zijn op een plein. Een voorwaarde is wel dat het een duidelijke plek krijgt waar het tot zijn recht kan komen. Op een aantal pleinen waren beelden geplaatst. Een deel van de beelden had een duidelijke plek gekregen en kwam

daar goed tot zijn recht. Vaak had het beeld een relatie met het dorp. Op een enkel plein, het plein in Nieuw-Heeten en Heeten stonden ook beelden. Deze beelden kwamen minder tot hun recht omdat ze op de hoek van de straat stonden. De indruk werd gewekt dat ze hier geplaatst waren zodat het autoverkeer de bocht niet kan afsnijden.
Op een aantal pleinen zijn functionele dingen aanwezig die de mogelijkheid bieden voor activiteit. Hierbij moet gedacht worden aan tafeltennistafels, speeltoestellen voor kinderen en een jeu de boules bak. Op de meeste bezochte pleinen waren alleen bankjes aanwezig en een enkel beeld. Het beeld van dit plein is wat eenzijdig.

10. Netheid

Als een plein netjes is onderhouden nodigt het meer uit tot gebruik dan een verwaarloosd plein. Bijna alle pleinen waren netjes onderhouden. Van een aantal viel op dat ze recentelijk zijn opgeknapt. De jonge bomen en de nieuwe bestrating maakte dit duidelijk. Op geen van de pleinen was grote vernieling zichtbaar of sporen hiervan.

Synthese 8

Het onderzoeksschema deelt het plein op in een vijftal invalshoeken. Vanuit deze vijf invalshoeken wordt het plein onderzocht. Deze invalshoeken samen brengen de relatie tussen het gebruik, de beleving en het ontwerp/ de inrichting van het plein in beeld. Het onderzoeksschema komt hier terug. Het schema dient nu niet als handleiding voor de analyse van de pleinen maar als handleiding voor de onderlinge verbanden tussen de invalshoeken. De gevonden verbanden worden vervolgens uitgebreid toegelicht.
Allereerst kan gezegd worden dat alle onderdelen met elkaar in verband staan en invloed hebben op elkaar. Het schema wordt als volgt toegelicht. De horizontale woorden zijn de kopjes van dit hoofdstuk geworden. Vanuit elke invalshoek worden de relaties met de andere invalshoeken kolom voor kolom besproken.

8.1 Relaties met de geografische ligging van het plein

De geografische ligging van het plein is sterk van invloed op de functies, activiteiten en de beleving ervan. Tijdens het onderzoek was duidelijk onderscheid zichtbaar tussen verschillende typen dorpen. De dorpen die voor dit onderzoek zijn geselecteerd zijn van een dergelijke omvang dat als er een plein aanwezig is, dit ook vaak het enige plein in het dorp is.
In een lintdorp is vaak geen duidelijk centrum. De woningen zijn gelegen langs een lange, rechte, weg. Omdat het dorp vaak maar een weg heeft is er vaak van oorsprong ook geen plein. Het plein in het lintdorp Wanneperveen ligt geografisch niet centraal en niet langs de doorgaande weg. Wanneer bezoekers het dorp passeren merken ze het plein niet direct op omdat het niet aan de doorgaande weg is gelegen of dichtbij de winkels die in het dorp aanwezig zijn. Maar de bewoners vinden wel dat het plein nu een centrale ontmoetingsplek is in het dorp. In het polderdorp (Creil) en het esdorp (Deurningen) is het plein geografisch wel duidelijk in het centrum van dorp gelegen. In beide dorpen ligt het plein langs de doorgaande weg. Dat het plein aan de doorgaande weg is gelegen heeft ook nadelen. Het passerende verkeer kan gevaarlijk zijn voor mensen die op het plein verblijven of mensen die het plein willen oversteken. Zoals het geval is in Creil. Daar snijdt de doorgaande weg het plein in twee delen waardoor gevaarlijke situaties kunnen ontstaan. In de huidige situatie in Deurningen heeft op dit moment het doorgaande verkeer geen nadelig effect op het plein. Maar dit wordt door de bewoners ook als negatief ervaren. De passanten nemen veel minder snel het plein waar omdat er sprake is van een duidelijke scheiding tussen de weg en het plein. Dit wordt veroorzaakt door de geplaatste muurtjes.

Wanneer het plein centraal in het dorp is gelegen krijgt het door de ligging al meer een centrumfunctie. Het centrum is geografisch van aard. De centrumfunctie wordt versterkt wanneer het ook op sociaal gebied het centrum is.

Tabel 5: Relaties tussen ruimtelijke en sociale onderdelen dorpsplein

	Geografie	Functies	Ontwerp/inrichting	Activiteiten	Beleving
Beleving	- Afhankelijk van het dorpstype ligt het plein centraal in het dorp	- De beleving van het plein wordt versterkt door de functies die aan het plein worden toegekend - Het plein kan het sociale centrum van het dorp zijn	- De inrichting en het ontwerp van de ruimte bepaalt in grote mate de beleving/sfeer van de ruimte -de randen zijn belangrijk voor de beleving van het plein - Erfgoed is een belangrijke factor in het ontwerp en speelt een belangrijke rol in de beleving	Het plein wordt beter beleefd als plein wanneer meer mensen zich begeven in de ruimte. Het hangt af van de houding van de bewoners tegenover het plein en de betrokkenheid bij het dorpsleven	x
Activiteiten	- De geografische ligging kan bijdragen aan de activiteiten op het plein	- De functies en de activiteiten versterken elkaar als het plein het sociale centrum van het dorp is - welke activiteiten vinden er plaats? Zijn openbare gebouwen (dorpshuis/ supermarkt) aan het plein gelegen?	- Biedt de ruimte mogelijkheid voor activiteiten? - Dragen de randen bij aan reden tot bezoek van het plein? - inrichting afgestemd op gebruik? -	x	x
Ontwerp/inrichting	-De ontsluiting van het plein is belangrijk voor de toegankelijkheid ervan (langs doorgaande weg)	- Is de inrichting afgestemd op het gebruik? - elke ruimte eigen functie?	x	x	x
Functies	-De functies die aan het plein worden toegekend hangen deels af van de ligging van het plein (centrumfunctie of niet)	x	x	x	x
Geografie	x	x	x	x	x

8.2 Relaties met de functie van het plein

Als het plein een centrumfunctie wil vervullen in het dorp hangt dit niet alleen af van de geografische ligging maar ook van het sociale centrum. Het gevoel van het centrum heeft ook duidelijk te maken met de voorzieningen op en rond het plein. Op de onderzochte pleinen zijn verschillende voorzieningen aanwezig. Ook hier wijkt het lintdorp Wanneperveen af van de andere twee dorpen. In dit dorp is te zien dat het plein voorheen niet aanwezig was doordat de kerk niet gelegen is aan het plein. Dit in tegenstelling tot Deurningen en Creil waar de kerk wel gelegen is aan het plein. Vanuit de geschiedenis is de kerk lang een belangrijk punt in het dorp geweest en een groot deel van de bewoners gaat nog steeds naar de kerk.

Het plein had vroeger vooral de functie van markt en handel. Tegenwoordig is de markt veel beperkter. In Creil en Deurningen komen nog wel enkele marktkramen eens in de week, maar van een uitgebreide markt is geen sprake. Nu wordt het plein vooral gebruikt als parkeerplaats en af en toe wordt er een dorpsfeest georganiseerd.
Het is belangrijk dat openbare voorzieningen zoals winkels en dorpshuizen zijn gelegen aan het plein. Deze voorzieningen trekken mensen uit het hele dorp (en omgeving) aan en richt zich niet altijd op één doelgroep. De winkels langs de rand maken dat het plein meer tot het centrum van het dorp hoort en andersom biedt het plein de mogelijkheid voor winkels om zich er te vestigen. De supermarkt is hier een goed voorbeeld van. De bewoners van Deurningen en Creil gaven aan dat van de aanwezige voorzieningen de supermarkt veruit de belangrijkste is. De supermarkt is een winkel voor dagelijkse boodschappen en iedereen moet er gebruik van maken. De winkel is lange tijd open en mensen lopen de hele dag in en uit. In Wanneperveen is geen supermarkt meer aanwezig maar wil men wel een centrumfunctie toekennen aan het nieuwe plein. Dit wordt geprobeerd door voorzieningen voor zowel kinderen als ouderen te bieden op dit plein. Het dorpsgebouw met haar terras speelt een belangrijke rol als openbare voorziening. Wat nog ontbreekt zijn meer winkels rond het plein.

8.3 Relaties met het ontwerp/ de inrichting van het plein

Het uiteindelijke gebruik van het plein wordt bepaald door de inrichting ervan en de randen van het plein. De uitstraling die het plein heeft en de mogelijkheden die het biedt zijn hier van belang.
Allereerst is het belangrijk dat de ruimte duidelijk afgebakend wordt. Voor de pleinen in de dorpen geldt hetzelfde als voor de pleinen in steden. Het ‘plein-gevoel’ wordt bepaald door de begrenzing en de afmetingen zeggen wat over de sfeer. Op het plein in Creil is sprake van een duidelijke rand en dit wordt door de bewoners ook aangegeven als kenmerk bij de vraag naar het ideale plein. Qua afmetingen zijn verhoudingen vastgesteld door bijvoorbeeld Motloch (2001). Deze verhouding geven de mate van beslotenheid aan.
Verder is het erfgoed van invloed op de vorming van de pleinruimte. De rand van het plein kan niet altijd zomaar gewijzigd worden. Deze wijzigingen kunnen ten koste gaan van oude dorpsstructuren of de uitstraling van aanliggende gebouwen.

Daarnaast is het belangrijk dat de entrees uitnodigend zijn. Mensen moeten het plein kunnen zien. De verschillende ruimtes op het plein moeten overzichtelijk zijn. Als mensen niet kunnen zien in wat voor ruimte ze zich begeven wordt het al snel als onveilig ervaren.
Op het gebied van de inrichting is het plein voor het grootste gedeelte bestraat. Als voorbeeld in Creil waar enige verwarring ontstond of het gras in het midden tot

het plein behoorde of niet.
Op een plein zijn door mensen een aantal verwachtingen over de inrichting. De mensen die bij dit onderzoek betrokken waren gaven aan dat het ideale dorpsplein centraal gelegen is en dat het voor de gehele samenleving moet zijn. Op de onderzochte pleinen wordt ook aandacht besteed aan het feit dat het plein voor verschillende leeftijden aantrekkelijk is. Als goed voorbeeld dient het plein in Wanneperveen. Op dit plein is voor de jeugd de mogelijkheid om te voetballen of te tafeltennissen. Voor ouderen is er de mogelijkheid om het spel jeu de boules te spelen.

Verder wordt door de bewoners aangegeven dat het ideale plein uit één ruimte moet bestaan, dat het goed verlicht is en dat er 'groen' aanwezig is. (Voor meer berschrijvingen over het ideale plein wordt verwezen naar bijlage D: Achtergronden voor aanleg dorpsplein) Ook moeten mensen er de auto kunnen parkeren en moeten er bankjes staan om te kunnen zitten. En moet het schoon zijn. Bovendien moet het een gezellige plek zijn. Al deze kenmerken van het ideale dorpsplein zijn wel concreet maar nog niet verklaard. Dat het plein uit één ruimte moet bestaan heeft te maken met de eenheid en de overzichtelijkheid met het oog op veiligheid. De verlichting heeft ook betrekking op de veiligheid. Met goede verlichting is het voor mensen minder onveilig om 's avonds buiten te zijn. Daarnaast biedt goede verlichting de mogelijkheid voor activiteiten 's avonds. En dit draagt bij aan de leefbaarheid van het plein. Over 'groen' kan het volgende gezegd worden. Zoals in de theorie in hoofdstuk 2 ook wordt besproken, hebben bomen een esthetische waarde. Beplanting geeft afwisseling aan de bebouwing. Daarnaast levert het een positieve bijdrage aan het microklimaat. Bomen hebben ook invloed op de ruimtewerking van een plein. Zo geven bomen meer beslotenheid aan een plein. Dit komt door het 'dak' wat de bladeren geven. Doordat het bladerdak niet geheel dicht is, wordt dit minder besloten ervaren dan een dicht dak (Motloch 2001).
De bovenstaande tekst gaat vooral in op de beleving van het plein. Maar naast deze beleving moet het plein voor de mensen ook praktisch van aard zijn. Voor het functioneren van een plein is het belangrijk dat er veel mensen aanwezig zijn gedurende de hele dag. Als ergens mensen zijn trekt dit nieuwe mensen aan. Zoals in de theorie al wordt besproken hebben mensen verschillende activiteiten die ze buiten de deur ondernemen. Onderscheid wordt hierin gemaakt tussen noodzakelijke en toevallige ontmoetingen. Van de inrichting van het plein wordt verlangd dat deze activiteiten mogelijk zijn. Het plein moet makkelijk te zijn bereiken en te passeren voor verschillende vormen van vervoer. Voor de auto is het belangrijk dat men deze kan parkeren op het plein en dus moet het plein vlak zijn en verhard. Om mensen te kunnen laten verblijven op een plein is het belangrijk dat er zitmogelijkheden zijn. De bewoners geven op de vraag over hun ideale dorpsplein ook aan dat daar bankjes aanwezig moeten zijn.
Het is belangrijk dat wanneer gekozen wordt om de verkeersstromen te scheiden dit duidelijk leesbaar moet zijn. Het concept 'Shared spaces', wat in Deurningen wordt ingevoerd, kan wel goed werken als het verkeer, met name de auto's, ook werkelijk hun snelheid minderen. Zoals in Deurningen het geval is wordt verwacht dat het meeste doorgaande autoverkeer aan de zijkant het plein passeert en niet het plein schuin hoeft over te steken. Door een grasveld wordt het verkeer ook enigszins gestuurd. Verwacht wordt dat wanneer de auto's het plein oprijden dit gedaan wordt om de auto te parkeren. Doordat het verkeer toch deels gescheiden wordt en de intensiteit laag is biedt het tal van mogelijkheden op het gebied van evenementen zoals markten en dorpsfeesten.

8.4 Relaties met de activiteiten op het plein

De houding van de mensen tegenover het plein hangt van hun eigen achtergrond en voorkeuren af. Uit het onderzoek is gebleken dat over het algemeen de helft van de bewoners in het dorp is opgegroeid. Over het algemeen zijn bijna alle bewoners betrokken bij het dorpsleven. Hieruit kan worden opgemerkt dat ook 'nieuwkomers' zich ook betrokken voelen bij het dorp. De aanwezigheid van een dorpsplein wordt dan ook als belangrijk ervaren voor het dorpsleven. Zie ook bijlage D waar twee dorpen worden besproken. In deze dorpen is momenteel geen duidelijk plein aanwezig maar de behoefte is er wel naar. De bewoners gebruiken het plein hoofdzakelijk voor dorpsevenementen zoals de markt en het dorpsfeest. Het is gebleken dat de bewoners zelf niet afspreken op het plein. Maar als er dus iets georganiseerd wordt in het dorp komen de mensen wel naar het plein.
Hiervoor is al genoemd dat de aanwezigheid van winkels en andere voorzieningen erg belangrijk zijn. Op de onderzochte dorpspleinen komt naar voren dat het plein zelf niet veel gebruikt wordt. De bewoners vinden het plein wel belangrijk maar komen er zelden. Ook door bewoners die niet op het plein komen werd gezegd dat ze het plein wel belangrijk vinden. Het is belangrijker dat het plein aanwezig is dan de hoeveelheid activiteiten die er georganiseerd worden.

Conclusie 9

Geconcludeerd uit dit onderzoek kan worden dat het dorpsplein in de huidige plattelandssamenleving nog steeds een belangrijke rol speelt. Ondanks de geringe activiteiten die op het plein worden georganiseerd is het plein erg belangrijk.
Veel factoren zijn van invloed op het functioneren van een plein. Zo is de ligging van het plein in het dorp belangrijk. In de dorpen, met uitzondering van het wegdorp, is het plein vaak gelegen aan de doorgaande weg of dichtbij de kerk. Dit is een goede locatie omdat enerzijds op deze manier het plein duidelijk wordt waargenomen door voorbijgangers. Anderzijds geeft de kerk ook vaak het centrum/ middelpunt van het dorp aan. Door de uitbreiding van de dorpen is het plein niet altijd meer vanuit geografisch oogpunt in het centrum gelegen. Dit hoeft geen probleem te zijn wanneer het plein vanuit sociaal oogpunt wel het centrum van het dorp is. De aanwezigheid van verenigingsgebouwen in combinatie met de aanwezigheid van het plein versterkt de centrumfunctie van het dorp.

Uit het gebruik van het plein kan geconcludeerd worden dat de functie van het dorpsplein is veranderd. De functie die het vroeger had als marktplaats heeft het nu grotendeels verloren. De functie als ontmoetingsplaats heeft het wel behouden al is dit in een andere vorm. Het plein wordt niet gebruikt om met mensen af te spreken maar wanneer een feest georganiseerd wordt komen de bewoners hier wel naar toe. Het plein heeft de functie als evenemententerrein in de vorm van dorpsfeesten en manifestaties.

De inrichting van het plein is van invloed op het gebruik van het plein. Een dorpsplein moet naast een esthetische waarde ook een functionele waarde bezitten. Het plein moet uitnodigen voor gebruik. Het plein moet de mogelijkheid bieden voor activiteiten maar ook praktische zaken zoals parkeergelegenheid. De voorzieningen rondom het plein spelen hierbij een erg belangrijke rol. Winkels zijn noodzakelijk voor de leefbaarheid van een plein omdat op het plein zelf vaak weinig te doen is.
Het plein moet ingericht zijn voor evenementen maar ook moeten mensen zich er kunnen vermaken. Mensen moeten de gelegenheid hebben om er te kunnen verblijven. Dit kan in de vorm van speelmogelijkheden of zitgelegenheden. Uit de analyse kan geconcludeerd worden dat de verschillende functies in aparte ruimtes plaatsvinden. Er is sprake van een duidelijke scheiding van de functies op een plein.

De bewoners voelen zich betrokken bij het dorpsleven. Dit geldt voor zowel autochtone bevolking als nieuwkomers. Het plein vinden de bewoners erg belangrijk voor de dorpssamenleving. De aanwezigheid van het plein is belangrijker dan het gebruik van het plein. Ook bewoners die niet op het plein komen vinden de aanwezigheid van een plein belangrijk. Het wordt als onderdeel van het dorp gezien.

Het gewenste dorpsplein kan omschreven worden als een centrale ontmoetingsplek voor dorpsbewoners. Het plein is voor het hele dorp, dus voor alle leeftijden. Het is een ruimte waar activiteiten kunnen plaatsvinden. Het ideale plein is een gezellig plein waar ontmoeten mogelijk is. Verder moeten op het plein bankjes, speelattributen voor kinderen, winkels en beplanting aanwezig zijn. Qua beplanting gaat het met name om bomen.

In dit onderzoek zijn drie verschillende stadia van de aanleg van pleinen onderzocht. De inrichting van de pleinen komt deels met elkaar overeen. Zolang de bewoners betrokken zijn bij het planproces en hun voorkeuren worden meegenomen zijn ze erg enthousiast over hun dorpsplein.

Uit het onderzoek kan geconcludeerd worden dat de ruimtelijke kwaliteit bepaald wordt door op de eerste plaats de inrichting en de kwaliteit hiervan. Op de tweede plaats zijn de mogelijkheden voor gebruik in relatie met de voorkeuren van de bewoners belangrijk voor de ruimtelijke kwaliteit. Dit onderzoek richtte zich op de inrichting en de kwaliteit hiervan. Hier zijn de volgende aspecten van belang: (1) de zichtbaarheid van entrees; (2) de randen; (3) de leesbaarheid; (4) toegankelijkheid van de ruimtes; (6) de oriëntatie; (7) overstapmogelijkheden; (8) zitelementen; (9) beplanting; (10) de voorzieningen.

Discussie & 10 Aanbevelingen

Hieronder zal ingegaan worden op de betrouwbaarheid van de dataverzameling alsmede de interpretatie van de data. Vervolgens zal ingegaan worden op de toepassing van het onderzoek en worden aanbevelingen gedaan voor verder onderzoek.

10.1 Dataverzameling

De dataverzameling liep op zich wel goed. Maar wat betreft de dataverzameling voor de drie cases hadden de enquêtes uitgebreider gekund. Voor de betrouwbaarheid van de enquêtes is het van belang dat de steekproef groot genoeg is en representatief. In het geval van Creil is deze steekproef niet geheel representatief. Zoals ook genoemd staat onder de resultaten gaat het hier om een groep wachtende moeders bij school die ondervraagd zijn. Dit beïnvloedde duidelijk de uitkomsten van de enquête.
Wat betreft de vragen van de enquête was enige onduidelijkheid over de vragen wat de bewoners mooi/lelijk en waarderen/ missen aan het dorpsplein. In de ogen van enkele bewoners werd hier hetzelfde gevraagd.
Naast de enquête is bij leden van de dorpsvereniging een interview afgenomen. Het was misschien beter om bij meer bewoners een interview af te nemen. Op deze manier kunnen de gedachten over het dorpsplein beter in kaart worden gebracht. Maar het was erg lastig deze mensen te benaderen. Daarom is via de gemeente aanvullende informatie over de gesprekken tijdens de inspraakavonden ingewonnen. Tijdens deze avonden werd ook gesproken over hoe de bewoners het dorpsplein voor zich zagen en wat ze van de plannen vonden.
De informatie over het plein in Creil is niet altijd even betrouwbaar. In de ogen van de onderzoeker behoorde zowel het gras als het verharde deel tot het plein maar in de ogen sommige bewoners hoorde het grasveld niet bij het plein. Zij vonden het verharde deel aan de andere kant van de doorgaande weg het plein en het grasveld met bomen noemden ze het centrum.

Naast de casestudies is op grotere schaal gekeken naar de ruimtelijke kwaliteit. Hiervoor is een regio in Overijssel gekozen. De dorpen in deze regio, Salland, zijn bezocht en gefotografeerd. Het voordeel van keuze voor een gebied is dat de invloeden van buitenaf hetzelfde zijn voor alle dorpen. Een nadeel van deze keuze is de dorpsgrootte. Om toch een aantal dorpen te kunnen bezoeken varieert het inwonersaantal van 1000 tot 4000. Daarnaast was het achteraf gezien beter geweest van te voren duidelijker te kijken naar het dorpstype. In dit onderzoek kunnen weinig uitspraken gedaan worden over dorpstype in relatie tot het dorpsplein.

10.2 Data-interpretatie

Tijdens de bezoeken heeft de onderzoeker zelf het plein ruimtelijk geanalyseerd. De beschrijving van de ruimtelijke inrichting kan nog objectief beschreven worden. Maar bij het onderdeel sfeer wordt de beschrijving toch wat subjectiever.
Over de enquêtes kan gezegd worden dat de gegeven

antwoorden soms erg kort waren en niet altijd alle antwoorden zijn ingevuld. Dit wekt de indruk dat niet alle bewoners de tijd namen voor het invullen van de enquête. Ondanks dat de onderzoeker vaak bij de bewoners op gepaste afstand bleef staan tijdens het invullen. Over het algemeen waren de antwoorden goed te lezen en vielen hierom geen enquêtes af. Alle ingevulde enquêtes zijn meegenomen in de analyse.

Opvallend is dat de vraag over het ideale dorpsplein gelinkt kan worden aan de vraag wat ze mooi/lelijk en waarderen/ missen op het huidige plein. De vraag over het ideale plein vult het gemis op het huidige plein aan. Ze noemen dan vooral de alternatieven voor de dingen waar ze zich op het huidige plein aan ergeren of wat ze missen.

10.3 Toepassing onderzoek

De uitkomsten van dit onderzoek naar dorpspleinen zijn vooral bedoeld voor beleidsmakers van gemeentes of adviesbureaus op gebied van de ruimtelijke ordening. Het onderzoek gaat in op de ruimtelijke kenmerken van dorpspleinen en de beleving ervan. Tijdens dit onderzoek is gekeken naar de specifieke inrichting van het plein. Uit de analyse zijn een aantal belangrijke aandachtspunten naar voren gekomen voor de inrichting van pleinen. Door deze aandachtspunten mee te nemen in het planproces kan de inrichting van pleinen beter worden afgestemd op de dorpsbewoners. Hieronder worden deze toegelicht aan de hand van een fotopresentatie met goede en slechte voorbeelden.

10.4 Verder onderzoek

De eerste aanbeveling is om verder onderzoek te doen naar de dorpspleinen. Dit onderzoek kan gezien worden als startpunt. Het verschaft een eerste indruk naar dorpspleinen.
Dit onderzoek richt zich op dorpen in Overijssel maar kan uitgebreid worden naar dorpen in heel Nederland.
Een tweede aanbeveling is om verschillende variabelen mee te nemen in het onderzoek. De dorpen van de casestudies tellen alledrie ongeveer evenveel inwoners. Onderzocht kan worden of de grootte van de dorpen invloed heeft op hoe belangrijk het plein is voor het dorp. Andere variabelen kunnen de afstand tot de grote kernen zijn of het percentage nieuwkomers/ autochtone bevolking.
Verder kan dieper worden ingegaan op het dorpstype in relatie tot het plein. Hierbij kan bijvoorbeeld ingegaan worden op de ligging van het plein en het type dorp. Hierop aansluitend kan nog veel meer onderzoek gedaan worden naar erfgoed in relatie tot het plein.

Tenslotte kan onderzoek gedaan worden naar pleinen elders in Europa. Hierbij kan onderzocht worden of over deze dorpen wel veel informatie beschikbaar is. Vervolgens kan worden onderzocht of deze informatie kan helpen een beter inzicht in de Nederlandse situatie te krijgen.

10.5 Aanbevelingen

Op de volgende pagina´s worden aanbevelingen gedaan met betrekking tot de inrichting van dorpspleinen. Het beeldmateriaal is verzameld tijdens een bezoek aan een aantal dorpen in Salland. De aanbevelingen worden uitgebeeld aan de hand van foto´s per thema. Hierbij worden goede en slechte voorbeelden gegeven.

Vaak staan in dorpen de kerken centraal in het dorp met het plein er dichtbij. Geprobeerd moet worden deze ruimtes in ere te houden. Het is niet de bedoeling dat bijvoorbeeld van de pastorietuin een deel afgehaald wordt zodat het plein vergroot kan worden of dat er vervolgens parkeerplaatsen van gemaakt worden. Het is belangrijk voor de uitstraling en de identiteit van het dorp de originele structuren in ere te houden. Op het plein zelf kan wel vanalles veranderen en mee gaan met de veranderende wensen van de bewoners maar het plein moet passen binnen de uitstraling en de karakteristieken van het dorp. Per case zal bepaald moeten worden in hoeverre het erfgoed behouden kan blijven.

1. Entrees

<< Duidelijk overzichtelijk plein te Schalkhaar
<Onduidelijke entree van plein in Wanneperveen

<< Duidelijke verandering in de weg in Heeten die de komst van een plein duidelijk maakt

2. Randen

> De begrenzing van het plein in Creil is hier duidelijk door de eenheid van woningen en winkelfronten.
>> De andere zijde van het plein in Creil is minder duidelijk begrensd. Is de grens de parkeerplaats of de bomen op het gras?

> De eenheid in gebouwen rondom het plein hier in Broekland zorgt voor een duidelijke begrenzing in besloten sfeer
>> Het plein in Nagele is hier ook duidelijk omsloten door bebouwing maar krijgt een onaangename sfeer doordat de achterkanten naar het plein zijn gericht

> Ook het gebouw hier in Heeten zorgt voor een harde grens. Doordat het gebouw wel op het plein is gericht wordt de ruimte aangenamer. Bovendien krijgt het gebouw meer uistraling

3. Padenstructuur en kwaliteit

<< Een mooie bestrating die historiciteit uitdrukt in Schalkhaar
< Een onduidelijk leesbare omgeving op het plein in Bathmen. De paaltjes moeten helpen te begrijpen waar wie mag komen

<< Het onderscheid in bestrating maakt hier duidelijk dat zich een ander gebied voordoet. In dit geval de overgang van plein naar parkeerplaats te Wanneperveen
<In Luttenberg wordt het plein gedomineerd door het gebruik als parkeerplaats. Het is een geasfalteerd geheel waar de parkeervakken op staan aangegeven

4. Toegankelijkheid ruimten

> Visueel is dit plein in Heeten goed toegankelijk en overzichtelijk.
>> Voor voortuigen, waaronder ook rollators en rolstoelen, is het plein in Heeten minder goed toegankelijk

> Zowel visueel toegankelijk als bereikbaar is dit plein in Boskamp. Aan een zijde zijn trappen en aan de andere zijde een flauwe overgang.
>> De kinderspeelplaats op het plein in Broekland is geheel omsloten door een hek. Hierdoor minder goed toegankelijk maar wel veiliger voor de kinderen

5. Oriëntatie

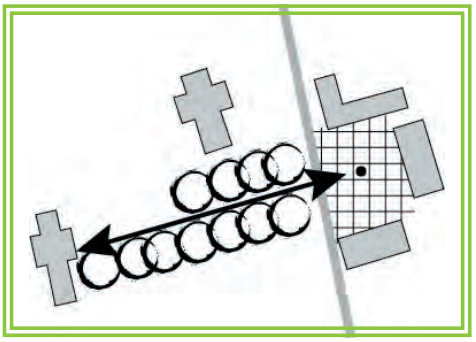

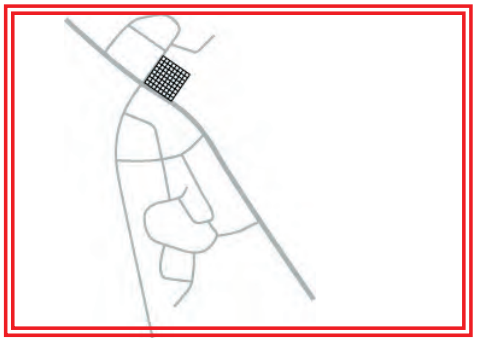
<< Erg mooi in de zichtlijn op het plein in Boskamp. Het beeld staat aan het einde van de zichtlijn
< In Schalkhaar is een poging gedaan een zichtlijn te creeëren. Maar hier ligt het midden van het plein niet in het verlengde van de winkelstraat maar een hoek

<< In Nieuw-Heeten ligt het plein op een kruising van wegen en daardoor goed zichtbaar van alle zijden
< Het plein in Lettele bestaat uit vele kleine onderdelen, alle gescheiden door heggen. Dit maakt het onoverzichtelijk

<< Het plein is Boskamp heeft een duidelijke zichtas. Het beeld op het plein wordt verbonden met een gebouw verderop. De as wordt begeleid door bomen
< De geografische ligging van het plein in Broekland is niet centraal. Door de voorzieningen hier te situeren ontstaat een ‘centrum’

6. Overstapplaatsen

> Deze TOP trekt vooral recreanten aan en dus bezoekers van het plein in Heeten

> Ook de ligging van de bushalte aan het plein zorgt voor mensen op en rond een plein

> Naast de bovernstaande is parkeergelegenheid een manier om beweging op/bij een plein te krijgen

7. Zitelementen

<< Nette, goed onderhouden bankjes in Lettele
< De bankjes in Broekland bieden geen rugsteun en zien er niet erg betrouwbaar uit.

<< Deze blauwe bankjes passen bij het andere straatmeubilair wat ook blauw is.
< De bankjes op het plein nodigen niet echt uit tot gebruik. Het zijn erg standaardbankjes en ze zijn massaal neergezet

8. Beplanting

> Op deze manier wordt meer nadruk gelegd op een boom en krijgt deze een speciale plek zoals hier in Broekland
>> Slecht onderhoud van de bomen is nooit goed voor de uitstraling van een plein

> De beplanting van het plein in Creil biedt naast schaduw ook een esthetische rol. Hier is het contrast tussen verhard en gras erg mooi
>>Voorkomen moet worden dat mensen de weg afsnijden en de zogenaamde 'olifanten-paadjes' onstaan zoals hier in Luttenberg

> Ook de grote bomen hier op het plein in Heeten zijn erg beeldbepalend

9. Nuttige/Nutteloze dingen

<< Een pinautomaat is een goede voorziening op een plein. Het trekt veel mensen aan.
< Een kleine fontein die niet in haar context past te Lettele

<< Een tafeltennistafel op het plein in Wanneperveen. Dit biedt de mogeljikheid om iets te dóen op het plein.
< Een kunstwerk zonder duidelijke uitleg hier in Nieuw-Heeten

<< Nog een andere mogelijkheid om wat te kunnen doen is de jeu de boules bak, op deze foto in Creil.

10. Netheid

> Het plein in Boskamp is erg netjes en schoon
>> Hiernaast een voorbeeld van achtergebleven vuurwerk in Lettele. Dit geeft al snel een verwaarloosde indruk en nodigt niet uit tot gebruik van de ruimte

> De bestrating van het plein in Lettele ziet er erg netjes en schoon uit
>> In Luttenberg is het plein aanmerkelijk minder schoon en geeft direct een andere indruk

Literatuurlijst

Barends, S. et al. (2005) *Het Nederlandse landschap: een historisch geografische benadering*, Stichting Martijs Utrecht

Beckers, Th.A.M. et.al.(2005) *Recht op Groen I*, Raad Landelijk gebied Utrecht

Bloemhof, J. et.al. (1984) *Wanneperveen 700 jaar: een bundel opstellen over heden en verleden*, IJsselakademie Kampen.

Carmona, M.(2003) P*ublic Places Urban Spaces: the dimensions of urban design*, Architectural Press Amsterdam

Carmona, M; Magalhães, C de; Hammond, L.(2008) *Public space: the management dimension*, Routledge London and New York

CH-Atlas, *cutuurhistorische atlas*, Het Oversticht Zwolle

Dam, F.van (1995) *Meer voor minder: schaalvergroting en bereikbaarheid van voorzieningen in landelijke gebieden in Nederland*, Faculteit Ruimtelijke Wetenschappen Utrecht

Gehl, J. (1978) *Leven tussen huizen*, Walburg Pers Zutphen

Grote provincieatlas Overijssel, 1:25 000 (1997) Wolters Noordhoff Atlas producties Groningen 2de editie

Haan, H. de (2006) collegeslides Space, Place and Society, gevolgd 2006

Haan, H.J. De thematisering van het platteland en de groei van het plattelandsbewustzijn, NOORDERBREEDTE, Thema 'dorpslandschappen deel 2', 1998

Krier, R. (1979) *Urban Space*, Academy Editions, London

Lefebvre, H. (1991) *The production of space*, Blackwell Oxford

Low, S.M. (2000) *On the plaza: The politics of public space and culture*, TX Austin, University of Taxas Press

Marcus, C.C. & C Francis (1998) *People places: Design guidelines for open urban spaces*, Wiley New York

Melik R. Van (2008) C*hanging public space: the recent redevelopment of Dutch city squares*, Koninklijk Nederlands aardrijkskundig Genootschap, Utrecht

Motloch, J.L (2001) *Introduction to landscape design*, John Wiley & Sons New York

Programmateam omgevingsvisie Overijssel (2008) *Ontwerp Omgevingsvisie: visie en uitvoeringsprogramma voor de ontwikkeling van de fysieke leefomgeving van de provincie Overijssel*, Provincie Overijssel Zwolle http://provincie.overijssel.nl/contents/pages/150293/ontwerp-omgevingsvisie17november2008.pdf

Readers Digest (1985) *Dorpen in Nederland: een toeristische gids met meer dan 250 historische dorpjes en stadjes*, uitgeversmaatschappij The readers digest NV, Amsterdam, Brussel

Schnabel, P. (2006) *Altijd een antwoord*? SCP Nieuwjaarsuitgave, Sociaal cultureel planbureau Den-Haag pp.178-182http://www.google.nl/books?id=VkynbXyMMw4C&pg=PA178 &dq=platteland+nederland#PPA182,M1) laatst bezocht 12 mei 2009

Shaftoe, H. (2008) *Convivial urban space: Creating effective public spaces*, Earthscan Londen

Silderhuis, P. et.al. (2005) *Deurningen, Dorp met kwaliteit*. Samenwerkingsverband van de bewoners van Deurningen, stichting Dorpsbelangen Deurningen, Landschap Overijssel, Het Oversticht, de Overijsselse vereniging van Kleine kernen, de gemeente Dinkelland en de gemeente Oldenzaal
www.wikipedia.nl (laatst bezocht 2 maart 2009)

Simon, C; Vermeij, L.; Steenbekkers, A. (2007) *Het beste van twee werelden: Plattelanders over hun leven op het platteland*, Sociaal en Cultureel Planbureau Den-Haag

Steenbekkers, A.; Simon, C.;Vermeij, L.; Spreeuwers, W.J. (2008). *Het platteland van alle Nederlanders: Hoe Nederlanders het platteland zien en gebruiken,* Den Haag; Sociaal en cultureel planbureau

Thissen, F. & J. Droogleever Fortuin, *Van autonoom dorp naar woondorp*, Noorderbreedte,THEMA 'DORPSLANDSCHAPPEN DEEL 2', 1998

Thissen, F. & J. Droogleever Fortuin, *Sociale cohesie en dorpsverenigingen op het Drentse platteland*, Noorderbreedte:JAARGANG 23 / NR. 4, 1999

Vermeij, L & G. Mollenhorst (2008) *Overgebleven dorpsleven: sociaal kapitaal op het hedendaagse platteland*, Sociaal cultureel planbureau Den Haag
Vries, B.de (1990) *Pleinen van Nederland: een typologische analyse van het Nederlandse stadsplein*, Uitgeverij Matrijs Utrecht

Vrijlandt, P. (2005) *Concepten in de landschapsarchitectuur*, dictaat LAR 30806, leerstoelgroep landschapsarchitectuur Wageningen Universiteit, p.122

Wal, C. van der; J.W.C; Bruggenkamp; D.P; Oterdoom (1992) D*e ruimtelijke opbouw van de Noordoostpolder: De jonge bouwkunst en stedebouw in de Noordoostpolder*, Rijkswaterstaat Directie Flevoland, Flevobericht nr.319

Whyte, W.H. (1980) *The social life of small urban spaces*, Project for Public Spaces, new York

Wieberdink, G.L. (1990) *Historische atlas Overijssel* 1884-1924 1: 25 000, uitgeverij Robas producties

Zucker, P. (1958) *Town and square: from the agora to the village green,* MIT Press Cambridge

http://www.atelieroverijssel.nl/ruimtelijke_kwaliteit/index.php
http://www.oversticht.nl
http://www.wanneperveen.nl
http://www.flevoland.nl
http://www.dinkelland.nl
http://www.steenwijkerland.nl
http://www.noordoostpolder.nl
http://www.provincieoverijssel.nl
http://www.cbs.nl
http://www.pps.org

Gemeente Dinkelland
Gemeente Steenwijkerland
Gemeente Noordoostpolder

Bijlage A

Selectie dorpen

Het Oversticht is een kennis- en adviesorganisatie die zich bezig houdt met enerzijds het ruimtelijk erfgoed maar anderzijds ook de ruimtelijke kwaliteit van de Provincie Overijssel en de Noordoostpolder. Twee van die projecten die hieronder vallen zijn DorpsplanPlus en Cultuurlandschap met kwaliteit. Voor de selectie van de dorpen is gekeken naar de dorpen die betrokken zijn geweest bij het project DorpsplanPlus. Dit project is gericht op het opstellen van een ruimtelijk ontwikkelingsplan en uitvoeringsplan, binnen een tijdsbestek van vier jaar, voor het dorp. Het overzicht van de dorpen is in onderstaande box weergegeven. Voor de selectie van de dorpen zijn verschillende criteria opgesteld:

- Het dorp moet minimaal 1000 en maximaal 2000 inwoners hebben
- Het dorp moet liggen in Overijssel of de Noordoostpolder
- In het dorp moet een duidelijk dorpsplein/ centrale ontmoetingsplek aanwezig zijn
- Het dorp moet duidelijk gelegen zijn in van de landschapstypen in Overijssel en de Noordoostpolder
- Het dorp heeft in de afgelopen jaren een herontwikkeling van het dorsplein gehad (via projecten Het Oversticht of anders) of er is sprake van een komende herinrichting

Tabel 6: Overzicht van dorpen in Overijssel en de Noordoostpolder

DorpsplanPlus	Dorp	Gemeente	Reden	Inwoners (2008)
	Aadorp	Almelo	te klein	841
	Bornerbroek	Almelo	te klein	823
	Buurse	Haaksbergen	geen duidelijk plein	1500 (+434)
	Deurningen	Dinkelland	-	1948
	Dijkerhoek	Rijssen-Holten	te klein	491 (177 +314)
	Hertme	Borne	te klein	466
	Hoonhorst	Dalfsen	te klein	626
	Lattrop/ Breklenkamp	Dinkelland	te klein, twee kernen	1030 (twee kernen)
	Lierderholthuis	Raalte	te klein	415
	Lonneker	Enschede	plein/ park?	1743
	Nieuw-Heeten	Raalte	geen duidelijk plein	1160
	Saasveld	Dinkelland	plein is nu alleen parkeerplaats	1690
	St.Isidorushoeve	Haaksbergen	te klein	1137
	Zalk	Kampen	te klein	239
	Zenderen	Borne	plein is park?	1400
Cultuurlandschap met kwaliteit	Arriën	Ommen	te klein	304
	Deurningen	Dinkelland	-	1948
	Lettele	Deventer	te klein	520 (2007)
	Lierderholthuis	Raalte	te klein	415
	Reutum	Tubbergen	te klein	1210 (kern is 464)
	Rossum	Dinkelland	te groot	2342
	Varsen	Ommen	te klein	592
	Vasse, Hezingen, Mander	Tubbergen	te klein, drie kernen	1384
	Tilligte	Dinkelland	te klein	751

Uit gesprekken	Broekland	Raalte	-	1207
	Geesteren	Tubbergen	te groot	4288
	Hoge Heksel	Wierden	te klein	954
	Lattrop	Dinkelland	plein aanwezig??	1030
	Rheeze Diffelen	Hardenberg	te klein	340
	Wilsum	Kampen	te klein	412
	IJhorst	Staphorst	-	1340 (2007)
	Oudleusen	Dalfsen	te klein	513 (2009)
	Creil	Noordoostpolder	-	

Van de dorpen binnen het project DorpsplanPlus zijn eigenlijk maar drie dorpen die een zichtbaar plein hebben volgens Hélène, begeleidster vanuit Het Oversticht. Dit zijn: Deurningen, Saasveld en Dijkerhoek. De dorpen die vet zijn vallen binnen de criteria inwoneraantal, provincie Overijssel/ Noordoostpolder. Wat betreft het criteria aanwezigheid dorpsplein, dit is moeilijk te bepalen vanaf de luchtfoto en zal nagevraagd of onderzocht moeten worden. Vanaf de luchtfoto's van google komt Deurningen als enige duidelijk naar voren als dorp met een duidelijk plein.
Naast het project DorpsplanPlus heeft Het Oversticht zich ook bezig gehouden met het project Cultuurlandschap met kwaliteit. In bovenstaande tabel staat ook een lijst weergegeven met dorpen die genoemd werden in het gesprek met Ingrid Nijbijvank- van Herel. Deurningen en Lattrop kwamen ook al naar voren bij het project DorpsplanPlus. Broekland heeft vanaf de kaart geen duidelijk zichtbaar plein, evenals IJhorst. De dorpen die dan vervolgens nog over blijven staan in de volgende tabel weergegeven. Hierbij wordt ook vermeld op welk bodemtype de dorpen gelegen zijn. Aangezien de dorpen, naar voren gekomen uit bovenstaande selecties, allemaal, behalve Creil, zijn gelegen in zandlandschappen, is via internet gezocht naar andere dorpen. Tijdens deze zoektocht bleek het dorp Wanneperveen ook aan de criteria te voldoen. Dit dorp is gelegen in het veengebied. De dorpen in het rivierkleigebied vielen af omdat deze allemaal te klein zijn of juist te groot.
Oudleusen is nog niet betrokken bij het project maar daarvan is wel bekend dat ze het dorpsplein willen veranderen. Saasveld is ook een dorp dat nu geen dorpsplein heeft maar waar ze er wel een willen. Dit kan in overweging nog mee worden genomen in de keuze.

Tabel 7: Selectie van dorpen in Oerijssel en de Noordoostpolder uit tabel 6

Dorp	Inwoners	Bodemtype
Broekland	1207	zand
Deurningen	1948	zand
Lonnerer	1743	zand
Creil	1679	klei
Reutum	1210	zand
IJhorst	1340	zand
Wanneperveen	1616	veen
Zenderen	1400	zand

Zenderen, Reutum en Saasveld zijn net als Deurningen gelegen in dezelfde regio. Aangezien Deurningen het voordeel boven de andere twee dorpen heeft is dat hier een duidelijk plein aanwezig is en al heeft deel-genomen in projecten van Het Oversticht is voor dit dorp gekozen.

Tabel 8: Selectie van dorpen in Oerijssel en de Noordoostpolder uit tabel 7

Dorp	Inwoners	Landschapstype	Bodem	Dorpstype
Wanneperveen	1616	Kraggenlandschap	Veen	Wegdorp
Creil	1679	Zeeklei Polder	Klei	Polderdorp
Deurningen	1648	Zandlandschap	Zand	Essenzwerm-dorp

Bijlage B

Enquête dorpsbewoners

Introductie

Creil, april 2009 …

Deze enquête is opgesteld voor een onderzoek naar dorpspleinen. Het onderzoek is onderdeel van mijn afstudeervak aan de Wageningen Universiteit. Er is weinig bekend over deze pleinen en middels deze enquête wil ik daar meer inzicht in krijgen.

De resultaten zijn anoniem en zullen vertrouwelijk worden behandeld.

Uw medewerking wordt zeer op prijs gesteld en zal een waardevolle bijdrage leveren aan de kennis over dorpspleinen!

De enquête bestaat uit 11 vragen en het zal ongeveer 5 minuten in beslag nemen.

Hartelijk dank!

Annelien Kapper

---

1. Ben u opgegroeid in het dorp?
o ja o nee

2. Bent u actief betrokken bij het dorpsleven?
o nee o een beetje o ja

3. Hoe belangrijk vindt u een plein voor het dorpsleven?
o geheel onbelangrijk o onbelangrijk o neutraal o belangrijk o heel belangrijk

4. Wanneer komt u op het plein?
- ▫ voor de markt
- ▫ voor een barbecue
- ▫ voor manifestaties
- ▫ voor overige activiteiten die door de dorpsvereniging zijn georganiseerd
- ▫ om naar de school te gaan
- ▫ om aanliggende winkels te bezoeken
- ▫ om te parkeren
- ▫ passerend op weg ergens anders naar toe
- ▫ om te tanken
- ▫ om naar de bushalte te gaan
- ▫ tijdens een wandeling (dorpsommetje bijv.)
- ▫ om rustig buiten te zitten
- ▫ om af te spreken met bekenden
- ▫ om met kinderen te spelen
- ▫ om de hond uit te laten
- ▫ anders, nl.....

5. Wat is volgens u het ideale dorpsplein? Kunt u dit omschrijven?
.....
.....
.....

6. Wat vindt u het mooi aan het plein?
.....
.....

7. Wat vindt u het lelijk aan het plein?
.....
.....

8. Wat waardeert u aan het huidige dorpsplein?

.....

.....

9 Wat mist u op het huidige plein?

.....

.....

10. Vindt u het een prettige plek om te zijn?

o ja, want.....

o nee, want.....

11. Het dorpsplein is de centrale ontmoetingsplek van het dorp!

o geheel mee oneens o mee oneens o neutraal o mee eens o geheel mee eens

Geslacht	o man	o vrouw
Uw geboortejaar	19...	
Postcode	....	

Hartelijk dank voor uw medewerking!

Bijlage C

Analyseschema ruimtelijke kwaliteit

Dorp: Datum:
Tijdstip:

	kenmerk	waardering (1= slecht, 5 = goed)				
		1	2	3	4	5
1. voorzieningen						
	Plek om te zitten					
	Kwaliteit van zitelementen					
	Plek om te verzamelen (dorpsfeest ed)					
	Voorzieningen (winkels ed)					
	Oriëntatie van voorzieningen op plein (zichtlijnen)					
	Nutteloze dingen aanwezig					
2. leesbaarheid						
	Zichtbaarheid ingang					
	Toegankelijkheid ruimte (ruimtes allemaal in gebruik?)					
	Structuur paden (olifantenpaadjes)					
	Kwaliteit paden (gaten/kuilen, materiaalkeuze)					
	Dominantie voertuigen					
	Dode randen					
	Ligging overstapplaatsen					
3.overig						
	Onderhoudsstaat plein als geheel					
	Netheid (afval ed)					
	Aanwezigheid beplanting					
	Kwaliteit beplanting					
	Historiciteit?					
	Zichtlijnen					
	Centrale ligging dorp					

Bijlage D

Achtergronden voor aanleg Dorpsplein

Saasveld

Interview dorpsbewoner
21 april 2009

Saasveld is een dorp gelegen in de gemeente Dinkelland, iets ten noorden van Hengelo. Het dorp heeft volgens de gemeente per 1 januari 2009 1690 inwoners.

Aanleiding
Saasveld is een van de dorpen die mee doet aan het project Dorpsplan+. Vanuit Dorpsplan+ wordt gekeken naar de wensen voor de ontwikkeling van het dorp. Zo zijn er overleggen met de bewoners gevoerd. Hier kwam een aantal belangrijke zaken uit naar voren. Allereerst de behoefte aan een grotere zaal voor de volleybalvereniging. Deze vereniging moet nu uitwijken naar een ander dorp. De huidige zaal voldoet niet aan de eisen voor het beoefenen van volleybal op hoog niveau. Verder is de overlast van de discotheek een probleem.

Huidige situatie
Door de bewoners wordt als karakteristiek van het dorp de rust en ruimte genoemd. De activiteiten die in het dorp worden ondernomen lopen erg uiteen. Saasveld beschikt over een actief dorpsleven met vele verenigingen, variërend van sport tot culturele. Zo wordt er gedaan aan klootschieten, voetbal, volleybal. Op cultureel gebied heeft Saasveld een Heemkundige vereniging, is Saasveld kerkelijk erg actief en is er een kinderopvang. De voorzieningen qua winkels loopt wel terug de laatste jaren.

Wat opvalt voor de grootte van het dorp is de grote discotheek. Op een drukke avond heeft de discotheek ongeveer 2000 bezoekers. De aanwezigheid van de discotheek heeft voor- maar ook nadelen. Deze discotheek trekt jongeren aan uit de hele provincie en zorgt daarmee voor veel vertier. Maar het dorp is niet berekend op de grote hoeveelheid bezoekers en dit leidt tot overlast voor de bewoners. Tegenover de discotheek is een grote parkeerplaats. Deze parkeerplaats ligt centraal in het dorp en kan op andere momenten gebruikt worden als plein voor evenementen. De parkeerplaats is niet groot genoeg voor het aantal bezoekers van de discotheek. Het gevolg hiervan is dat bezoekers parkeren in de aanliggende straten waardoor uitritten worden belemmerd. Daarnaast zijn sommigen 's nachts erg luidruchtig of gaan ze even met de auto racen over de parkeerplaats. Hier zijn niet alle bewoners van gediend.

Gewenste situatie
Momenteel zijn er nog geen definitieve plannen voor het dorp opgesteld. Het dorpshuis heeft zelf geen duidelijke wensen maar heeft de rol als bemiddelaar tussen Bruins, de eigenaar van de discotheek, en de gemeente. Als oplossing van de problematiek rondom de parkeervoorziening van de discotheek wordt het volgende voorgesteld. De voetbalvereniging heeft aan de rand van het dorp haar speelvelden. Voorgesteld wordt om één van die trainingsvelden op te offeren en hier een grote parkeerplaats aan te leggen. Deze parkeerplaats is op loopafstand van de discotheek. Verwacht wordt dat dit veel meer rust zal geven in het dorp. De huidige parkeerplaats komt dan deels te vervallen. De bewoners zien deze ruimte graag als een brinkachtige locatie. Met deze verandering hopen ze dat het dorp een mooier aangezicht zal krijgen.
De verenigingen hebben hun eigen clubgebouwen of

maken gebruik van de lokale horecagelegenheden. Voor hun is er geen behoefte aan een centraal plein of een nieuw centraal gebouw. Voor het dorp is de sporthal voor volleybal het belangrijkste op de dit moment. De verplaatsing van de parkeergelegenheid staat op nummer twee en de verandering van de huidige parkeerplaats is een leuke bijkomstigheid.
Misschien dat er in de toekomst wat dingen kunnen worden georganiseerd op de nieuwe brinkachtige ruimte. Hierbij wordt als voorbeeld genoemd een optreden van de muziekvereniging.

Fig.50 Ligging plein in het dorp Saasveld

Oudleusen

interview dorpsbewoner
7 april 2009

Oudleusen is een dorp bestaande uit 513 inwoners (2008). Het is gelegen in de gemeente Dalfsen.

Aanleiding
Een aantal jaren geleden is het dorpsontwikkelingsplan opgesteld. Vanuit de gemeente Dalfsen is toen de mogelijkheid geboden om door de bewoners de wensen voor het dorp op te stellen. Onder leiding van het OVKK (Overijsselse vereniging kleine kernen) heeft hiervoor een avond plaatsgevonden. Tijdens deze avond zijn alle wensen opgeschreven. Dit resulteerde in 5 werkgroepen met ieder een thema. De thema's zijn bijvoorbeeld voorzieningen, evenementen en dorpsaanzicht.

Huidige situatie
De Wiekelaar, het ontmoetingscentrum met sporthal, ligt in het centrum van het dorp. Naast dit ontmoetingscentrum is de kerk ook een belangrijke plek voor de bewoners. In de schets is te zien dat de kerk, De Wiekelaar en de school in het verlengde van elkaar liggen langs de G.W.Spiegelstraat. Aan de andere zijde van de straat zijn recentelijk appartementen gebouwd. Hier vlakbij is ook nog een supermarkt. Het meeste wordt de ruimte gebruikt als parkeerplaats, langs de G.W.Spiegelstraat en voor De Wiekelaar.
Op dit moment heeft de Wiekelaar plannen om zich verder te ontwikkelen. Hierbij zal een kleine verbouwing plaatsvinden. Samen met deze verbouwing is vanuit de bewoners de wens op het gebied er omheen mee te nemen. Oudleusen is een klein dorp maar wel een actief dorp.

Gewenste situatie
De bewoners zien graag dat deze ruimte meer één geheel wordt en een duidelijker centrum. Qua voorzieningen is het nu het centrum van het dorp maar nog niet qua uitstraling. Het moet een vriendelijkere uitstraling krijgen. Het wordt omschreven als een centrum dat bestaat uit een ruimte met wat bomen, bankjes, verlichting en parkeerplaatsen.
Als het duidelijker één geheel is kunnen er makkelijker dingen worden georganiseerd volgens hun. Als voorbeeld werd aangedragen de zomermarkten. In het verleden werden die in het dorp georganiseerd maar de laatste jaren helaas niet meer. Dit is een van de activiteiten die dan zou kunnen terugkeren. Verder is er een Oranjefeest in augustus met een optocht. Deze optocht heeft ook als vertrekpunt deze plek.
Om van de ruimte meer één geheel te maken willen de bewoners het opnieuw bestraten. Een deel van het gras rondom de kerk zal worden bestraat. Hierdoor wordt de ruimte breder en kan het meer een plein worden in plaats van een straat. De eikenbomen die er staan willen ze graag behouden zolang ze niet in de weg staan. De parkeerplaatsen langs de G.W.Spiegelstraat moeten komen te vervallen. De parkeerplaatsen die wel blijven behouden worden aangeven middels bestrating. Om parkeergelegenheid te compenseren willen ze langs de Parallelstraat en de J.Schaapmanstraat nieuwe parkeerplaatsen aanleggen.
De Wiekelaar heeft haar entree aan de G.W.Spiegelstraat. Dit zou mooi aansluiten op het plein maar men moet de overlast voor de bewoners wel proberen te beperken.

De bewoners van Oudleusen willen een mooier en vriendelijker aanzicht van het centrum van hun dorp. Ze willen dus een uitbreiding van het bestrate gebied aan de G.W.Spiegelstraat. Dit gaat ten koste van parkeerplaatsen en gras. Het moet één geheel worden door de nieuwe bestrating.

Fig.51 Ligging plein in Oudleusen

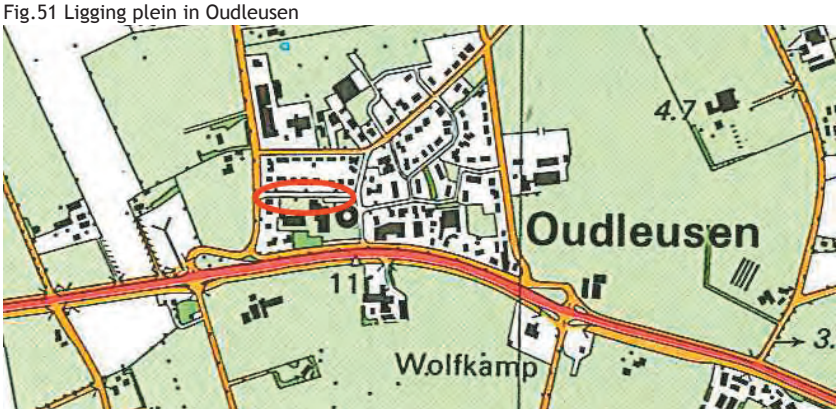

Fig.52 Luchtfoto plein in Oudleusen

